

Handelshögskolan
VID GÖTEBORGS UNIVERSITET
JURIDISKA INSTITUTIONEN, SKATTERÄTT

OMSTRUKTURERINGAR

**- MED SÄRSKILD INRIKTNING PÅ FUSION
I BEFINTLIG KONCERNSTRUKTUR**

EXAMENSUPPSATS I SKATTERÄTT FÖR
JURIDISKA INSTITUTIONEN VID

HANDELSHÖGSKOLAN VID GÖTEBORGS
UNIVERSITET

HT 2005

HANDLEDARE: ROBERT PÅHLSSON

FÖRFATTARE: JENNY ÖSTLING

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1 INLEDNING	1
1.1 BAKGRUND	1
1.2 SYFTE OCH AVGRÄNSNINGAR	1
1.3 METOD OCH DISPOSITION	2
2 PRINCIPER OCH BEGREPP	3
2.1 PRINCIPER	3
2.1.1 SKATTERÄTT	3
2.1.2 REDOVISNING	3
2.2 BEGREPP	4
2.2.1 CIVILRÄTT	4
2.2.2 SKATTERÄTT	5
2.2.3 REDOVISNING	6
3 REGLERINGSUTVECKLING OCH SAMBAND	8
3.1 CIVILRÄTTEN	8
3.2 SKATTERÄTTEN	9
3.3 REDOVISNINGEN	10
3.3.1 SVENSK REGLERINGSTRADITION	10
3.3.2 INTERNATIONALISERINGEN OCH IASB:S BETYDELSE	11
3.4 SAMBANDET MELLAN REDOVISNING OCH BESKATTNING	12
4 KONCERNBILDNINGEN	14
4.1 INLEDNING	14
4.2 UNDERPRISÖVERLÄTSELSE	15
4.3 ANDELSÖVERLÄTELSE	16
4.4 ANDELSBYTEN	17
4.5 VERKSAMHETSAVYTTRINGAR	18
4.6 SAMMANFATTANDE REFLEKTIONER	19
5 KONSOLIDERINGEN	20
5.1 INLEDNING OCH BAKGRUND	20
5.2 FÖRVÄRVSMETODEN	22
5.2.1 KONCERN MED NYBILDAT DOTTERFÖRETAG	22
5.2.2 KONCERN MED FÖRVÄRVAT DOTTERFÖRETAG	24
5.2.2.1 Anskaffningsvärde	25
5.2.2.2 Uppskjuten fiktiv skatteskuld relaterad till övervärden	26
5.2.2.3 Koncernens totala värde	26
5.2.3 SKILLNADEN MELLAN IFRS 3 OCH RR 1:00	27
5.3 POOLNINGSMETODEN	28
5.6 SAMMANFATTANDE REFLEKTIONER	29
6 FUSIONEN/FISSIONEN	30
6.1 CIVILRÄTTEN	30
6.1.1 FUSION	30
6.1.2 FISSION	33
6.2 SKATTERÄTTEN	34
6.2.1 FUSION	34
6.2.2 FISSION OCH LEX ASEA	39
6.3 REDOVISNINGEN	40
6.3.1 BAKGRUND OCH METODER	40
6.3.2 FUSION ENLIGT BFN:S REGLER	41
6.3.3 SÄRSKILT OM FUSIONSDIFFERENS	44
6.3.4 METODERNAS TILLÄMPNING OCH KORT OM FISSIONER	45

7 SÄRSKILT OM GOODWILL VID FUSIONER	47
7.1 GOODWILL SOM BEGREPP	47
7.1.1 INKRÅMSGOODWILL.....	47
7.1.2 KONCERNMÄSSIG GOODWILL.....	48
7.2 KONCERNMÄSSIG GOODWILL VID FUSION AV HELÄGT DOTTERBOLAG	50
7.2.1 BAKGRUND.....	50
7.2.2 RÅ 2003 REF 47.....	53
8 SAMMANFATTANDE ANALYS.....	55
8.1 SAMBANDET VID KONCERNBILDNING OCH KONSOLIDERING.....	55
8.4 SAMBANDET VID FUSIONEN OCH TILLHÖRANDE GOODWILL	56
9 AVSLUTANDE ORD.....	58
KÄLLFÖRTECKNING	59

FÖRKORTNINGAR

AB	Aktiebolag
ABL	Aktiebolagslagen (SFS 1995:1554)/ nya Aktiebolagslagen (2005:551)
BFL	Bokföringslagen (SFS 1999:1078)
BFN	Bokföringsnämnden
EG	Ekonomiska gemenskaperna
EU	Europeiska unionen
EGD	EG-domstolen
EGF	EG-fördraget
EES	Europeiska ekonomiska samarbetsområdet
IAS	International Accounting Standards
IASB	International Accounting Standards Board
IFRIC	International Financial Reporting Interpretations Committee
IFRS	International Financial Reporting Standards
IL	Inkomstskattelagen (SFS 1999:1229)
RR	Redovisningsrådet/Redovisningsrådets rekommendationer
RSV	Riksskatteverket
RÅ	Regeringsrättens årsbok
SIC	Standing Interpretations Committee
SRN	Skatterättsnämnden
SKV	Skattemyndigheten
URA	Akutgruppens uttalanden
UF	Unionsfördraget
ÅRL	Årsredovisningslagen (SFS 1995:1554)

1 INLEDNING

1.1 BAKGRUND

Företagsamheten av idag blir mer och mer komplicerad och nya organisatoriska lösningar uppkommer ständigt. Skälen för dessa är strukturmässiga och ekonomiska, såväl som rättsliga. En mängd rättsregler spelar in och påverkar vilka som vill investera i företaget, samt hur företaget väljer att lägga upp sin koncernstruktur.

Sverige påverkas av EU:s regelverk, vilken det går att se en pågående utveckling utav. På vissa håll kan till och med ses en globaliseringstendens. På området för omstruktureringar välkomnas denna utveckling i stor grad eftersom detta område är en internationell angelägenhet då företagen inte endast omorganiserar sig inom ett land. Särskilt problematiskt har det visat sig att frågan om fusioner och fissioner blir när flera länder är inblandade. En fusion innebär att bolag upphör och uppstår varför det krävs en viss samsyn mellan länderna för att dessa ska vara genomförbara. Nyligen har Europabolagen, en strikt internationell bolagsform, införts inom EU. Denna torde påverka utvecklingen inom fusionsområdet, då dessa bolag enligt regelverket kan uppstå genom en internationell fusion.

När en omstrukturering äger rum måste de inblandade företagen ta hänsyn till civilrättens regler om bolagsbildning, samt borgenärs- och aktieägarskydd, vilka sätter de grundläggande spelreglerna. Skattereglerna påverkar indirekt handlingsalternativen eftersom dessa reglerar beskattningen när ägarrollen förändras. När ombildningen tagit form måste företagen också ta hänsyn till redovisningen som behandlar de ekonomiska resultaten i den nya enheten.

Redovisning och beskattning är två områden som i mångt och mycket samverkar med varandra. Det är inget problemfritt förhållande eftersom företagen i skattehänseende söker minska resultatet för att betala så lite skatt som möjligt, medan de i de ekonomiska rapporterna vill visa ett så bra resultat som möjligt. Båda ämnesområdena har därför skyddslagstiftning för att minska förekomsten av alltför vidlyftiga redigeringar. Eftersom redovisning och beskattning inte alltid har likartade syften, uppstår stundtals problem för företagen då diskrepans föreligger. Inom fusionsfrågan blir detta särskilt tydligt då redovisning och beskattning har olika synsätt på hur tillgångarna ska sammanföras. Centralt för omstruktureringar ligger goodwillfrågan, där diskrepansen mellan ämnesområdena klart tydliggjorts. Detta har efter mången diskussion slutligen mynnat ut i ett viktigt rättsfall.

Fusioner sker främst i redan befintliga koncernstrukturer. Det är därav av vikt att veta hur beskattning och redovisning sett ut innan fusionen, för att förstå hur problematiken inom fusionsregleringen uppkommit. Det föreligger också starka samband mellan olika omstruktureringsalternativ, varför det är viktigt med en översikt av handlingsalternativen.

1.2 SYFTE OCH AVGRÄNSNINGAR

Syftet är att bättre förstå koncernstrukturers ombildning via fusion genom att undersöka hela livscykeln, från koncernbildning till fusion, ur flera ämnesområdes perspektiv. Livscykeln har valts för att tydligare förstå de övervägande som ligger bakom fusionsfrågorna, men även för att flera av omstruktureringsalternativen kan användas som alternativ till fusion. Därav är det viktigt att ha hela kartan klar när beslut ska tas, varför alternativen skall utredas. Framställningen tar sikte på aktiebolag och jag syftar främst till att inrikta mig på de stora företagen, de noterade. Valet av fusioner i befintliga koncernstrukturer beror på att ämnet medför vissa ytterligare frågeställningar. Fokus ligger på fusion av helägt dotterbolag, vilken är den absolut vanligaste formen av fusion. Men framställningen kommer också att titta på hur områdena ställer sig till det motsatta, en s.k. omvänd fusion. Det ska försöka utredas hur de

1 INLEDNING

olika ämnesområdena samverkar och lägger grunden till beskattningens reglering. Det har skett en olikartad syn på sammanföringen av tillgångarna inom redovisning och beskattning, vilken ska tittas närmare på. Goodwill är den frågeställning framställningen lägger störst vikt vid då den fungerar som en central punkt för omstruktureringar i allmänhet och fusion i koncernstrukturer i synnerhet. En fördjupning sker inom koncernmässig goodwill vid fusion av helägt dotterbolag, vilken är av särskilt intresse och botten i problemställningen kring den olikartade synen på sammanföringen av tillgångarna. Frågan har tidigare debatterats med olika lösningar som följd, men har på senare år blivit föremål för ett viktigt avgörande.

Uppsatsen har en skatterättslig utgångspunkt, tanken med de andra ämnesområdena är att tydliggöra hur bolagsrätten och redovisningen påverkar skatterättsliga övervägande och valmöjligheter. De tre ämnesområdena samverkar och har stor betydelse för beslutsfattare inom företagen. Redovisningen förklarar de ekonomiska fenomen bakom skattereglerna och lägger grunden för skatteberäkningen, medan bolagsrätten intar en förklarande roll för att förstå helhet och bakgrund genom att stadga begrepp och grundläggande funktioner. När det fortsättningsvis talas om civilrätt avses bolagsrätt, trots att både redovisning och bolagsrätt inryms i begreppet. Den huvudsakliga jämförelsen blir mellan redovisning och beskattning.

Grundläggande redovisning och skatterätt behandlas inte, utan siktet riktas direkt mot koncernredovisningen respektive omstruktureringsfrågorna. En tydlig fokus ligger inom redovisningen på förvärvsmetoden eftersom denna är mest intressant för fusioner inom koncernstrukturer. Konsolideringsmetoder för intressebolag utelämnas. Grunderna i den något speciella regleringsprocessen kring redovisningen behandlas dock något, då denna bakgrund kan vara nyttig för en i första hand skatterättslig läsare. Området är särskilt intressant eftersom det är inne i en enorm förändringsfas, vilken ännu är mycket ny och relativt utforskad.

Uppsatsen ser inte tolkningen av EG-rättslig direktivtext kontra svensk implementering som central för framställningen, utan behandlar mest direktiven som en bakgrund för de svenska reglerna. Vissa grundläggande regler, tankesätt och eventuella krockar tas dock självklart upp.

1.3 METOD OCH DISPOSITION

Utgångspunkten sker i lagtexten, särskilt Aktiebolagslagen, Inkomstskattelagen och Årsredovisningslagen, varpå olika motiv till regleringen söks genom propositioner. Det görs också ett försök till att se hur internationella ändringar har påverkat ämnet där både förarbeten och doktrin undersöks. Jag undersöker också utvecklingen av ämnesområdet i praxis, samt i förekommande fall uttalanden från andra normgivningsorgan. Diskussioner i doktrin och artiklar tas i övrigt också upp inom de områden där föremålet för uppsatsen extra utvecklats.

Valet har varit att försöka behandla civilrätt, skatterätt och redovisning separat för att tydliggöra en jämförelse. Juridiken behandlas först, varpå redovisningen följer.

I kap 2 beskrivs grundläggande begrepp och principer inom redovisning och beskattning av betydelse för ämnet. Efter detta kommer ett avsnitt där regleringsutvecklingen beskrivs, då denna är viktig att känna till för den fortsatta behandlingen. Avsnittet slutar med en närmare beskrivning av sambandet mellan redovisning och beskattning. Själva undersökningen består sedan av fyra avsnitt. Olika omstruktureringsalternativ, d.v.s. den huvudsakliga grunden till en koncernstruktur, behandlas i kap 4. Därefter kommer ett avsnitt som beskriver den efterföljande redovisningen i koncern. Slutligen ska företagen fusioneras, varpå reglerna kring fusioner och fissioner behandlas i kap 6. Den särskilda problematiken kring goodwillfrågan vid fusionen utvecklas närmare i ett eget kap 7. De olika ämnesområdena analyseras löpande, då det är svårt att tydligt separera detta ämne, som stundtals utstått mycket tyckande och argumenterande. I kap 8 görs dock en sammanfattande analys för att se helheten. I kap 9 rundas arbetet av med några sammanfattande och avslutande ord.

2 PRINCIPER OCH BEGREPP

2.1 PRINCIPER

2.1.1 SKATTERÄTT

Intresseprincipen handlar om att varje skattskyldigs bidrag till samhället ska sättas i relation till vad han själv har för nytta av samhällsverksamheten. Staten liknas här ofta vid ett bolag. Detta har Sverige vid upprepade tillfällen gett avkall på pga. den politiska situationen.¹

Skatteförmågeprincipen är mer accepterad i det svenska samhället. Den modifierar intresseprincipen så att det hävdas att var och en ska betala skatt i förhållande till sin förmåga därtill. Denna princip har använts till stöd för den progressiva beskattningen i Sverige och anses som allmänt accepterad. Det trycks här mer på samhällsnyttan än den enskildes nytta. Ett exempel härpå med anknytning till denna redogörelse är att det söks undvika beskattning vid omstrukturering av koncerner eftersom koncernen då inte fått någon ökad skatteförmåga.²

Likhetshetsprincipen är en slags rättvis princip och kommer till uttryck i bl.a. 1 kap 9 § Regeringsformen. Lika fall ska behandlas lika och inkomster som är ekonomiskt likvärdiga skall därmed beskattas lika vid rättstillämpningen. Principen bör även vara en ledstjärna vid utformandet av nya lagar, trots att lagstiftaren inte är bunden vid 1 kap 9 § RF.³

Neutralitetsprincipen har nära anknytning till Likformighetsprincipen och innebär att lagstiftaren skall förhålla sig neutral inför den skattskyldiges val av handlingsalternativ såtillvida att skatten ej skall påverka vilket alternativ denne väljer. Detta innebär för skatterättens del att det ska ses mer till transaktionens innehåll än form vid utformningen av rättsregler så att likartade fall beskattas lika. Detta hindrar både skatteflykt och därtill hörande onödiga transaktioner, samt orättvisor i systemet.⁴ Ett annat exempel med rötter i denna beskrivning är möjligheten till öppna koncernbidrag i 35 kap IL samt skattefria utdelningar mellan bolag med intressegemenskap. Lagstiftaren vill inte påverka den skattskyldige att organisera sin verksamhet på ett visst sätt, därav skall koncerner likställas med verksamheter som bedrivs i ett enda bolag.⁵

Kontinuitet, symmetri och reciprocitet anses vara viktiga förutsättningar för konsekvens. Med **symmetri** menar man att då man blir beskattad för inkomster skall man också få avdrag för förluster. **Kontinuitet** innebär att då egendom övergår till ny ägare kan stundtals den nya ägaren överta den gamla ägarens skattemässiga situation. Med **reciprocitet** menas att en avdragsgill kostnad i ett led innebär en motsvarande skattepliktig intäkt i ett annat led.⁶

2.1.2 REDOVISNING

God redovisningssed är den allmänna huvudprincipen och preciseras i 2 kap 2 § ÅRL. Den uttrycks som ”en faktiskt förekommande praxis hos en kvalitativt representativ krets bokföringsskyldiga”⁷ och ger utrymme för närmare reglering och utveckling i praxis.⁸

2 kap 3 § första stycket ÅRL tar upp begreppet ”**rättvisande bild**”, vilket innebär att balans- och resultaträkning skall uppvisa en rättvisande bild över företagets ekonomiska ställning. Då dessa inte räcker skall tilläggsupplysningar lämnas. Fjärde bolagsdirektivet talar om att företagen är skyldiga att frångå direktivets regler ifall dessa hindrar att redovisningen

¹ Pahlsson, Inledning till skatterätten, s 59 f

² Wiman, Koncernbeskattning, s 23

³ Pahlsson, a.a. s 58 f

⁴ Lodin, Inkomstskatt, s 37

⁵ Pahlsson, a.a. s 61

⁶ Lodin, a.a. s 36 f

⁷ SOU 1973:57 s 94

⁸ Kedner/Svedberg, Koncernredovisning, s 13

2 PRINCIPER OCH BEGREPP

ger en rättvisande bild. I Sverige har lagstiftaren nöjt sig med att instifta en skyldighet till tilläggsupplysningar. Därav blir inte heller direktivets påbud att följa eller avvika från reglerna tillämpliga.⁹ Begreppet har fått ökad betydelse sedan IASB:s regler blev tillämpliga för de noterade företagen, vilket beskrivs närmare nedan under avsnitt 3.1.2.

Fjärde bolagsdirektivet ger medlemsstaterna en tvingande skyldighet att föreskriva **överskådlighet** i redovisningen gällande balans- och resultaträkning samt noter. I ÅRL 2 kap 2 § har lagstiftaren valt att lägga in detta som ett allmänt krav, varför det i Sverige gäller hela redovisningen, d.v.s. även förvaltningsberättelse och finansieringsanalys.¹⁰

Övriga principer gäller snarast som en precisering av begreppet god redovisningssed.¹¹

Försiktighetsprincipen syftar till att undvika alltför optimistiska resultaträkningar genom en hög värdering av tillgångarna. 2 kap 4§ 3 ÅRL stadgar att företagen skall iaktta en rimlig försiktighet, alltså att resultatet inte heller får bli felvisande genom att vara alltför försiktigt.¹²

Realisationsprincipen är ett uttryck för försiktighetsprincipen och preciserar en tidpunkt för redovisning i resultaträkningen. En intäkt anses realiserad först då alla väsentliga händelser inträffat i affären. Företagen måste t.ex. vänta tills varan traderats, vilket även hänger ihop med sakrättens krav på tradition för äganderättsövergång.

Då en kostnad är förbunden till en viss intäkt skall kostnaden matchas med intäkten enligt **matchningsprincipen**. Detta betyder att kostnaden kostnadsförs samtidigt med intäkten.¹³

Enligt **kongruensprincipen** bör samtliga förmögenhetsförändringar redovisas över resultaträkningen, enligt BFL 14 §.

Planmässig fördelning går ut på att man fördelar avdrag av en tillgångs värde över den tid den anses bli förbrukad.

2.2 BEGREPP

2.2.1 CIVILRÄTT

Huvuddefinitionen för **aktiebolag** finns i 1:1, 1 st ABL. Där stadgas grunden för aktiebolagsformens särdrag, nämligen befrielse från personligt betalningsansvar för bolagets ägare. 3 § fortsätter så beskrivningen med att säga att ett aktiebolag skall ha ett aktiekapital. Detta är grunden för synen på borgenärsskyddet i svensk rätt och anknyter till det övervägande synsättet inom EU. Kravet på detta kan i någon mån indirekt ha luckrats upp genom EG-domstolens domar 9/3-99 C212/97 (Centrosdomen) och 5/11 2002, C208/00 (Überseering). Dessa behandlar främst sätesprincipen, men tvingar även indirekt medlemsstater att godkänna bolag med mindre aktiekapital än medlemsstatens egna regler.

1:5 ABL stipulerar den civilrättsliga beteckningen på en **koncern**. Bestämmelsen talar om aktiebolag i vid bemärkelse, alltså inte endast svenska sådana. Detta är viktigt att iaktta i jämförelsen med de skatterättsliga och redovisningsmässiga jämförelserna.

1 st behandlar grunderna för en koncern. Termen moderbolag förklaras så att detta måste vara ett aktiebolag, medan dotterbolag endast sägs vara en juridisk person. Tanken är dock troligtvis inte att sätta en formell gräns för vilka utländska bolag som enligt utländsk lag kan betraktas som juridiska personer, utan snarare vilka bolag som vid en jämförelse av rättsverkningar av bolagets handlingar skulle vara att betrakta som juridiska personer enligt svenskt synsätt.

⁹ Kedner/Svedberg, a.a. s 13 f

¹⁰ Kedner/Svedberg, a.a. s 14

¹¹ Lodin, a.a. s 254

¹² Lodin, a.a. s 254

¹³ Lodin, a.a. s 255

2 PRINCIPER OCH BEGREPP

Aktiebolaget räknas i fyra fall som moderbolag till dotterbolaget. Det första och mest välkända fallet är att ett aktiebolag innehar mer än 50 % av samtliga röster för aktierna eller andelarna i ett annat företag. Det andra fallet är att de visserligen inte innehar så många aktier eller andelar, men ändå är ägare samt ingått avtal med så pass många av övriga delägare i företaget att de trots det förfogar över mer än 50 % av rösterna. Det tredje fallet där ett företag räknas som moderbolag är då detta äger aktier eller andelar i bolaget samt har rätt att utse eller avsätta minst hälften av ledamöterna i styrelsen eller motsvarande ledningsorgan i detta bolag. Det fjärde fallet behandlar till sist det fall att företaget äger aktier eller andelar i bolaget samt har rätt att ”utöva ett bestämmande inflytande” över detta genom avtal med bolaget, bestämmelse i bolagsordningen, bolagsavtal eller därmed jämförbara stadgar.

Alla dessa fyra fall tar alltså sikte på det förhållande att aktiebolaget i stort innehar bestämmanderätten i företaget de äger. Detta medför också att ett bolag undantagsvis kan ingå i flera koncerner.

Termen **intressegemenskap** förekommer inte inom civilrätten som ett konstituerande faktum, utan nämns endast inofficiellt såsom beteckning för olika former av samarbete.

2.2.2 SKATTERÄTT

IL talar inte om **bolag** som ett begrepp, utan uppehåller sig främst vid termen ”inkomst av näringsverksamhet”, se 13 kap 1 § IL. Aktiebolagen anknyter helt till civilrättes bestämmelser och när IL pratar om aktiebolag avser man enbart dessa företag.¹⁴

I Sverige dubbelbeskattas aktiebolagen, vilket infördes i Sverige år 1910 med motivet att det innebär ett privilegium att driva företag utan personligt betalningsansvar. Systemet har kritiserats kraftigt allt sedan dess.¹⁵ Man skiljer den svenska, även kallad den ekonomiska dubbelbeskattningen, från den internationella dubbelbeskattningen.¹⁶

En oäkta **koncern** förekommer när flera bolag ägs av samma person (fysisk person eller annat bolag än aktiebolag).¹⁷ När det i fortsättningen talas om koncern avses dock som huvudregel en äkta koncern. Koncerner beskattas inte, utan all beskattning sker i de enskilda juridiska personerna. Koncernen redovisar endast den skatt de enskilda bolagen har betalat.

Koncernbidragen behandlas i kap 35 IL och konstituerar en koncern i skatterättslig mening. Moderföretaget ska äga minst 90% av andelarna i dotterbolaget. Detta ska vara hemmahörande inom EES och får främst utgöras av aktiebolagsliknande bolagsformer.

Koncernbidraget går ut på att jämna ut resultatet mellan koncernföretagen, vilket är ett uttryck för neutralitetsprincipen så att en koncern inte ska diskrimineras jämfört med företag som väljer att driva verksamheten i ett enda bolag. I Sverige tillämpas dubbelbeskattning, men inte trippel-/kedjebeskattning, då en sådan skulle eliminera vinster vid komplicerade koncernstrukturer. Mottagaren blir skattskyldig för bidraget medan givaren får avdragsrätt. Det kan användas för att täcka förluster hos mottagaren, vilket ofta är syftet.¹⁸

Om bidraget ges till modern krävs det enligt 3 § att modern kan ta emot skattefri utdelning från dotterbolaget, för att eliminera risken för kringgående av utdelningsreglerna. Bolagen måste öppet redovisa för omdisponeringen i sina deklARATIONER. Det är enligt 4 § erkänt med bidrag även mellan systerföretag. Dock hindras överföring av inkomst från ett dotterbolag som inte kan ge moderbolaget skattefri utdelning till ett dotterbolag som kan göra detta, för att

¹⁴ Lodin, a.a. s 326

¹⁵ Lodin, a.a. s 329

¹⁶ Lodin, a.a. s 329

¹⁷ Lodin, a.a. s 344 f

¹⁸ Lodin, a.a. s 353

2 PRINCIPER OCH BEGREPP

hindra kringgåendetransaktioner.¹⁹ Företagen kan också ge bidrag direkt mellan t.ex. dotterdotterbolag och moderbolaget, enligt 5-6§, om man hade kunnat fusionera bolagen, ev. stegvis, eller ifall koncernbidraget stegvis hade kunnat föras över från givare till mottagare. Detta kan göra att bidrag kan föras till t.ex. kusinbolag. Enligt RÅ 2001 ref 24 omöjliggörs dock koncernbidrag om det föreligger ett mellanliggande handelsbolag, även om detta skulle vara helägt av något koncernbolag.

Intressebolag behandlas indirekt i reglerna om näringsbetingade aktier, vilka återfinns i 24 kapitlets regler om skattefri utdelning, samt i 25 a kap om skattefrihet vid försäljning av näringsbetingade aktier. I 25 a kap benämns dessa som *”ett företag som ett annat företag, direkt eller indirekt, genom en ägarandel eller på annat sätt har ett väsentligt inflytande i, eller två företag som står under i huvudsak gemensam ledning”*

Skattefria utdelningar behandlas i 24 kap 12-22§§. Innehar företaget en placering skall avkastning från denna beskattas som för alla andra placeringar, men kedjebeskattning undviks av neutralitetsskäl.²⁰ Reglerna korrelerar med bestämmelserna kring koncernbidrag genom att företaget inte kan ge koncernbidrag om de inte har rätt till skattefri utdelning, samt med reglerna om skattefrihet vid försäljning av näringsbetingade aktier (se avsnitt 4.2).

Begreppet näringsbetingade aktier preciseras i 13-16§§. Företagen skall i huvudsak vara aktiebolagsliknande bolag inom EES, och innehavet ska utgöras av kapitaltillgångar. I övrigt ställs följande krav:

1. Utdelande företag är inte marknadsnoterat, eller
2. Ägarföretaget äger minst 10 procent av röstetalet, alternativt
3. Innehavet är betingat av rörelsen

Fall enligt p 1-2 presumeras ha samband med rörelsen p.g.a. arten av ägandet. Vid mindre ägarandelar i marknadsnoterade företag enligt p 3, krävs att företaget kan göra sannolikt att innehavet betingas av rörelsen.²¹ Ett exempel är att detta är nödvändigt för att t.ex. trygga tillförseln av råvaror enligt RÅ 1968 Fi 2036, där 1% ägande ansågs tillräckligt. I RÅ 1940 Fi 471 ansågs innehavet betingat av rörelsen när företaget ägde aktier i ett företag som tillverkade samma slags varor. Däremot ansågs det i RÅ 1958 Fi 474 inte föreligga näringsbetingat innehav då ett varuhus ägde andelar i en lokal tidning för att få ett lokalt annonsorgan. Ett vanligt fall med anknytning till omstruktureringar är RÅ 1980 1:50 där innehavet ansågs näringsbetingat då företaget överlät sin näringsverksamhet till ett annat bolag i utbyte mot aktier i det köpande bolaget, fastän innehavet avsågs avyttras inom kort. I RÅ 2003 not. 58 ansågs andelarna vara näringsbetingade trots att verksamheten låg nere.

2.2.3 REDOVISNING

1:3 ÅRL hänvisar till att **företag** anses vara de fysiska eller juridiska personer som berörs av lagens tillämpningsområde ang. årsredovisning, koncernredovisning eller delårsrapport. I 1:1 hänvisas till 6:1 Bokföringslagen, där det nämns att aktiebolag samt andra företagsformer med större verksamheter skall avsluta räkenskapsåret med en årsredovisning. Anledningen till detta stadgande är att företag av lite större omfattning skall ge information till sina intressenter, vilket kan vara kunder och leverantörer såväl som potentiella eller redan existerande aktieägare.

Koncernbegreppet behandlas i 1 kap 4 § ÅRL, som stadgar att ett företag är moderföretag och en juridisk person är dotterföretag, om företaget äger andelar i detta och:

1. innehar mer än hälften av rösterna i dotterföretaget,

¹⁹ Lodin, a.a. s 355 f

²⁰ Lodin, a.a. s 345

²¹ Lodin, a.a. s 347 f

2 PRINCIPER OCH BEGREPP

2. på grund av avtal med andra delägare förfogar över mer än hälften av rösterna,
3. har rätt att utse eller avsätta mer än hälften av ledamöterna i styrelsen, eller
4. har rätt att ensamt utöva ett bestämmande inflytande över denna på grund av avtal med den juridiska personen eller på grund av föreskrift i dess bolagsordning, bolagsavtal eller därmed jämförbara stadgar.

Vidare är det moderbolag, om ett annat dotterföretag till moderföretaget eller moderföretaget tillsammans med ett eller flera andra dotterföretag eller flera andra dotterföretag tillsammans, äger andelar i den juridiska personen samt:

1. innehar mer än hälften av rösterna,
2. på grund av avtal med andra delägare i denna förfogar över mer än hälften av rösterna, eller
3. har rätt att utse eller avsätta mer än hälften av ledamöterna i dess styrelse

Även dotterföretag till dotterföretaget räknas som dotterföretag direkt till moderbolaget.

Intressebolag specificeras i 1 kap 5 § ÅRL. Där kräves dels att ägarföretaget utövar ett betydande inflytande över den juridiska personens driftsmässiga och finansiella styrning och dels att innehavet inte utgörs av ett tillfälligt innehav, utan det måste vara en varaktig förbindelse dem emellan. Innehar bolaget 20 % av innehavet, ensam eller via dotterbolag, räknas det automatiskt uppfylla dessa krav. RR 13 utvecklar termen såtillvida att ett betydande inflytande ska vara ett gemensamt bestämmande inflytande, ej ett ensamt samt att andelarna ska innehas i ett varaktigt syfte. Se vidare under avsnitt 5.4.

3 REGLERINGSUTVECKLING OCH SAMBAND

I kapitlet ska det försöka tydliggöras vilken funktion den internationella utvecklingen har haft för de ämnesområden uppsatsen ska handla om. Det ska även försöka tydliggöra det samband som finns mellan redovisningen och beskattningen för att målet med undersökningen i uppsatsen ytterligare ska klargöras och att betydelsen för ämnesområdenas intima samhörighet ska framgå.

3.1 CIVILRÄTTEN

Inom bolagsrätten har EG en stor regleringskompetens. Medlemsstaternas bolagsrätt ska harmoniseras enligt EG-fördraget och bolagen i de olika medlemsstaterna ska ha möjlighet att fritt etablera sig inom unionen såsom ett led i genomförandet av den inre marknaden. Fusionsdirektivet för civilrätt, tredje bolagsdirektivet, behandlar nationella fusioner och kom redan 1978 (78/855/EEG). Detta följdes av sjätte bolagsdirektivet 1982 (82/891/EEG) som tar upp fissioner. Fissionsreglerna är frivilliga att införa, vilket Sverige har avstått ifrån.

Förordningen om Europabolag²², även kallade SE-bolag (Societas Europea), kom 2001 och började gälla fr.o.m. 8 oktober 2004. Genom att denna bolagsform trädde ikraft kunde vissa internationella fusioner således träda ikraft. Dessa bolag gavs också en uttrycklig möjlighet att byta säte, vilket tidigare varit en mycket omdiskuterad fråga inom unionen då många länder inte tillåter detta förfarande för ”vanliga” bolag.

Det har länge arbetats på ett 10:e bolagsdirektiv för internationella fusioner. Det huvudsakliga problemet har varit frågan om arbetstagarnas medverkan i de beslutsfattande organen i det nya bolaget, vilken har visat sig vara en kontroversiell och svår fråga att lösa.²³ Europaparlamentet godkännande behövdes för att kunna införa direktivet p.g.a. att kommissionens direktivförslag hänvisade till artikel 251 i EG-fördraget om medbeslutandeförfarande.²⁴ År 2000 hindrade de förslaget till det tionde direktivet om gränsöverskridande fusioner, så länge frågan om arbetstagares deltagande inte reglerades på europeisk nivå.²⁵ Genom ett nytt förslag till ett 10:e bolagsdirektiv från år 2003²⁶, togs nästa steg när ministerrådet den 25 november 2004 nådde politisk enighet.²⁷ EU-parlamentet godkände detta den 10 maj 2005²⁸, varpå direktivet antogs av ministerrådet den 20 september 2005.²⁹ Det ska vara implementerat 24 månader efter det att det är antaget, d.v.s. hösten 2007.³⁰

Gränsöverskridande fusioner blir genom det senare direktivet lättare att genomföra för alla bolag med begränsat ansvar (för Sveriges del avses aktiebolag), men underlättar i synnerhet för små och medelstora företag som inte har behov av att använda sig av Europabolagsformen. Genom direktivet inrättas ett förfarande för fusioner över gränserna som innebär att dessa i var och en av medlemsstaterna ska regleras enligt de principer och villkor som reglerar inhemska fusioner. När det bolag som uppstår genom fusionen bildats är det bara en nationell lagstiftning som gäller, nämligen lagstiftningen i det medlemsland där det nya bolaget har sitt säte.³¹

²² 2001/2157/EG

²³ <http://www.regeringen.se/sb/d/3484/a/34017>

²⁴ KOM(2003) 703 slutlig

²⁵ http://www.europarl.eu.int/factsheets/3_4_2_sv.htm

²⁶ KOM(2003) 703 slutlig

²⁷ Rådets pressrelease från mötet 25-26 november, s 17-18

²⁸ Parlamentets resolution P6_TA(2005)0166 publicerad på: <http://www.europarl.eu.int/>

²⁹ Pressmeddelande från 2677:e mötet i Rådet, s 25. Publicerad på Rådets hemsida www.europa.eu.int

³⁰ EU-nytt, s 22

³¹ KOM(2003) 703 slutlig, s 2 f

3 REGLERINGSUTVECKLING OCH SAMBAND

1 januari träder den nya Aktiebolagslagen i kraft. Varken nya eller gamla ABL innehåller regler annat än för strikt svenska fusioner, varför en ändring i de bolagsrättsliga reglerna synes vara nödvändig med anledning av 10:e bolagsdirektivet. Den nya ABL innehåller däremot regler om fissioner, vilka tidigare inte reglerats i svensk civilrätt.

3.2 SKATTERÄTTEN

EG-rätten har på senare år haft ett stort genomslag på omstruktureringsområdet och påverkat särskilt fusioner. Omstruktureringar har länge intresserat EU som ett sätt att implementera den inre markanden genom den fria rörligheten för kapital. Tredje bolagsdirektivet (78/855/EEG) har sedan länge påverkat EG-rätten på civilrättens område. Läget förändrades stort 1990 då det utgavs två direktiv på skatterättens område och en konvention:

- Fusionsdirektivet för skatterätt 90/434/EEG
- Moder/dotterbolagsdirektivet – 90/435/EEG³²
- Konventionen om skiljedom i internprissättning – 90/436/EEG

Vändningen bestod i mångt och mycket av att EU frångick den tidigare ambitionen att övergripande reglera den direkta skatterätten och istället gick över till att reglera de delar av skatterätten där harmoniseringsåtgärder ansågs vara av störst vikt, nämligen där internationella förhållanden och transaktioner förekommer i störst utsträckning.³³ Strävandet har ytterligare tydliggjorts i den nya konstitutionen inom EU, där det anges att direkta skatter ska utgöras av området för ”tillnärmning”, medan indirekta skatter ska harmoniseras.³⁴

Som går att se finns det två direktiv som benämns fusionsdirektivet, det skatterättsliga fusionsdirektivet och det civilrättsliga tredje bolagsdirektivet. Vägen till det skatterättsliga fusionsdirektivet var både lång och snårig, innebärande att det avvisades ett flertal mer långtgående regleringsambitioner för att kunna nå enighet. Det slutliga direktivet behandlar endast själva fusionstransaktionen och därtill hörande skattekonsekvenser.³⁵ Direktivet reglerar internationella fusioner, fissioner, verksamhetsöverlåtelser samt andelsbyten och kräver att medlemsstaterna inför regler kring dessa områden så att omstruktureringarna inte försvåras genom ekonomiska hinder i form av skatter. Dessa transaktioner ska inte diskrimineras i förhållande till nationella transaktioner. Skillnaden mellan de civilrättsliga reglerna och de skatterättsliga är alltså regleringen kring nationella respektive internationella transaktioner. Det är dock viktigt att komma ihåg att fusioner inte är genomförbara skattemässigt såvida de ej har grund i civilrätten.

Direktivet föreskriver kontinuitetsprincipen, d.v.s. det utlöses ingen beskattning av kapitalvinster, utan överlåtande bolags skattemässiga värden överförs till övertagande bolag. Med det avses både karaktärs-, tids- och värdekontinuitet.³⁶ Den stat skattekrediten tillhör ska behålla sin beskattningsrätt i framtiden oavsett var företaget väljer att organisera sig. Om tillgångarna genom transaktionen flyttas från en medlemsstat till en annan omfattas inte omstruktureringen. Köps en verksamhetsgren upp av ett utländskt bolag krävs det därför att tillgångarna överförs till en verksamhetsgren som mottagande bolag bedriver och beskattas för i Sverige.³⁷ En specialregel kring området finns t.ex. i 37 kap 30 §, vilken rör situationen då ett svenskt företag fusioneras med ett utländskt.

³² Bl.a. innehållande regler om skattefri utdelning, se ovan under avsnitt 2.2.2

³³ Ståhl, Fusionsdirektivet, s 30f

³⁴ Art III-171 samt III-173 i Fördrag om upprättande av en konstitution för Europa

³⁵ Ståhl, a.a. s 33 f

³⁶ Alhager, Fusion av helägt dotterbolag, s 153

³⁷ Lodin, Inkomstskatt, s 453

3 REGLERINGSUTVECKLING OCH SAMBAND

Efter 1990 har det gjorts ändringar i moder/dotterbolagsdirektivet.³⁸ Det har också påbörjats ett arbete med ett direktiv som ska lösa problemet kring gränsöverskridande förlustutjämnning i internationellt verksamma koncerner, och olika lösningar ses över för att kunna anpassa dubbelbeskattningsavtalen till kraven på den inre marknaden.³⁹ 1997 antog rådet en resolution om en uppförandekod för företagsbeskattningen, vilken skulle begränsa skadlig skattekonkurrens mellan medlemsstaterna.⁴⁰

Det har länge diskuterats olika ändringsförslag av fusionsdirektivet, men först i år kom ”Rådets direktiv 2005/19/EG av den 17 februari 2005 om ändring av direktiv 90/434/EEG”. Direktivet gör en utvidgning bolagsuppräknningen så att även den nyligen inrättade bolagsformen Europabolag⁴¹ inryms. Regeln om Europabolag får särskild betydelse då denna bolagsform byter säte, vilket civilrättsligt diskuterats mycket inom EU⁴², men nu blir ett sådant tydligt godtagbart för just denna bolagsform. Ändringsdirektivet omfattar också indirekt fission genom verksamhetsöverlåtelse, där överlåtande bolag fortsätter att existera efter överlåtelser. Jämför avsnitt 6.2.2 det diskuteras en indirekt möjlighet till fission, vilken nu alltså öppet godtas inom EU genom en ny omstruktureringsform, partiell fission. Den indirekta fissionen kommer troligen att behandlas i ett nytt och eget kapitel 38a i IL.⁴³

Ändringsdirektivet innehåller vidare regler om utebliven beskattning av personer som har andelar i det delägande företaget vid omstruktureringar, samt ett klagorand av bestämmelsernas tillämpning vid transaktioner som berör ombildning av filialer till dotterbolag, vilka tidigare syntes något oklara.⁴⁴ Reglerna ska införas senast 1/1 2007, dock måste reglerna kring sätesflytt vara införda redan 1/1 2006.

Tanken på en gemensam bas för företagsbeskattningen i Europa har dock inte getts upp och Kommissionen arbetar för att långsiktigt införa ett gemensamt system, vilket främst skulle inriktas på storföretagen.⁴⁵ Ett problem vid arbetet framåt är att alla beslut måste fattas enhälligt när det gäller skattefrågor, enligt art 94 och 95.2 i EG-fördraget. Detta gör att skatterätten än så länge är mer styrd och svårreglerad än civilrätten. Det är inte lätt att komma överens om enhälliga beslut när unionen numera består av hela 25 medlemsländer.

3.3 REDOVISNINGEN

3.3.1 SVENSK REGLERINGSTRADITION

I Sverige tillämpas Bokföringslagen för den löpande bokföringen och Årsredovisningslagen på årsredovisningen. Lagarna är ramlagar och förklaras samt utökas genom självregleringsinstrument, sedan lång tradition i Sverige.

Traditionellt sett har Redovisningsrådet (RR) gett ut rekommendationer för de noterade bolagen, medan Bokföringsnämnden (BFN) gett ut sådana för övriga bolag. Såsom det tas upp nedan i avsnitt 3.3.2 har det internationella organet IASB numera tagit över en stor del av RR:s uppgifter. RR sägs ha till uppgift att ”främja utvecklingen av god redovisningssed, företrädesvis med utgångspunkt från ett aktiemarknadsperspektiv”. De ska arbeta för utvecklandet av de finansiella rapporterna i börsnoterade bolag och uppdatera rekommendationerna med avseende på juridiska personer samt särskilda regler kring koncerner. Till deras hjälp finns Akutgruppen som uttalar sig i just akuta frågor av särskild svensk

³⁸ Se exempelvis ändringen av moder/dotterbolagsdirektivet i 2003/123/EG

³⁹ Ståhl, a.a. s 31

⁴⁰ Resolution den 1 december 1997

⁴¹ Rådet förordning (EG) nr 2157/2001 om stadga för europabolag

⁴² Se exempelvis 9/3-99 C212/97 (Centrosdomen) och C208/00 (Überseerung)

⁴³ SOU 2005:19

⁴⁴ 2005/19/EG

⁴⁵ Ståhl, a.a. s 32

3 REGLERINGSUTVECKLING OCH SAMBAND

art eller i fall där frågan inte utarbetats inom IASB, se avsnitt 3.1.2. De bistås också av Övervakningspanelen som just övervakar att bolagen följer rådets och IASB:s regler.⁴⁶

Bokföringsnämnden ger idag ut allmänna råd, BFNAR. För att ge en bättre helhetsbild ger de även ut ”Bokföringsnämndens vägledningar”, där de ytterligare utvecklar och exemplifierar. Bokföringsnämnden ger också ut uttalanden där de uttalar sig i mera specifika redovisningsfrågor.⁴⁷ Har BFN inte gett ut några vägledningar på området hämtas vägledning ur RR:s rekommendationer och i sällsynta fall även tvärtom.

Tidigare har BFN utgått från reglerna för de noterade bolagen och sedan förenklat dessa för de, vanligtvis, mindre noterade bolagen. På senare år har detta stundtals varit svårt eftersom det är komplicerat att försöka förenkla i grunden invecklade regler, och BFN har därför mer och mer sökt bygga upp nya, delvis egna, system för de onoterade bolagen. Utvecklingen har gått mot att dessa mer och mer utvecklar helt egna regler jämfört med vad som gäller för de noterade bolagen, vilka fått betydligt mer och upplysningskrav att följa med åren, och de onoterade bolagen har därmed sluppit stora delar av denna utveckling. Sedan RR i stort sett uteslutande följer IASB:s reglering har BFN intagit en allt större roll inom redovisningens utveckling inom Sverige.⁴⁸

I februari 2004 tog BFN ett stort principbeslut att ta fram samlade regelverk som tillsammans med reglerna för noterade företag kommer att avse fyra olika kategorier av företag. Den första kategorin företag (K1) omfattar små enskilda näringsidkare och små handelsbolag som ägs av fysiska personer. Den andra kategorin (K2) ska i första hand gälla för aktiebolag och ekonomiska föreningar under en viss storlek. Den tredje kategorin (K3) kommer att gälla för företag som inte är små, men som heller inte är så stora att de enligt en EU-förordning ska följa de internationella redovisningsreglerna (IFRS) från och med den 1 januari 2005. Den fjärde kategorin (K4) är företag som i sin koncernredovisning ska tillämpa IFRS-reglerna.⁴⁹ Kategorierna kommer att avgöras på koncernnivå, innebärande att alla bolag inom samma koncern bildar samma kategori.⁵⁰

Redan tidigare har vi indirekt kunnat se tendenser i denna riktning, om än i en mer utvecklade form. Det har funnits flera uppsättningar regler som kräver olika mycket för olika typer av företag i BFN:s råd. Jämför uppdelningen i BFNAR 2000:2.

3.3.2 INTERNATIONALISERINGEN OCH IASB:S BETYDELSE

Enligt Art 4 i Europaparlamentets och Rådets förordning (EG) nr 1606/2002 av den 19 juli 2002 om tillämpning av internationella redovisningsstandarder skall börsnoterade bolag i medlemsstaterna inom EU upprätta sin koncernredovisning enligt en internationell standard. Dessa standarder ges ut av IASB (International Accounting Standards Board), ett organ som tidigare arbetat med internationella standarder för redovisningen. Arbetet bedrivs delvis i samverkan med FASB i USA. Nyutgivna standarder benämns IFRS (International Financial Reporting Standards), men medan äldre heter IAS (International Accounting Standards).

IASB har även gett ut allmänna definitioner och begrepp i ett framework, som är avsett att ge en slags övergripande helhetsbild och dit man oftast knyter begrepp i de enskilda standarderna, samt till standarderna tillhörande tolkningar (SIC/IFRIC-tolkningar).⁵¹

Med börsnoterade bolag menas endast noterade bolag på officiell marknadsplats, såsom Stockholms fondbörs. OTC-listan är exempel på ett privat initiativ och omfattas inte.⁵²

⁴⁶ http://www.redovisningsradet.se/pdf-05/Prospekt_2005.pdf, s 2 ff

⁴⁷ www.bfn.se, kort om BFN, BFN:s normgivning

⁴⁸ Bengtsson, Framtidens redovisningsregler för onoterade företag, s 25 ff

⁴⁹ <http://www.bfn.se/index.asp?bfn/aktuellt.asp> (051103)

⁵⁰ Bengtsson, a.a. s 26

⁵¹ <http://www.iasb.org/about/history.asp>

⁵² Ernst&Young, IFRS 3 Företagsförvärv, s 3

3 REGLERINGSUTVECKLING OCH SAMBAND

Enligt ÅRL 7 kap 32 § gäller därmed att noterade företag inte ska tillämpa de regler i ÅRL som inte harmoniserar med IAS, de som gäller räknas upp. Enligt 33§ kan även resterande bolag välja att redovisa sina koncerner enligt IASB:s regler frivilligt.

De flesta av Redovisningsrådets rekommendationer är anpassade till IASB:s standard i mångt och mycket. I slutet av rekommendationerna kommer en uppräkningslista av punkter som inte harmoniserar med IASB:s regler.⁵³ Redovisningsrådet säger själva följande: ”Redovisningsrådets rekommendationer utformas med utgångspunkt från IASB:s regelverk. Inriktningen är att Rådets rekommendationer skall följa IFRS/IAS och att avvikelser härifrån skall förekomma endast om svensk lag lägger hinder för en redovisning enligt IFRS/IAS eller om det finns andra starka skäl.”⁵⁴ Flera av rådets rekommendationer är rena översättningar. De största förändringarna med det nya systemet är ökat fokus på begreppet ”rättvisande bild”, samt en övergång till redovisning enligt verkliga värden istället för anskaffningsvärden.

Eftersom IASB:s regler är så nya har vi ännu inte sett effekterna av ändringarna. Då de först nu år 2005 ska tillämpas i medlemsstaterna fullt ut, har mycket lite skrivits i ämnet. Det finns i stort sett inga böcker medan artiklar och inlägg i ämnet behandlar endast särskilda sakfrågor. Främst ser vi privata initiativ, såsom t.ex. Ernst&Young som har skrivit lite i ämnet och lagt ut på sin hemsida. Min uppfattning är att det fortfarande råder en viss förvirring i branschen, vilken är en uppfattning som förstärkts efter samtal med Pär Falkman, redovisningsexpert på Ernst&Young.

BFNAR 2000:2 (inkluderat BFNAR 2004:5 som ändrar det föregående rådet) behandlar hur onoterade företag ska redovisa idag. Dessa kan fortfarande, inom ramen för svensk god redovisningssed, välja mellan RR:s och BFN:s regelsystem enligt p 5. Dock måste de tillämpa valt regelverk fullt ut, vilket är en skillnad mot att hämta vägledning från RR:s råd då det saknas råd från BFN. Riktigt små företag kan dock undslippa regleringen helt och hållet enligt p 5. Företag av stort allmänt intresse ska redovisa enligt IASB:s standarder enligt p 5a, liksom andra företag också kan välja att göra.

Sammanfattningsvis ses idag framväxten av tre olika huvudsystem för redovisningen. Ett för koncernredovisning i börsnoterade bolag, ett för de juridiska personerna inom de börsnoterade koncernerna, och slutligen ett (egentligen flera) för onoterade bolag och koncerner.

3.4 SAMBANDET MELLAN REDOVISNING OCH BESKATTNING

Att redovisningen och beskattningen länge varit föremål för debatt och olika avväganden framkommer i flera utredningar, bl.a. i Skatteverkets ”Handledning för sambandet mellan redovisning och beskattning” och i SOU 2005:19 som anknyter till detta ämne. Sverige har traditionellt haft ett starkt samband mellan ämnesområdena, vissa hävdar att det är starkare än i övriga Europa och avgörande från EG-domstolen, medan andra hävdar att detta är en villfarelse.⁵⁵ Dessa beaktanden är något som SOU-utredningen säkerligen kommer att diskutera närmare i framtiden.

Det finns tre olika samband för olika situationer. Det föreligger i allmänhet ett materiellt samband genom att skatterätten grundar sig på redovisningslagstiftningen och den goda redovisningsseden. Stundtals finner vi också ett formellt samband genom att skattelagstiftning kräver att man redovisar en transaktion på samma sätt i redovisningen som vid beskattningen. Ett exempel är att räkenskapsenlig avskrivning, där alltså beskattningsreglerna styr både beskattningen och redovisningen. I andra fall finns inget samband alls, utan skatterätten

⁵³ Ernst&Young, a.a. s 3

⁵⁴ <http://www.redovisningsradet.se/redo-verksam.html>

⁵⁵ Olsson, EG-domstolens användning av civilrätten i skatterättsliga avgöranden, s 166

3 REGLERINGSUTVECKLING OCH SAMBAND

föreskriven en särskild behandling medan den goda redovisningsseden föreskriver något annat.⁵⁶

Det första område kallas det ”kopplade området”⁵⁷. Sambandet är här vara mycket starkt, då skatterätten bygger på det redovisade resultatet enligt god redovisningssed och sedan utvidgar med egen skyddslagstiftning där sådan anses nödvändig.⁵⁸ Ett exempel är RÅ 1989 ref 62, där Regeringsrätten uttalar att avvikelse från civilrätten (här avses redovisningsreglerna) endast kan ske om starka skäl talar för en sådan. Huvudsyftet med sambandet torde vara att redovisningen bäst återspeglar de ekonomiska händelserna i bolagen och därmed bäst uppfyller skatteförmågeprincipen. Ytterligare anledningar är att regelsystemen på detta sätt blir enklare och mer lättöverskådliga, men även att statens kontrollerande funktion förenklas om de kan basera skatteberäkningen på redovisningen. Genom dessa samband blir troligen också redovisningens kvalitet högre eftersom den tjänar dubbla syften. Givetvis finner vi även nackdelar med systemet. Ur beskattningssynpunkt kan den goda redovisningsseden stundtals vara alltför flexibel och ge utrymmer för individuella bedömningar, varför det inte alltid lämpar sig att grunda beskattningen på redovisningen. Ur redovisningens synpunkt kan beskattningens syften stundtals motverka utvecklandet av den goda redovisningsseden.⁵⁹

Utredningen om sambandet mellan redovisning och beskattning startade 2002 och ska vara klart före utgången av juni 2007. Huvudmålet är att förutsättningslöst granska sambandet, men som ett delbetänkande har utredningen fått ta ställning till de nya redovisningsregler som införs i Sverige genom införandet av IASB:s regelverk. Detta införande behandlas mer utförligt nedan under avsnitt 3.1.2. Det huvudsakliga problemet har här framstått som införandet av verkliga värden istället för anskaffningsvärden och utredningen har svarat på hur lagstiftaren bör ställa sig till de problem som detta orsakar för beskattningen.⁶⁰ Framställningen behandlar inte det området ytterligare än så eftersom dessa spörsmål i övrigt faller utanför ändamålet med detta arbete, då de snarare behandlar redovisningens grunder än ämnet omstruktureringar i sig. Det som är viktigt att känna till blir främst ställningstagandet i huvudsak samt att detta är något som ses över. Utredningen har också fått i uppdrag att se över de förändringar som föranleds av ändringar i fusionsdirektivet, vilket behandlas närmare nedan under kapitel 4. Sverige är alltså i mångt och mycket påverkade av olika direktiv inom EG-rätten, även skatterättsligt och civilrättsligt, vilket det kommer att framställas fler exempel på längre fram. Dagens lagstiftning baseras i mångt och mycket på sådana direktiv.

⁵⁶ SKV:s handledning, s 23

⁵⁷ Olsson, a.a. s 166

⁵⁸ Pahlsson, Inledning till skatterätten, s 100 f

⁵⁹ SKV:s handledning, s 24 ff

⁶⁰ SOU 2005:19, s 9

4 KONCERNBILDNINGEN

Genom en omstrukturering startar eller utökas koncernbildningen varav undersökningen av området startar med de olika omstruktureringsoptioner som finns att tillgå, förutom fusioner och fissioner vilka p.g.a. uppsatsens syfte behandlas separat längre fram. Syftet är att söka reda ut vilka olika alternativ som ligger för handen när företag eller koncerner vill ändra strukturen i sin organisation. Företaget kanske vill starta upp en ny verksamhet i ett nybildat bolag, eller köper upp hela eller delar av en konkurrents bolag för att integrera med verksamheten eller till nytt dotterbolag. Det förekommer också att bolaget vill sälja av delar av verksamheten, t.ex. för att den inte passar in i företagets koncept.

Uppsatsens huvudsakliga syfte är titta på koncernstrukturer, men kapitlet kommer även att reda ut ett par begrepp som inte leder till en sådan då det är nyttigt för helhetsförståelsen av ämnet. Såsom vi ska se senare är flera av dessa metoder också alternativa till fusionen.

4.1 INLEDNING

Omstruktureringar är något som till sin civilrättsliga karaktär oftast ter sig som en avyttring, medan dess ekonomiska och egentliga syfte är att driva vidare verksamheten, fastän i annan form. Ett klassiskt exempel är att knoppa av en verksamhetsgren till ett nybildat dotterbolag, eller att flytta delar av verksamheten i ett dotterbolag till ett annat.⁶¹

I **civilrätten** är skyddet för det bundna egna kapitalet centralt som borgenärsskydd, vilket därmed blir centralt vid synen på omstruktureringar. Huruvida detta är rätt inställning eller ej är ett omdebatterat ämne. Skyddet hittar vi i gamla ABL främst i 6 om nedsättning av aktiekapitalet och 12 kap om vinstutdelning.

Genom den nya ABL förändras delar av reglerna. Idag får utdelningen från moderbolaget varken överstiga moderbolagets eller koncernens fria egna kapital och det finns också en försiktighetsregel. I 17 kap 3 § nya ABL har koncernspärren försvunnit och försiktighetsregeln förtydligats. Grunden till ändringen ligger troligen i en ökad användning av verkliga värden i koncernredovisningen, till följd av IASB:s regelverk. Den ändrade redovisningen innebär att även orealiserade vinster kan komma att utdelas och det finns därför behov av en högre kvalitativ bedömning av koncernens finansiella ställning.⁶²

Civilrätten behandlar, förutom fusionen, knappast de olika omstruktureringsoptionerna till formen och framställningen kommer därför enbart att behandla den skatterättsliga synen.

För **skatterättens** del ligger det största problemet i att det oftast inryms någon form av överlåtelse till underpris vid en omstrukturering, vilket ofta kan ses som en utdelning i civilrättens ögon. Att ta ut skatt i dessa fall skulle avsevärt försvåra företagslivet och därmed även samhällsnyttan. Svensk skattelagstiftning kring omstruktureringar bygger numera på EG:s skatterättsliga fusionsdirektiv (90/434/EEG) och samma regler gäller i huvudsak både internationella och nationella omstruktureringar.⁶³

För den fortsatta framställningen är det bra att känna till begreppen verksamhet samt verksamhetsgren. Definitionen av **verksamhet** är det samma som begreppet rörelse och preciseras i 2 kap 24 § IL, benämnd näringsverksamhet. Med rörelse bör menas annan verksamhet än innehav av kontanta medel eller värdepapper. Innehav av kontanta medel eller värdepapper bör dock hänföras till en rörelse om medlen eller värdepappren innehas som ett led i rörelsen.⁶⁴

⁶¹ Lodin, Inkomstskatt, s 440

⁶² Dahlberg/Pérez Pérez, Koncernredovisning I, s 211

⁶³ Lodin, a.a. s 440 f

⁶⁴ Prop. 1998/99:15 s 138

4 KONCERNBILDNINGEN

Verksamhetsgren preciseras i 2 kap 25 § IL. Verksamheten ska lämpa sig att knoppas av till en enskild verksamhet, utan att den då ska vara beroende av andra verksamheter. Verksamheten ska alltså kunna bära sig själv.⁶⁵ Näringsbetingade andelar (se avsnitt 2.2.2) bör kunna anses som en verksamhet eller verksamhetsgren. Detta gäller även om de endast tillsammans med andra andelar som förvärvaren innehar eller förvärvar anses som näringsbetingade.⁶⁶ En fastighet, ett fartyg eller ett flygplan kan utgöra en enstaka tillgång som anses som en verksamhetsgren, dock gäller att verksamheten bör ha sådan omfattning att det framstår som ändamålsenligt att bedriva den självständigt.⁶⁷ I rättspraxis har betonats att enbart värdepapper inte kan utgöra en verksamhetsgren i RÅ 2001 not 24. I RÅ 2003 not 132 konstaterades också att med en verksamhetsgren kan inte avses andelar i ett handelsbolag eller kommanditbolag. I RÅ 2004 not 197 ansågs en avstyckad skogsfastighet kunna utgöra en verksamhetsgren.

4.2 UNDERPRISÖVERLÅTELSE

När företaget inom ramen för en näringsverksamhet överlåter tillgångar, inkråm eller aktier, under marknadsvärdet faller transaktionen under 22 kap om uttag ur näringsverksamhet enligt 22 kap 1 §. Det gäller både om transaktionen sker till ägaren eller till ett annat bolag med samma ägare enligt 2 §, eller till utomstående och detta inte är affärsmässigt motiverat enligt 3 §. Transaktionen skall som huvudregel uttagsbeskattas enligt 22 kap 7 § IL, vilket innebär att försäljningen behandlas som om den skett till marknadsmässigt pris. Enligt 22 kap 10 § skall moderbolaget dock inte beskattas om dotterbolagsaktier delas ut till moderbolagets ägare i proportion till ägandet i moderbolaget.

Enligt 22 kap 11 § samt 23 kap 11 § skall uttagsbeskattning underlåtas om transaktionen faller under 23 kap om underprisöverlåtelser. Om ersättningen inte överstiger de skattemässiga värdena, tillämpas kontinuitetsprincipen enligt 23 kap 10 §. I koncerner undgår man enligt 23 kap 17 § IL beskattning såväl gällande hela verksamheter, näringsgrenar och enskilda varor. Detta ligger helt i linje med att koncerner kan flytta vinster fritt mellan bolagen utan att utlösa beskattning. Enligt RÅ 2001 ref 24 omöjliggör ett mellanliggande kommanditbolag att koncernreglerna kan träda in, i likhet med koncernbidragsreglerna. P.g.a. skattefriheten i 23 kapitlet utförs oftast försäljningarna inom koncerner till bokförda värden, vilket är klokt ur flera aspekter. För det första elimineras koncerninterna vinster i koncernredovisningen, vilken inte ligger till grund för beskattningen, men medför en medför dock beskattning i det enskilda bolaget. Det finns ingen större mening med att beskattas för en vinst i ett koncernföretag när bolaget inte tydligt kan uppvisa en vinst inför aktieägarna. Eftersom transaktionen endast är en koncernintern omförelse har koncernen som helhet inte uppnått någon skatteförmåga för intäkten.⁶⁸ Då det råder ekonomisk intressegemenskap mellan bolagen och dessa utövar en oriktig prissättning sinsemellan, skall beskattning ändå belasta överlåtande bolag i de fall då mottagande bolag inte beskattas för verksamheten i Sverige, enligt 14 kap 19 § IL.

Kravet för att andra verksamheter än koncerner är enligt 17 § att överlåtelserna som huvudregel ske med hela verksamheter eller verksamhetsgrenar.⁶⁹ I 16 § stadgas att förvärvaren omedelbart efter förvärvet ska vara skattskyldig för inkomst av näringsverksamhet till vilken tillgången ska höra. Det innebär att det inte kan föras över tillgångar som kapitalvinstbeskattas hos mottagaren. Däremot kan en fysisk person föra över tillgångar till ett svenskt aktiebolag (samt till bolag inom EU, enligt mål nr C-436/00, ”X- och

⁶⁵ Lodin, a.a. s 444

⁶⁶ Prop. 1998/99:15 s 318

⁶⁷ Prop. 1998/99:15 s 318

⁶⁸ Lodin, a.a. s 361

⁶⁹ Se exempelvis RÅ 2004 ref 42 samt RÅ 2004 not 87

4 KONCERNBILDNINGEN

Y-målet”) under de förutsättningar som behandlas i 53 kap. I övrigt medför reglerna att det är möjligt att föra tillgångarna ur den dubbelbeskattade sfären, då skatten istället blir högre.⁷⁰

24-29 §§ behandlar frågan om underskott i verksamheten hos mottagaren. Regeln är avsedd att undvika att underskott som annars inte skulle ha kunnat användas ändock utnyttjas för avdrag genom en underprisöverlåtelse, där varorna sedan direkt kan säljas vidare med vinst. Detta är dock enligt 27 § godtagbart för koncerner, där resultatutjämnningar godtas.

Vid överlåtelser mellan fysisk person och ett bolag måste, enligt 23 kap 18 §, den fysiska personens andelar i bolaget räknas som kvalificerade enligt 57 kapitlets fåmansföretagarregler. Utan en sådan regel hade ägarna kunna undvika beskattning genom att sälja sina aktier med enbart kapitalvinstskatt, vilka ökat i värde motsvarande den vederlagsfria delen av verksamheten. Motsatsvis är det möjligt att överföra kapitalvinstbeskattad egendom utan detta förbehåll.

Numera finns även regler kring övertagande av periodiseringsfonder och expansionsmedel, medförande att det idag är enkelt att föra över verksamheter och verksamhetsgrenar mellan i stort sett vilka verksamheter som helst, oavsett hur ägarförhållandena ser ut.⁷¹

Ett svårtytt fall blir överföring av enskilda tillgångar i oäkta koncerner. Tidigare gällde pleniavgörandet RÅ 1992 ref 56, även kallad Sipano-domen, där domstolen likställde dessa med äkta koncerner p.g.a. att ägaren varken blev rikare eller fattigare. Då något säljs till underpris föreligger en dold vinstutdelning, vilken inte omfattas av reglerna kring skattefria utdelningar i 24 kap. På senare år har den allmänna principen om att denna utdelning blir skattefri då man undgår uttagsbeskattning kodifierat i 23 kap 11 §, vilken till sin ordalydelse bara gäller äkta koncerner. I RÅ 2004 ref 1, även kallad Sipano II, ansåg domstolen den nya lagen uttömmande och det utdömdes därför både uttagsbeskattning och utdelningsbeskattning.

I Sipano II rörde det sig om en överföring av andelar i ett kommanditbolag. En fysisk person ägde två aktiebolag, varav det ena aktiebolaget i sin tur ägde andelar i ett kommanditbolag, vilka fördes över till det andra aktiebolaget. Domstolen konstaterade både att andelarna varken kunde utgöra en verksamhetsgren enligt 23 kap 17 § eller 7 §.

Målet ledde till frågetecken kring hur avyttringar som är undantagna från 23 kap skulle behandlas utdelningsmässigt. 25 a kap behandlar överlåtelse av näringsbetingade aktier men nämner inte fall som kan räknas som utdelningar. Det ställdes därför omedelbart en fråga till Regeringsrätten om hur beskattning ska ske om dotterbolagsaktier säljs till underpris till moderbolagets ägare. Domstolen svarade i RÅ 2004 ref 140 att utdelningsbeskattning skulle ske i enlighet med Sipano II. En utdelningsbeskattning var aldrig syftet med lagen, varför det blixtnabbt gjordes en ändring i 23 kap 2 §.⁷² Genom ändringen stadgas nu att 23 kap 11-12 §§ också tillämpas då en näringsbetingad andel överläts utan ersättning eller mot ersättning som understiger marknadsvärdet utan att detta är affärsmässigt motiverat och utdelningen blir därför skattefri.

4.3 ANDELSÖVERLÅTELSE

Sverige tog 2003 bort kapitalvinstskatten vid försäljning av dotterbolagsaktier och andra näringsbetingade aktier, för att underlätta dessa transaktioner. Detta är en trend som föregåtts eller följts av många andra länder.⁷³ Reglerna finns i 25-25 a kap, vilka har fått stor betydelse för bestämmelserna om andelsbyten i 48-49 kap. 25 kap behandlar kapitalvinster och – förluster i inkomstslaget näringsverksamhet allmänt sett, medan 25 a kap behandlar avyttring

⁷⁰ Lodin, a.a. s 443

⁷¹ Lodin, a.a. s 445

⁷² SFS 2005:0269

⁷³ Lodin, a.a. s 440

4 KONCERNBILDNINGEN

av näringsbetingade andelar. Såsom beskrivits ovan under avsnitt 2.2.2 föreligger även skattefrihet vid utdelning från näringsbetingade aktier, vilka regler infördes samtidigt som man tog bort kapitalvinstskatten. Reglerna hör intimt ihop och har likartade syften.⁷⁴

Enligt 25 a kap 3 § gäller befrielsen främst aktiebolag (och ekonomiska föreningar). 5 § talar om att försäljning av icke marknadsnoterade andelar alltid är skattefri, såvida det inte är ett skalbolag (vilka inte behandlas vidare). För marknadsnoterade andelar och delägarätter krävs ett mer beständigt innehav, vilket i 6 § preciseras till minst ett år. Kapitalförluster får bara dras av i den uträkning dessa hade varit skattepliktiga såsom vinst, enligt 25 kap 7-11 §§, vilket vid en första anblick kan synas logiskt. En vägran till avdrag för kapitalförlust kan dock få oönskade konsekvenser, såsom när ett moderbolag tillskjutit kapital till ett förlustbringande dotterbolag som senare förbrukas. Förlusten kan inte dras mot vinster eftersom sådana inte uppstått, om inte heller moderbolaget kan dra av förlusten uppstår en överbeskattning då skattefriheten vid vinster endast finns till för att undvika kedjebeskattnings. I motsvarande mån ska förlustavdraget motverka dubbelt avdrag, vilket i dessa fall inte blir aktuellt ändå. Lagstiftaren har uppmärksammat problemet och hänskött det till vidare behandling redan 2002.⁷⁵

4.4 ANDELSBYTEN

Andelsbyten behandlas dels i 49 kap IL och dels i det relativt nya 48 a kap IL. Andelsbyten sker när ett företag köper ett annat genom att utge nya aktier i sitt eget företag som betalning till det köpta företagets ägare. Transaktionerna förekommer i många olika varianter, där kontantbetalning kan ingå som en delbetalning, men vanligast torde vara att inslaget av aktiebetalning dominerar transaktionen. Säljaren byter sina andelar i ett företag till andelar i ett annat företag (som i sin tur äger andelarna i det första företaget). Det är samhällsekonomiskt viktigt att underlätta även denna typ omstruktureringar, vilken är välanvänd både i Sverige och internationellt. Längre har funnits lättnadsregler, vilka då och då utvecklats och preciserats, 48 a kap var en del i detta arbete. Båda kapitlen bygger på i huvudsak samma principer men behandlar olika kategorier av säljare.⁷⁶

Det är i sammanhanget egentligen svårt att ange vem som är köpare och säljare. Det går också att vända på problemet och säga att den som benämns som säljare i dessa kapitel faktiskt är köpare av de nya andelarna och betalar med aktier i sitt bolag.⁷⁷

49 kap behandlar enligt 1 § i huvudsak bara de fall då aktiebolag och handelsbolag står som säljare till andelarna. Kapitlet behandlar försäljning av andelar som faller under inkomstslaget näringsverksamhet och kan vara såväl kapital- som lagertillgångar (se t.ex. byggnadsrörelse och värdepappersrörelse). Dock behandlar kapitlet även andelsbyten där fysiska personer (alltså enskilda firmor) innehar andelarna som en lagertillgång, se även 2 § p 3. I övrigt behandlas fysiska personers försäljningar av andelar i 48 a kap.

Tekniken i 49 kap är framskjuten beskattning för säljaren, som fortfarande äger andelarna indirekt genom sina andelar i köpande bolag. 48 a kap stadgar istället kontinuitetsprincipen, innebärande att det är köparen som tar över säljarens ingångsvärden.

Eftersom lagstiftaren nyligen infört reglerna om skattefrihet på näringsbetingade andelar (se inledningen till kap 3.2) innebär detta att 49 kap egentligen bara får betydelse för innehav av marknadsnoterade aktier i kapitalplaceringssyfte.

⁷⁴ Lodin, a.a. s 349

⁷⁵ Lodin, a.a. s 350

⁷⁶ Lodin, a.a. s 450

4 KONCERNBILDNINGEN

Underprisöverlåtelse går före andelsbyten eftersom 20 § stadgar att då 22 kap om uttagsbeskattning är tillämpligt ska företaget bli beskattad för vinsten. 49 kap 5 § stadgar att också 38 kap om verksamhetsavyttringar går före ett andelsbyte, se nedan under avsnitt 3.2.3.

Reglerna i detta kapitel tillämpas bara ifall säljaren begär det, enligt 6 §. 1 § stadgar att säljaren som huvudregel ska vara en juridisk person eller svenskt handelsbolag. 2 § stadgar att säljaren anses som den som avyttrar sina andelar i utbyte mot andelar i köparens bolag, samt att ersättningen för andelen ska vara marknadsmässig (då föreligger det istället en underprisöverlåtelse) och att den maximala ersättning som får utbetalas i kontanter ej får överstiga 10 % av det nominella värdet av mottagna andelar i det köpande företaget. I praktiken innebär detta att det är oftast är väldigt små relativa summor som kan utbetalas i kontanter då nominellt värde i det närmaste alltid klart understiger marknadsmässigt/verkligt värde. Den del som ändå utbetalas på detta vis skall beskattas omedelbart enligt 14 §, 1 st och 17 §, 1 st.

Både det köpande, enligt 9 §, och det köpta bolaget, enligt 11 §, ska vara svenskt aktiebolag eller motsvarande utomlands. Ifall säljaren är fysisk person ska denne enligt 8 § vara hemmahörande i Sverige och ifall denne senare flyttar härifrån skall uppskovet tas upp till beskattning enligt 26 §. Dessa två regler syftar till att personen inte ska kunna undra sig beskattningen i Sverige, vilket EG-domstolen troligen inte kommer att godkänna eftersom det innebär en utflyttningskatt.⁷⁸

Det krävs i 12 § att det köpande företaget ska behålla stora delar av sitt innehav åtminstone tills årets slut, vilket beror på att det i grunden rör sig om näringsbetingade aktier. Det krävs att innehavet är så stort som 50 % av samtliga röster i bolaget. Säljarna har nu viss kontroll över köpande bolag, vilket troligtvis är anledningen till att detta inte anses orimligt trots att det läggs över ett ansvar för säljarens uppskjutna skatt på köparen.

Vinsten ska enligt 13 § överstiga ersättningen i pengar för att det ska bli aktuellt med ett uppskov. Den skattepliktiga vinsten fördelas på de mottagna andelarna och tas upp först då andelen säljs vidare eller upphör att existera, enligt 19 §.

Vinsten skjuts enligt 21 § upp ytterligare vid en påföljande underprisöverlåtelse enligt 23 kap, då mottagaren övertar givarens skattemässiga situation. Det samma gäller enligt 23 §, då 25 kapitlets regler om koncernintern försäljning tillämpas. Säljaren får även fortsatt skjuta upp beskattningen vid påföljande andelsbyten enligt 24 §.

Vid försäljning av de förvärvade andelarna räknas de enligt 30 § vara av ett eget slag och sort, vilket får betydelse vid genomsnittsmetodens användande.

48 a kapitlet gäller enligt 1 § andelar i form av kapitaltillgångar hos fysiska personer. Reglerna är mycket snarlika de i 49 kap. Här finns främst specialregler då fåmansföretag säljs.

Mottagna andelar övertar omkostnadsbeloppet för den avyttrade andelen, enligt 10 §. Det sker som ovan en beskattning för kontant utbetalning, enligt 9 §, 1 st. Tekniken är alltså sammanfattningsvis enklare än reglerna i 49 kap ger för handen.

4.5 VERKSAMHETSAVYTTRINGAR

Verksamhetsavyttringar behandlas i 38 kap och liknar delvis andelsbyten. Här byts dock inte andelar i ett företag mot andelar i ett annat. Istället säljer företaget enligt 2 § alla tillgångar, alternativt samtliga tillgångar i en verksamhetsgren, i utbyte mot andelar i det köpande företaget. Ingen kontantbetalning är tillåten i dessa fall. Denna typ av omstrukturering är

⁷⁸ Lodin, a.a. s 452

4 KONCERNBILDNINGEN

endast tillgänglig för företag enligt 3 §, i praktiken svenska aktiebolag eller utländska motsvarigheter till dessa på båda sidor av transaktionen.

Säljaren får enligt 5 § skjuta upp skatten, om säljare och köpare så önskar. Båda måste gå med på detta, troligen för att även köparens skattemässiga situation påverkas, vilket torde påverka också priset. Skillnaden mellan övertagna tillgångar och övertagna skulder räknas enligt 13 § som anskaffningsvärde för andelarna säljaren får i det köpande bolaget. Ingen vinst tas upp enligt 9 §, genom att omsättningstillgångarna anses avyttrade till skattemässiga värden och kapitalvinst inte skall tas upp för kapitaltillgångarna, enligt 10-11 §§.

8 § stadgar att det endast är aktuellt med vinstgivande försäljningar. Värdet ska överstiga de sammanlagda skattemässiga värdena, det är alltså inte frågan om att se till varje tillgång för sig. Ersättningen ska också vara markandsmässig enligt 2 §, p 2, varför en krock med underprislagen inte är aktuell. 49 kap 5 § stadgar också att 38 kap går före ett andelsbyte innebärande att då det är möjligt att använda en verksamhetsavyttring skall dessa regler tillämpas istället för ett andelsbyte. Detta har främst betydelse för vilket sätt uppskovet beräknas.

Köparen ska i vanlig ordning vara skattskyldig för verksamheten enligt 7 §. Enligt 6 § behöver dock säljaren bara vara skattskyldig för delar av verksamheten i Sverige. Förvärvande bolag övertar säljande bolags skattemässiga situation, enligt 14 §. Detta gäller dock enligt 17 § inte underskottsavdrag, vilka alltså inte får föras över. Vill förvärvaren redovisa ett högre skattemässigt värde krävs det enligt 18 § att bolaget tar upp mellanskillnaden som intäkt för att få dra av på detta högre belopp i framtiden, eftersom företaget annars skulle dra av värdet på samma tillgång flera gånger.

Köparen får däremot ta över periodiserings- och ersättningsfonder och inträder därmed i säljarens skattemässiga situation även i dess fall, enligt 15 §. Har avdrag gjorts för framtida utgifter ska köparen och inte säljaren återföra dessa enligt 16 §.

Det går nu att sluta sig till att överlåtelse av rörelse i form av inkråm till marknadspris som inte omfattas av reglerna kring verksamhetsöverlåtelser skall beskattas fullt ut, medan mottagaren tar upp sitt anskaffningsvärde. Detta kan innebära en goodwillpost, vilken behandlas närmare under avsnitt 7.1.1.

4.6 SAMMANFATTANDE REFLEKTIONER

En underprisöverlåtelse är en överlåtelse av tillgångar under marknadspris, vilket kan leda till koncernbildning främst när företaget vill dela upp sin verksamhet till ett dotterbolag.

Överföringar utanför koncerner torde vara relativt ovanligt, förutom i fall där bolag med samma ägare för över tillgångar sinsemellan. I andra fall synes litet faktiskt intresse föreligga för denna transaktion.

En andelsöverlåtelse torde vara mycket vanligt och innebär något så enkelt som att ett bolag (/privatperson) säljer sina aktier i ett dotterbolag/intressebolag till ett annat företag. Ett andelsbyte går istället till så att köpande bolag, bolag A, ger ut nya aktier som betalning för aktierna i det köpta bolaget, bolag B, varpå ägandet i bolag A delas mellan de gamla ägarna i A och B. Även ägandet i bolag B delas indirekt genom att bolag A numera äger andelarna i bolag B. Både en andelsöverlåtelse och ett andelsbyte leder i många fall till en koncernstruktur. Avgörande är hur stort ägande det föreligger i dotterbolaget/intressebolaget.

En verksamhetsavyttring skiljer sig från en underprisöverlåtelse främst såtillvida att en verksamhetsavyttring sker till marknadspris, medan en underprisöverlåtelse sker till ett pris under marknadspriset. Här har vi regelrätta försäljningar av verksamheter genom försäljning av nettotillgångar/inkråm. Detta kan leda till en koncernstruktur genom att köpande bolag väljer att föra över verksamheten till ett nybildat bolag.

5 KONSOLIDERINGEN

Redovisningen avser att spegla den ekonomiska effekten av omstruktureringstransaktionen. Fokus kommer att ligga på förvärvsmetoden av flera skäl. Förvärvsmetoden är den huvudsakliga konsolideringsmetoden då vi talar om koncerner i mer begränsad mening, vilket är den huvudsakliga inriktningen på detta arbete. När bolag i koncernstrukturer fusioneras har koncernen troligen tidigare redovisat enligt denna metod och överväganden i denna redovisning får betydelse för sammanslagningen, såsom vi kommer att se närmare under kapitel 6. Metoden återspeglar grundfilosofin i koncernredovisningen samt lägger en bra grund till goodwillfrågan som senare kommer att bli aktuell.

För intressebolag finns kapitalandelsmetoden och klyvningsmetoden, vilka inte närmare behandlas här. Kapitalandelsmetoden är en metod som redovisar nettotillgångar istället för de enskilda posterna i intressebolaget, men behandlar dock goodwill. Klyvningsmetoden behandlar en mycket speciell samarbetsform, joint ventures, som i huvudsak knappast lämpar sig för omstruktureringar utan snarare rör specifika projekt, ofta utan eget vinstintresse. Dock påminner denna metod i mångt och mycket om förvärvsmetoden. Metoderna fungerar likadant, förutom att klyvningsmetoden endast redovisar ägd andel av tillgångar, skulder, intäkter och kostnader i intresseföretaget istället för minoritetsintressen.

Kapitlet ska även utreda hur IASB:s roll har sett ut för redovisningen. Kapitlet börjar med att redogöra för grunden till koncernredovisningen i stort och går in på de olika metoderna inom detta ämnesområde. Det ska utredas i vilken mån det finns särdrag jämfört med årsredovisningen i juridisk person och i så fall varför. Framställningen kommer att försöka visa på de ekonomiska effekter olika omstruktureringar har, för att senare kunna knyta an till skatterättens regler. Detta kapitel avser att vara en grund för koncernredovisningen och tillhörande spörsmål, vilket senare får stor betydelse för fusionen.

5.1 INLEDNING OCH BAKGRUND

En koncern uppstår genom att det blivande moderbolaget antingen startar ett eller flera företag, i vilka de innehar hela eller delar av ägandet, genom att köpa hela eller delar av redan existerande företag, eller genom att företaget går ihop med ett annat, nybildat eller redan existerande, företag.

Grundtanken med att föra en koncernredovisning är att ge information om koncernen som om den vore ett enda företag, jämför den under avsnitt 2.1 diskuterade neutralitetsprincipen inom skatterätten. Företagen ska alltså inte behandlas olika beroende på om de väljer att organisera sig i ett företag eller flera, behovet av information till intressenterna är det samma. Det ska nu redogöras för vad detta innebär i praktiken. Vid en spontan anblick kan tyckas att det borde räcka att helt enkelt bara slå ihop siffrorna i de olika redovisningarna, men riktigt så enkelt är dock inte fallet.

Ta exemplet med varutransaktioner inom koncernen. Hade koncernen istället bestått av ett enda företag hade det tyckts självklart att ingen vinst uppstår vid flytt av varan mellan olika avdelningar. Vid koncernbildning säljs dock varan istället mellan koncernföretagen, men eftersom koncernen skall ses som en enhet bokas ev. vinster bort fram till dess att varan säljs utanför koncernföretagen, då ingen vinst för koncernen som helhet ännu har uppstått. Att boka bort en post kallas eliminering, vilket sker först i den s.k. konsolideringen, vilket i sin tur innebär sammanslagning av de olika företagens redovisningar till en enda koncernredovisning. Likaså gäller detta tankesätt när det talas om ränteintäkter och räntekostnader, samt fordringar mellan koncernföretagen. Det talas nämligen här om samma princip, att likställa koncernen med ett enskilt företag. Detta gäller alla transaktioner mellan

5 KONSOLIDERINGEN

de olika koncernföretagen.⁷⁹ Det redogörs inte närmare för dessa transaktioner i den fortsatta framställningen, utan framställningen håller sig till hur grundprinciperna för själva konsolideringen går till. Det ovan sagda om elimineringsräcker som bakgrund för att fortsätta arbetet med att fokusera på själva omstruktureringsfrågan.

Det finns flera alternativ till koncernredovisning, vilka följer i framställningen nedan. Kortfattat kan sägas att valet av redovisningsmetod beror på hur koncernen eller samarbetet mellan två eller flera företag ser ut. Detta beror på om dotterbolagen i vid bemärkelse är helägda eller bara delägda, och i så fall i vilken utsträckning, samt delvis hur företagen valt att gå samman.

När bolagens redovisningar förs samman i en koncernredovisning talas om en konsolidering av dessa. Hur man gör konsolideringen beror på vald konsolideringsmetod och även av vilket perspektiv företaget väljer när de ser på intressenterna.⁸⁰ Informationen från företag till dess externa intressenter är mycket viktig. Informationen kan vara utformad på olika sätt beroende på vilket synsätt man har på intressenterna, samt hur intressentgruppen är sammansatt. Ur intressenternas synvinkel är det av stort intresse hur koncernen avgränsas som redovisningsenhet. Det görs härmed en avgränsning i tid och rum.⁸¹

Rumsperspektivet har betydelse för vilka företag som ska ingå i koncernen samt på vilket sätt dessas andelar i koncernens resultat- och balansräkningar ska redovisas. Förvärvsmetoden redovisar t.ex. minoritetens intressen öppet medan kapitalandels- och klyvningsmetoden justerar koncernens resultat för dessas andel.⁸²

Tidsperspektivet avgör om det är frågan om egentligt förvärv eller ett sammangående. Förvärvsmetoden och kapitalandelsmetoden är här exempel på det förra, medan poolningsmetoden står för det senare. Det bedöms huruvida det föreligger kontinuitet av såväl ägarintresset som rörelsen i sig. Föreligger kontinuitet är det ett samgående, och gör det inte det är ett förvärv man har för handen.⁸³

Det kan sägas att en avgränsning i rummet kan vara en aktivitetsansats, där redovisningsenheten hör ihop med ledningens maktsfär, eller en användarorienterad ansats där redovisningen styrs av intressenterna och deras informationsintresse.⁸⁴ Dotterbolag (i trängre bemärkelse) anses ingå i koncernen med både ägd och icke ägd andel, medan intresseföretag (dotterbolag i vidare bemärkelse) ingår endast med ägd andel.⁸⁵ Det talas om en ägarteori kontra en enhetsteori.

Moderbolagsperspektivet kommer från *ägarteorin*. Den är enbart intresserad av de andelar moderbolaget äger. Dotterbolaget ses som moderbolagets förlängda arm, och eftersom de ägs av moderbolaget förlorar de på ett sätt en del av sitt eget existensberättigande. Ägda andelar behandlas annorlunda än icke ägda andelar i koncernbokslutet.⁸⁶

Ägarteorin ser ägarna som det centrala och det fokuseras mycket på det egna kapitalet, vilket anses tillhöra dessa. Det är främst ägarnas informationsbehov som står i centrum när redovisningen utformas. Fokus ligger på följande ekvation: Tillgångar – skulder = Eget kapital.⁸⁷ Ett ex. härför är Kapitalandelsmetoden, vilken inte alls redovisar minoritetsintressen utan istället bara räknar med den del av dotterbolagets tillgångar/skulder

⁷⁹ Kedner/Svedberg, Koncernredovisning, s 55

⁸⁰ Dahlberg/Pérez Pérez, Koncernredovisning I, s 193

⁸¹ Eriksson, Koncernredovisning, s 26

⁸² Eriksson, a.a. s 26

⁸³ Eriksson, a.a. s 26

⁸⁴ Eriksson, a.a. s 26

⁸⁵ Eriksson, a.a. s 27

⁸⁶ Eriksson, a.a. s 26

⁸⁷ Eriksson, a.a. s 29

5 KONSOLIDERINGEN

samt intäkter/kostnader som hänför sig till koncernen.⁸⁸ Även Klyvningsmetoden har ett strikt investerarperspektiv, vilket innebär att den följer moderbolagsperspektivet.⁸⁹

Koncernperspektivet utgår från *enhetsteorin* och ser till företaget som helhet, skild från intressenterna. Här står företagets ledning, som representanter för företagsenheten, istället i centrum för intresset och redovisningen. Perspektivet utgår från följande ekvation: Tillgångar (resurser och investeringar) = Kapitalkällor (finansieringen av företaget).⁹⁰

Teorin behandlar ägda resp. utomståendes andelar på samma sätt. Alla intressenter är lika värda, minoritetsägare är lika viktiga som moderbolagsägare och de ses som en enhet. Ett exempel är Förvärvsmetoden, vilken redovisar alla tillgångar/skulder samt intäkter/kostnader, oavsett om de hänför sig till koncernens ägarandel eller ej. Minoritetens andelar redovisas som en enda avdragspost.⁹¹

Först ska det alltså göras en avgränsning i rummet, vilket avgör huruvida utomståendes ägarandelar i något av företagen överhuvudtaget ska vara med i koncernredovisningen. Om koncernen väljer att redovisa utomståendes ägarandel, innebär steg två att företaget ska ta ställning till huruvida denna andel ska redovisas som en skuld, vilket innebär redovisning enligt ägarteorin, eller om denna andel istället ska redovisas enligt enhetsteorin och därmed föra det utomstående ägarintresset till eget kapital.⁹²

5.2 FÖRVÄRVSMETODEN

Förvärvsmetoden är den metod som skall användas i de allra flesta fall, det är den s.k. huvudregeln. Därav, och p.g.a. att den metoden bäst anknyter till föremålet för uppsatsen, blir redovisningen här mer omfattande än övriga metoder. Då ett moderbolag nybildar ett dotterföretag blir redovisningen enklare än vid då dessa förvärvar ett dotterföretag, som kommer att tydliggöras vidare i framställningen. I de svenska reglerna behandlar ÅRL 7:19-22a förvärvsmetoden, liksom RR 1:00, om koncernredovisning. Redan av de få paragraferna står det uppenbart att RR haft en avgörande roll vid tolkning och utfyllnad av reglerna. Numera blir dock RR 1:00 stundtals förbigången av IFRS 3, såsom nämnts i avsnitt 3.3.2.

5.2.1 KONCERN MED NYBILDAT DOTTERFÖRETAG

Det har tidigare, under avsnitt 5.1, talats om eliminering av poster i koncernredovisningen. Elimineringen görs i årsbokslutet för koncernen, vilket beror på att vissa poster i denna annars blir dubbelt räknade, de enskilda företagen skall fortsätta att utföra sin årsredovisning enligt vanliga principer. Som nämnts är detta förfarande enklare vid nybildat dotterföretag än annars, varav framställningen börjar med att ta upp grunderna till koncernredovisningen av dessa fall/”förvärv”.

Till att börja med ska ses på denna enkla uppställning av hur moderbolaget ser ut före och efter nybildandet av ett dotterbolag, taget från Kedner/Svenbergs bok ”Koncernredovisning”. Moderbolaget startar ett helägt dotterföretag med aktiekapitalet 300. Aktierna emitteras utan överkurs.

⁸⁸ Eriksson, a.a. s 26 ff

⁸⁹ Dahlberg/Pérez Pérez, a.a. s 193

⁹⁰ Eriksson, a.a. s 26 ff

⁹¹ Eriksson, a.a. s 30

⁹² Dahlberg/Pérez Pérez, a.a. s 194

5 KONSOLIDERINGEN

<u>BALANSRÄKNING INNAN FÖRVÄRVET</u>	<u>BALANSRÄKNING EFTER FÖRVÄRVET</u>
Tillgångar	Tillgångar
Kassa 2 000	Kassa 1 700
Övriga tillgångar <u>5 000</u>	Dotterbolagsaktier 300
Summa 7 000	Övriga tillgångar <u>5 000</u>
	Summa 7 000
Eget kapital och skulder	Skulder och Eget kapital
Aktiekapital 1 000	Aktiekapital 1 000
Bundna reserver <u>400</u>	Bundna reserver <u>400</u>
Summa bundet eget kapital 1 400	Summa bundet eget kapital 1 400
Fria reserver <u>800</u>	Fria reserver 800
Summa eget kapital 2 200	Årets nettoresultat <u>0</u>
Avsättningar och skulder <u>4 800</u>	Summa eget kapital 2 200
Summa 7 000	Avsättningar och skulder <u>4 800</u>
	Summa 7 000
	<u>DOTTERBOLAGETS BALANSRÄKNING</u>
	Tillgångar
	Kassa 300
	Skulder och Eget kapital
	Aktiekapital 300

Moderbolaget har köpt aktier genom att överföra 300 från sin kassa till dotterbolagets. Moderbolagets balansräkning har istället fått en tillgångspost bestående av dotterbolagsaktier för samma summa. I sin helhet har koncernens ställning varken blivit bättre eller sämre, varför en eliminering måste till när redovisningarna konsolideras. Denna ser ut som följer:

Balansräkning för koncernen år 1

Tillgångar	MB	DB	Eliminering	Koncernen
Kassa	1 700	300		2 000
Dotterbolagsaktier	300		-300	
Övriga tillgångar	<u>5 000</u>			<u>5 000</u>
Summa	7 000	300	-300	7 000
Skulder och Eget kapital	MB	DB	Eliminering	Koncernen
Aktiekapital	1 000	300	-300	1 000
Bundna reserver	<u>400</u>			<u>400</u>
Summa bundet eget kapital	1 400	300	-300	1 400
Fria reserver	800			800
Årets nettoresultat	<u>0</u>			<u>0</u>
Summa eget kapital	2 200	300	-300	2 200
Avsättningar och skulder	<u>4 800</u>			<u>4 800</u>
Summa	7 000	300	-300	7 000

5 KONSOLIDERINGEN

Koncernens balansräkning blir likadan som Moderbolagets då koncernens ställning varken har förbättrats eller försämrats, det har bara omfördelats kapital mellan de olika företagen. De tillgångar som överförts till dotterbolaget finns med i koncernbalansräkningen. Dotterbolagsaktierna representerar överfört värde till det nya bolaget, därav ska denna post bokas bort då detta värde räknas in i koncernens balansräkning genom dotterbolagets tillgångar. Dotterbolagets egna kapital måste också elimineras eftersom koncernen inte har tillförts mer eget kapital än tidigare, dotterbolagets egna kapital är inräknat i moderbolagets.

Balansräkning Koncern år 2

Tillgångar

	MB	DB	Eliminering	Koncernen
Kassa	1 700	150		1 850
Dotterbolagsaktier	300		-300	0
Övriga tillgångar	<u>5 000</u>	<u>450</u>		<u>5 450</u>
Summa	7 000	600	-300	7 300

Skulder och Eget kapital

	MB	DB	Eliminering	Koncernen
Aktiekapital	1 000	300	-300	1 000
Bundna reserver	<u>400</u>			<u>400</u>
Summa bundet eget kapital	1 400	300	-300	1 400
Fria reserver	800			800
Årets nettoresultat	<u>0</u>	<u>100</u>		<u>100</u>
Summa fritt eget kapital	800	100		900
Summa eget kapital	2 200	400	-300	2 300
Avsättningar och skulder	<u>4 800</u>	<u>200</u>		<u>5 000</u>
Summa	7 000	600	-300	7 300

All verksamhet har nu bedrivits i dotterbolaget som har gjort en vinst på 100 och ökat sina tillgångar med 300, vilket förändrar det ekonomiska läget för koncernen som helhet i motsvarande mån. Koncernens fria egna kapital har ökat med 100, men fortfarande har inte aktiekapitalet ökat, varför de eliminerar 300 både på dotterbolagsaktierna och på aktiekapitalet.

5.2.2 KONCERN MED FÖRVÄRVAT DOTTERFÖRETAG

Grunderna beskrivna ovan under nybildat dotterföretag gäller även vid förvärvat dotterföretag, men framställningen ska nu närmare undersöka på vilket sätt beräkningen kompliceras vid ett förvärv av dotterbolag.

Enligt IFRS 3, p 16 ska tillämpande av förvärvsmetoden innehålla följande steg:

- a) identifiering av förvärvare,
- b) beräkning av anskaffningsvärdet för rörelseförvärvet, och
- c) fördelning, vid förvärvstidpunkten, av anskaffningsvärdet för ett rörelseförvärv på förvärvade tillgångar och övertagna skulder samt eventualförpliktelser.

Även RR 1:00 talar om dessa steg, om än inte lika strukturerat.

En identifiering av förvärvare kan tyckas självklar, men eftersom förvärvsmetoden enligt IFRS 3 även tillämpas på fall av samgående är detta stundtals mer svårtydligt. Vad ett samgående är ska behandlas närmare under avsnitt 5.3 nedan. Värt att veta är att noterade bolag ska redovisa dessa omstruktureringar enligt förvärvsmetoden istället för poolningsmetoden.

5 KONSOLIDERINGEN

5.2.2.1 Anskaffningsvärde

Tillgångar redovisas som huvudregel till anskaffningsvärdet, både i den juridiska personen och i koncernen. Förvärvstidpunkten blir ur koncernens synvinkel den tidpunkt då dotterbolaget förvärvades och priset på aktierna är det koncernmässiga anskaffningsvärdet. Dotterbolaget värderas i teorin utifrån nettot mellan tillgångar å ena sidan och skulder samt avsättningar å andra sidan. Detta bildar storleken på bolagets egna kapital, vilket i sin tur ska motsvaras av moderbolagets köpeskillning.⁹³

I praktiken är uppdelningen sällan så enkelt, då en köpare ofta kan tänka sig att betala mer för rörelsen än det verkliga värdet på nettotillgångarna. Mellanskillanden utgörs av goodwill, vilket utgör en uppskattning av framtida intäkter. Övervärdet kan bestå av en förväntad hög lönsamhet, varpå säljaren vill då ha del i denna genom ett högre försäljningsvärde. Köparen är å andra sidan beredd att betala för framtida vinster i ett framgångsrikt företag. Övervärdet kan också ha sin grund i att moderbolaget förväntar sig att göra synergivinster på förvärvet, vilket köparen kan betala lite extra för enligt principerna kring tillgång och efterfrågan. Slutligen kan moderbolaget också förvänta sig högre marknadsandelar vid förvärv av en konkurrent, då priset också drivs upp. Företagens värde på marknaden består därmed inte bara av en ögonblicksbild utan även av potentiella framtida vinster.⁹⁴ Framräkningen av goodwill ska nu beskrivas.

När ett bolag förvärvas upprättas först en **förvärvsbalansräkning** i det blivande dotterbolaget. I förvärvsbalansräkningen räknas dotterbolagets balansräkning om till samma principer som koncernen använder. Detta kan innebära att dotterbolaget både behöver byta redovisningsprinciper och får ändra sina uppskattningar och bedömningar i linje med hur koncernen resonerar. Att observera är dock att värdena i denna faktiskt redovisas enligt dotterföretagets anskaffningsvärden.⁹⁵

Värdena i förvärvsbalansräkningen utgör dock inte koncernens anskaffningsvärde, vilket ska föras över till koncernredovisningen.⁹⁶ Detta värde utgörs enligt IFRS 3 p 24 samt RR 1:00 p 46, istället av verkligt värde på aktierna. Att IFRS även talar om värdet på tillgångar och skulder beror på att IFRS 3 även redovisar köp av nettotillgångar enligt förvärvsmetoden. RR säger däremot ingenting om denna typ av förvärv, utan talar endast om förvärv av andelar.⁹⁷ Anledningen till detta är troligen att RR behandlar förvärvet och den löpande redovisningen som en enhetlig fråga, och i den löpande redovisningen blir det inte aktuellt med någon koncernredovisning i dessa fall eftersom det inte föreligger flera bolag.

Det ska också göras en **förvärvsanalys**, vilken går ut på att köpande företag skall få en bild av köpet och baseras på ögonblicksbilden vid förvärvstidpunkten. I denna skall verkligt värde anges, vilket avsevärt kan skilja sig från de bokförda värdena enligt dotterföretagets balansräkning vilket framräknades i förvärvsbalansräkningen.

RR 1:00 tar i p 43-52 upp förvärvsanalysen, varav p 46-49 tar upp huvudprinciperna. IFRS behandlar frågan i p 36-57, där p 36-40 tar upp huvudprinciperna för fördelningen. I RR 1:00 p 46 talas om att anskaffningsvärdet, så långt möjligt, ska fördelas på "identifierbara tillgångar och skulder" hos dotterbolaget, vilket är mycket likt beskrivningen i IFRS 3, p 16 c. Identifierbara tillgångar preciseras i RR 1:00 i p 42 respektive 41 p i IFRS 3, till existerande tillgångar och skulder hos dotterbolaget vid förvärvstidpunkten. Goodwill blir restposten när tillgångarnas värden jämförs med anskaffningsvärdet på aktierna. Detta konstitueras i IFRS 3

⁹³ Kedner/Svenberg, Koncernredovisning, s 60 f

⁹⁴ Kedner/Svenberg, a.a. s 64

⁹⁵ Kedner/Svenberg, a.a. s 61

⁹⁶ Kedner/Svenberg, a.a. s 62 f

⁹⁷ Sevenius, Företagsförvärv – en introduktion, s 136

5 KONSOLIDERINGEN

i p 53, samt beskrivs i övrigt i p 51-57. I RR 1:00 förklaras begreppet i p 47 samt behandlas närmare i p 53-67.

Ibland kan anskaffningsvärdet vara lägre än verkligt värde, en negativ goodwill. RR p 68-73 och IFRS 3 p 56-57 behandlar detta. Innan koncernen får redovisa en negativ goodwill krävs det att man kontrollerar att varken tillgångarna övervärderats eller att skulder underskattats, alternativt uteslutits. Det som annars kan framkalla en negativ goodwill är främst förväntade framtida förluster, men kan också vara kostnader för förvärvet. Enligt svenska regler skall den negativa goodwillen i första hand upplösas när förlusten el kostnaden inträffar. Ifall den inte avser förluster eller kostnader, alternativt inte tillförlitligt kan beräknas, skall den istället som huvudregel redovisas som en intäkt enligt ”avskrivningsplan”.⁹⁸ Detta beror på att koncernen har tillförts mer tillgångar än moderbolaget betalat för, vilket blir en intäkt för koncernen. Enligt IFRS 3 ska goodwillen omedelbart intäktsföras enligt p 70, oavsett anledning.

5.2.2.2 Uppskjuten fiktiv skatteskuld relaterad till övervärden

I många fall måste koncernen redovisa en uppskjuten skatteskuld. Detta inträffar då anläggningstillgångar värderas högre i förvärvsanalysen än i dotterbolagets balansräkning. Säg att dotterföretaget har byggnader som i förvärvsanalysen värderats till 600 men som har ett bokföringsmässigt värde på 400 i dotterbolagets balansräkning. Genom avskrivningar i juridisk person erhåller bolaget skatteavdrag. Med en skatt på 30% innebär detta att den totalt erhållna skatteeffekten motsvarar $400 \times 30\% = 120$. Nettoeffekten på resultatet blir då alltså $400 - 120 = 280$. Koncernen gör däremot avskrivningar på 600, inte 400. Koncernen är dock inget skattesubjekt och får inte göra några avskrivningar i praktiken. Detta innebär att mellanskillnaden på $600 - 400 = 200$ inte får dras av i verkligheten, varför $200 \times 30\% = 60$ inte kan dras av som skatt. Dessa 60 ska därför vid förvärvet sättas upp som en skatteskuld som löpande skrivs av i takt med att koncernen skriver av på fastigheterna. Mellanskillnaden $200 - 60 = 140$ är det värde koncernen *ekonomiskt* skriver av.⁹⁹

Det finns två metoder för justering av skatt, brutto- eller nettoredovisning. Bruttoredovisning är den beskrivna, medan nettoredovisning innebär borttagande av skatten i alla led. RR rekommenderade tidigare nettoredovisning, men har nu gått över till bruttoredovisning.¹⁰⁰ IASB:s regler tillämpar också en bruttoredovisning direkt mot eget kapital enligt IAS 12, p 58 b samt IFRS 3, p 66-68.

Enligt IASB:s regelverk ska det stundtals redovisas en liknande uppskjuten skatt då värden i balansräkningen även fortsättningsvis värderas till verkligt värde. Man varierar redovisning mot resultaträkningen och eget kapital för olika poster, enligt IAS 12, p 58.

Spontant kan tyckas att samma regler torde gälla för goodwillen, men då goodwill är en restpost säger RR 9 och IAS 12 p 21, att någon uppskjuten skatt inte skall redovisas. Det dras inte av någon skatt på goodwill eftersom koncernen inte är något skattesubjekt. Hela avskrivningen motsvaras därför av den ekonomiska avskrivningen. I likhet med det anförda redovisas inte heller någon skattefordran vid negativ goodwill.

5.2.2.3 Koncernens totala värde

Koncernens värde motsvaras av koncernens totala egna kapital. Moderbolagets bidrag är alltid lika med dess egna kapital beräknat enligt koncernens redovisningsprinciper. I detta ingår även kapitalandelen av de obeskattade reserverna.¹⁰¹

⁹⁸ Jansson/Nilsson/Rynell, Redovisning av företagsförvärv enligt IFRS innebär omfattande och väsentliga förändringar, s 28

⁹⁹ Kedner/Svenberg, a.a. s 63

¹⁰⁰ Eriksson, a.a. s 106

¹⁰¹ Kedner/Svenberg, a.a. s 67

5 KONSOLIDERINGEN

Dotterföretagets bidrag till koncernens kapital är mer svårberäknat. Koncernen utgår från dotterbolagets värde enligt koncernbalansräkningen, dvs. koncernens anskaffningsvärden för tillgångarna inklusive koncernmässig goodwill. Om dotterbolaget inte ägs till 100 % måste minoritetens andel av bolagets egna kapital dras av då detta inte hör till koncernen och istället redovisas under minoritetsintressen. Det sista som måste göras är att dra av moderbolagets aktieinnehav i dotterbolaget, för att koncernens tillgångar inte ska dubbelräknas, vilket sker om man både räknar dotterbolagsaktier och dess motsvarighet i dotterbolagets tillgångar. Direkt efter köpet är dotterbolagets bidrag lika med noll eftersom det då ännu inte finns något upparbetat kapital i bolaget. Dotterbolagets bidrag kan i framtiden också bli negativt eftersom dåliga affärer i dotterbolaget kan resultera i en minskning av det egna kapitalet jämfört med hur det såg ut när man köpte bolaget.¹⁰²

Koncernens totala värde uträknas genom följande uppställning¹⁰³:

Moderbolagets bidrag	+
Dotterbolagets nettobidrag	+/-
Eliminering av koncerninterna vinster – del som påverkar eget kapital	-
Eliminering av anteciperade utdelningar – del som påverkar eget kapital	-

På tillgångssidan elimineras moderbolagets tillgångar i form av dotterbolagsaktier eftersom de motsvaras av dotterbolagets nettotillgångar, vilka redan redovisas i koncernbalansräkningen. Det skulle kunna sägas att dotterbolagets egna kapital är en del av moderbolagets egna kapital och moderbolagets aktiepost är en del i dotterbolagets tillgångar. Mot aktieposten elimineras det egna kapitalet i dotterbolaget från toppen till botten, d.v.s. först moderbolagets andel i dotterbolagets aktiekapital, därefter vidare övrigt bundet kapital och slutligen vidare på mot det fria egna kapitalet, om inte värdet motsvarande aktieposten redan till fullo eliminerats.¹⁰⁴

5.2.3 SKILLNADEN MELLAN IFRS 3 OCH RR 1:00

IASB skiljer på den löpande koncernredovisningen och redovisningen av förvärvet, med tillhörande frågor. På området finns idag IAS 27 om koncernredovisning och redovisning av innehav i dotterbolag, vilken behandlar den löpande redovisningen och är en del av RR 1:00. Den nyligen införda IFRS 3 behandlar redovisningen av själva förvärvet. Detta innebär t.ex. att IFRS 3 och inte IAS 27, behandlar hur goodwill ska redovisas enligt p 5 (a).¹⁰⁵

Redovisningsrådet skiljer inte på den löpande redovisningen och förvärvsredovisningen. I RR 1:00 integrerade man både IAS 27 och IAS 22. IAS 22 har ersatts av IFRS 3, varför enbart halva RR 1:00 är fullt ut tillämpligt på de börsnoterade koncernerna.

Det finns en viss diskrepans mellan IASB:s och Redovisningsrådets syn på konsolideringen vid förvärvsmetoden. Redovisningsrådet tar sin utgångspunkt i moderföretagsperspektivet och skuldför minoritetsintresset, medan IAS/IFRS har enhetsperspektivet som utgångspunkt och därmed för upp dessa andelar som eget kapital.¹⁰⁶ Till skillnad från RR 1:00 behandlar IFRS 3 även köp av endast nettotillgångarna enligt p 7.¹⁰⁷

IFRS 3 har också infört ändrade regler kring goodwill, vilket behandlas närmare i avsnitt 7.1.2, som föreskriver att goodwill ska löpande nedskrivningsprövas istället för att avskrivas.

¹⁰² Kedner/Svenberg, a.a. s 67

¹⁰³ Kedner/Svenberg, a.a. s 68

¹⁰⁴ Kedner/Svenberg, a.a. s 70

¹⁰⁵ Ernst&Young, IFRS 3 Företagsförvärv, s 3

¹⁰⁶ Jansson/Nilsson/Rynell, a.a. s 28

¹⁰⁷ Ernst&Young, a.a. s 3

5 KONSOLIDERINGEN

Enligt IFRS 3 stadgas att endast förvärvsmetoden och inte längre poolningsmetoden är tillämplig vid förvärv, enligt p 14. IASB utgår nämligen från att en förvärvare alltid kan identifieras, enligt p 17. Förvärvaren är det företag som erhåller det bestämmande inflytandet över verksamheten, enligt p 18. Jämför nedan under avsnitt 5.3.

IFRS 3 har även infört regler kring omvända förvärv, se nedan avsnitt 6.4.2, med vilket menas att ett företag i samband med ett förvärv ger ut så många aktier som köpeskillning att det blir ägarna i det förvärvade bolaget som får det bestämmande inflytandet. Formellt är det företag som emitterar aktierna moderföretag och det andra företaget dotterföretag.¹⁰⁸

Aktier som betalats på annat sätt än med kontanter ska värderas till verkligt värde av det som erlagts i utbyte mot aktierna, t.ex. tillgångar, övertagna skulder och emitterade värdepapper, enligt p 24. Om någon del av köpeskillningen ska betalas först senare ska denna del nuvärdesberäknas¹⁰⁹. Exempel på detta är andelsbyten och verksamhetsavyttringar, vilka behandlats ovan i avsnitt 4.4 och 4.5.

I den löpande redovisningen sker också mycket mer av redovisningen till verkligt värde, mot den svenska metoden som håller fast vid anskaffningsvärdet som räknats fram vid förvärvet. Detta påverkar bl.a. den beskrivna skattemetoden i avsnitt 5.2.2.2.

5.3 POOLNINGSMETODEN

RR 1:00 84 p stadgar att **samgåenden** skall redovisas enligt poolningsmetoden. Av p 23-27 framgår att reglerna kring poolningsmetoden är mycket restriktiva och i praktiken används metoden sällan.¹¹⁰ Varje förvärv ska värderas separat varför olika typer av förvärv redovisas olika inom samma koncern, enligt p 28.¹¹¹

Enligt RR 1:00 inträffar ett samgående när två eller flera företag går samman och företagen framstår som jämbördiga enligt p 23. Praktiskt löses detta genom att ett företag, det blivande moderföretaget, förvärvar det andra, det blivande dotterföretaget, och betalningen sker genom nyemitterade aktier i det förvärvande bolaget. Avgörande för fördelningen av ägandet är de båda bolagens verkliga värden innan samgåendet. Betalning i kontanta medel får inte överstiga 10%, enligt p 27 samt ÅRL, vilket främst förekommer då det förvärvade bolagets ägare ska ha "ojämnt" antal aktier i det förvärvade företaget.¹¹²

Enligt p 25-26 är det viktigt att företagens verkliga värden inte avviker markant från varandra, metoden blir mindre tillämplig ju större avvikelsen är. I 23-24 p förutsätts också ett ömsesidigt delande av risker och fördelar, vilket inte är möjligt om inte röstberättigande andelar delas mellan företagens ägare på ett i det närmaste likvärdigt sätt.

ÅRL 7 kap 23§ kräver att moderföretaget kommer att äga mer än 90 procent av samtliga andelar i dotterföretaget, andelarna har förvärvas genom en nyemission i moderbolaget, den kontanta betalningen inte överstiger tio procent av de emitterade andelarnas nominella värde, och att samgåendet är förenligt med kraven på god redovisningssed och rättvisande bild.

Ex: Bolag A och B väljer att utföra ett samgående, där A ska bli moderbolag. Det nominella värdet i A är 100 och antalet aktier är 5.500, totalt marknadsvärde 550 TSEK

Det nominella värdet i B är 50 och antalet aktier är 4.500, totalt marknadsvärde 450 TSEK.

Totalt marknadsvärde för den blivande koncernen är alltså $550+450=1.000$ TSEK. B:s andel av värdet är $450/1000=45\%$. Ägarna till B ska därför inneha 45% av det framtida innehavet i A. Det görs en nyemission där ägarna till B får en aktie i A för varje aktie i B. Totalt antal aktier i A blir nu 10.000, varav de f.d. ägarna i B innehar 4.500, dvs. 45%.

¹⁰⁸ Ernst&Young, a.a. s 5

¹⁰⁹ Ernst&Young, a.a. s 3

¹¹⁰ Kedner/Svenberg, a.a. s 147

¹¹¹ Kedner/Svenberg, a.a. s 151

¹¹² Kedner/Svenberg, a.a. s 147-148

5 KONSOLIDERINGEN

En viktig skillnad mot förvärvsmetoden framkommer i p 84-85. Ett samgående ses inte som en anskaffning av ett bolag i egentlig mening. Goodwill kan inte förekomma, och tillgångar och skulder överförs till bokförda värden, förutom samordning av redovisningsprinciper. Enligt 4 kap 3 § ÅRL skall anläggningstillgångar tas upp till anskaffningsvärdet, vilket kan uppfattas som marknadsvärdet på dotterbolagsaktierna vid tidpunkten för förvärvet. I 84 p anges dock att värdet av dotterbolaget redovisas till den valda emissionskursen vid apportemissionen. Moderbolagets aktieinnehav i dotterbolaget ska redovisas som en tillgång i moderbolagets balansräkning och hur moderbolaget väljer att sätta emissionskursen får direkt betydelse för värdet på aktiekapitalet och dotterbolagsandelarna. Detta medför en påverkan på uppdelningen mellan fritt och bundet eget kapital i moderbolaget.¹¹³

Forts ex) Företagen sätter emissionskursen till 150 kr per aktie. Detta medför att aktiekapitalet i A ökar med $4.500 \times 100 = 450$ TSEK eftersom det nominella beloppet var 100. Totalt ökar dock det egna kapitalet med $4.500 \times 1150 = 675$ TSEK. Mellanskillnaden, dvs. överkursen på 50 per aktie, totalt $675 - 450 = 225$ hänförs till bundna reserver. Överkursen får aldrig tillföras aktiekapitalet.

Aktieposten ska, såsom i förvärvsmetoden, elimineras i koncernbalansräkningen. Koncernens totala egna kapital har inte ökat sedan samgåendet, eftersom det inte har tillförts något nytt kapital. Fördelningen mellan bundet och fritt eget kapital kan dock skilja sig åt p.g.a. att en hög emissionskurs innebär att koncernen kanske måste eliminera fritt eget kapital i dotterbolaget, vilket alltså motsvaras av bundet kapital hos moderbolaget.¹¹⁴

För noterade bolag gäller istället enligt IFRS 3, p 17, att en förvärvare skall identifieras vid alla rörelseförvärv. Förvärvaren är det företag i förvärvet som erhåller bestämmande inflytande över de andra företagen eller verksamheterna som berörs av förvärvet. Detta är troligen en början till slutet för poolningsmetoden.

5.6 SAMMANFATTANDE REFLEKTIONER

Förvärvsmetoden är den metod som är mest intressant vid omstruktureringar, då dessa tenderar att handla om omstruktureringar främst inom rena koncernstrukturer. Framställningen har kommit fram till att anskaffningsvärdet ur koncernens synvinkel utgörs av verkligt värde på dotterbolagets tillgångar och skulder. Goodwillposten framräknas såsom skillnaden mellan verkligt värde på nettotillgångarna vid förvärvstillfället och köpeskillingen.

Poolningsmetoden behandlar inte goodwill, utan för över dotterbolagets bokförda värden till koncernens balansräkning. Metoden används bara i sällsynta fall och har troligen mist mycket av sin funktion i och med IASB:s intåg. Kapitalandelsmetoden är en relativt speciell metod som redovisar nettotillgångar istället för de enskilda posterna i intressebolaget. Den behandlar dock goodwill. Klyvningsmetoden behandlar en mycket speciell samarbetsform, joint ventures, som i huvudsak knappast lämpar sig för omstruktureringar utan snarare rör specifika projekt. Dock påminner denna metod i mångt och mycket om förvärvsmetoden, där den enda egentliga skillnaden ligger i att klyvningsmetoden inte redovisar minoritetsintressen utan istället ägd andel av tillgångar, skulder, intäkter och kostnader i intresseföretaget.

Av det sagda står det klart varför just förvärvsmetoden är fokus för arbetets intresse, vilket inriktar sig främst på fusion i äkta koncernstrukturer.

¹¹³ Kedner/Svenberg, a.a. s 151 f

¹¹⁴ Kedner/Svenberg, a.a. s 153

6 FUSIONEN/FISSIONEN

Fusioner tenderar att i folkmun handla om uppköp av bolag i allmänhet, ofta genom vanlig koncernbildning. I teorin förekommer en fusion då ett bolag upphör att existera genom att överlåta alla sina tillgångar och skulder till ett annat bolag.¹¹⁵ Ett fall med nära anknytning till fusioner är andelsbyten, se avsnitt 4.4. Vid ett andelsbyte uppstår dock en koncern eller ett intresseförhållande (ev. stärks en redan existerande relation). I fusionsfallet upphör stället bolagen att vara en koncern samt då två fristående bolag fusioneras bildas aldrig någon koncern överhuvudtaget. Fusionens motsats är fissionen, d.v.s. ett bolag delas upp och överlåter därmed en del av sina tillgångar till ett nybildat bolag.

Kapitlet ska försöka reda ut vilka krav de olika ämnesområdena ställer på fusioner, hur de definierar dem, samt hur områdena samverkar med varandra. Det ska också föröka klargöra om det finns olika typer av fusioner, vilka problemställningar dessa har medfört vid en jämförelse mellan olika områden, samt vilka alternativ som finns till fusion. Regleringen kring fusioner har blivit internationell påverkat såsom vi sett ovan under avsnitt 3, samt är utsatt för en ständig förändring även inom den nationella rätten, varav framställningen också kommer att ta upp de viktigaste nyheterna inom ämnesområdet.

6.1 CIVILRÄTTEN

6.1.1 FUSION

Den civilrättsliga definitionen för **fusioner** låg länge till grund för skatterätten, då denna inte hade någon egen begreppsapparat.¹¹⁶ Idag ligger tredje bolagsdirektivet till grund för stora delar av den svenska fusionslagstiftningen. Direktivet gäller bara för fusioner i publika bolag, men medlemsstaterna har kunnat införa reglerna även för privata bolag, vilket bl.a. Sverige har utnyttjat.¹¹⁷ Reglerna behandlar också endast nationella fusioner, varför det länge varit omöjligt att genomföra internationella sådana. I och med att Europabolagen¹¹⁸ infördes 1 januari 2004 öppnades dock en ny möjlighet till gränsöverskridande fusioner, där det tillåts fusion mellan två eller flera publika bolag med säte i olika medlemsstater, genom bildandet av ett Europabolag. Europabolagen kan också byta säte till ett annat medlemsland, enligt art 8, vilket medför skatterättsliga komplikationer.¹¹⁹ Regler har tillkommit om byte av säte för dessa bolag genom ändringsdirektivet 2005/19/EG, varav sätesreglerna träder ikraft 1/1 2006.

Den civilrättsliga synen på fusioner syftar främst till att skydda aktiekapitalet, vilket är kärnan i den svenska synen på aktiebolagen där borgenärsskyddet står i centrum. Aktiekapitalkravet ses som en kompensation för bristen på personligt betalningsansvar. För att kunna tillåta fusioner krävs det därför en hel del skyddsregler för fordringsägare och minoritetsägare.¹²⁰

Fusioner behandlas i nuvarande 14 kap och blivande 23 kap ABL. Reglerna är väldigt lika, den stora skillnaden ligger i att avsnittet om moderbolagets möjlighet till tvångsinlösen av minoritetsaktier har fått ett eget kapitel, 22, i den nya ABL. Den nya ABL förtydligar också reglerna ytterligare. Siffrorna inom parentes nedan anger paragrafnummer i den nya lagen.

¹¹⁵ Rodhe, Aktiebolagsrätt, s 285

¹¹⁶ Lodin, Inkomstskatt, s 452

¹¹⁷ Ståhl, Fusionsdirektivet, s 36 f

¹¹⁸ Rådets förordning (EG) nr 2157/2001 av den 8 oktober 2001 om stadga för europabolag

¹¹⁹ Ståhl, a.a. s 38

¹²⁰ Rodhe, a.a. s 286

6 FUSIONEN/FISSIONEN

Det konstitueras 1 § två typer av fusioner:

1. **Absorption** – innebärande att ett, *överlåtande*, bolag uppgår i ett annat genom att överlåta alla sina tillgångar till ett annat, *övertagande*, bolag.
2. **Kombination** – innebärande att två eller flera, *överlåtande*, bolag överlåter sina tillgångar till ett nybildat, *övertagande*, bolag.

Om styrelserna i samtliga *överlåtande* bolag är överens om fusionen (för absorption alltså alla inblandade bolag), se 4 § (förslaget kan även komma från en viss mängd aktieägare), lägger dessa fram en gemensam fusionsplan, se 4-6 §§ (6-9 §§), vilket är ett mycket centralt dokument i hela den kommande processen.¹²¹ När fusionen tillkommer genom kombination blir fusionsplanen även stiftelseurkund för det nya bolaget och måste därför innehålla fler uppgifter än annars.¹²² Planen ska granskas av revisorer, enligt 7 § (11 §). Därefter ges den in till PRV för registrering och kungörelse, enligt 9 § (14 §), varpå aktieägarna i det överlåtande bolaget får säga sitt vid en bolagsstämma, enligt 10 § (15§).

När bolagsstämman godkänt planen ska bolagen underrätta sina borgenärer om beslutet enligt 13 § (19 §), varpå PRV ska pröva ett godkännande av planen, främst med tanke på konkurrensaspekter, enligt 14-15 §§ (20-21 §§). Om bestridande från en borgenär inkommer, överlämnas ärendet enligt 17-18 §§ (22-223 §§) till rättslig prövning, såvida inte klagande borgenär får full betalning alternativt betryggande säkerhet. Slutligen måste övertagande bolags styrelse anmäla fusionen till registrering enligt 19 § (25 §), varpå överlåtande bolag anses upplöst, enligt 20 § (26 §). När fusionen slutförs ska fusionsvederlag utgå i form av aktier (se ovan ang. andelsbyten), pengar, eller en kombination av dessa, enligt 1 §, 1 st (2 §).

När ett helägt dotterbolag fusioneras med moderbolaget blir förfarande enklare än annars, enligt 22-29 §§ (28-35 §§). Denna typ av fusion är den absolut vanligaste. Andra fusioner är betydligt mer sällsynta.¹²³ Framförallt består förenklingen i att man ej behöver inhämta dotterbolagets ägares samtycke, då moderbolaget ju redan är ägare och inte behöver ha samtycke från sig själv. Viktigt att veta är också att man inte betalar något fusionsvederlag, av samma anledning. Jämför även diskussionen ovan om hur man ekonomiskt jämför koncerner med rörelse bedriven i ett enda bolag.

Det övertagande bolagets styrelse ansvarar för räkenskapsmaterialet från det överlåtande bolaget fr.o.m. den dag fusionen formellt är ett faktum. De ansvarar alltså för övertagna saldon och att dessa rätt återspeglar den övertagna verksamheten. De ansvarar dock också för den löpande bokföring som själva fusionen inneburit.¹²⁴

Omvända fusioner är ett omdebatterat begrepp som innebär att moderbolaget genom absorption går upp i sitt dotterbolag. Den här typen av fusion uppfyller det första kravet, nämligen att ett bolag ska uppgå i ett annat. Anledningen till problemställningen ligger istället främst i kravet på att det överlåtande bolaget ska överföra samtliga tillgångar till det övertagande bolaget. Moderbolagets aktieandel i dotterbolaget tas i dessa fall inte över av dotterbolaget utan ges istället ut som fusionsvederlag till moderbolagets ägare, varför inte alla tillgångar verkligen överlåtes såsom regeln säger.¹²⁵ Samma krav finns i skatterätten såsom framställs under avsnitt 6.3.1.

Den stora skillnaden mellan en vanlig fusion och en omvänd fusion (även benämnd ”downstream” eller ”nedströms” fusion), ligger i att en omvänd fusion sker genom utgivande av befintliga aktier, medan en vanlig fusion sker genom nyttgivande av aktier. Det finns dock

¹²¹ Rodhe, a.a. s 286

¹²² Rodhe, a.a. s 287

¹²³ Rodhe, a.a. s 288

¹²⁴ Heineham, Fusioner och fissioner – praktisk handbok för aktiebolag, s 146

¹²⁵ Ståhl, a.a. s 118

6 FUSIONEN/FISSIONEN

inget uttryckligt hinder föreskrivet i lagen mot att fusionsvederlaget skulle kunna bestå av redan utgivna aktier i det övertagande bolaget.¹²⁶ Rent principiellt uppkommer problemet så fort det överlåtande bolaget äger en enda aktie i det övertagande bolaget och denna aktie används som fusionsvederlag, varför fusionen inte måste avse ett helägt dotterbolag för att problematiken ska bli aktuell.¹²⁷

Det har förts argument som säger att syftet med fusionsdirektivet inte skulle vara att utesluta denna typ av fusioner. Tolkningen skulle kanske därför inte behöva vara så strikt, utan att regeln borde tolkas såsom att samtliga tillgångar har förts över och att det endast är fusionsvederlaget som erlagts i form av aktier i dotterbolaget. Ett skäl för detta sägs vara att en av rättsverkningarna vid fusioner är just att andelsägarna i överlåtande företag får andelar i mottagande företag och att tillgångarna därför ska ses som till fullo överförda.¹²⁸

Likartade argument har framförts av Skatterättsnämnden som i ett antal förhandsbesked har gått på linjen att tillgångarna först överlåtes i sin helhet, och att dotterbolaget därefter utger de erhållna aktierna till det överlåtande bolagets ägare.¹²⁹ Motargumentet mot detta blir att fusionsdirektivet ser händelserna som simultana, inte successiva. Dessa händelser är att det överlåtande bolaget upplöses, samtliga dess tillgångar och skulder övergår till det övertagande bolaget samt aktieägarna i det överlåtande bolaget blir aktieägare i det övertagande bolaget. Civilrättsligt ska alltså fusionsvederlaget utbetalas samtidigt med fusionen, varför andelarna inte kan innehåsas av dotterbolaget ens tillfälligt.¹³⁰ Dock ligger den sistnämnda synen i linje med argumenten ovan där fusionsvederlaget i form av dotterbolagsaktierna inte inkräktar på det faktum att tillgångarna anses till fullo överförda.¹³¹

Det har också hävdats att man skulle kunna se händelserna som att fusionsvederlaget utges av det överlåtande bolaget (moderbolaget), istället för av det övertagande bolaget, samt att detta sker i samma stund som moderbolagets övriga tillgångar övergår till dotterbolaget.¹³²

Det argument de flesta slutligen väljer är dock det första argumentet. Lagstiftaren torde inte ha förutsatt ett nyttgivande av aktier. Därför innebär inte bestämmelserna i 1 § (1 §) om att samtliga tillgångar ska överföras att verkligen alla tillgångar ska föras över. 20 § (26 §) som simultana händelser innebär då att i termen ”samtliga tillgångar” innefattas resterande tillgångar då fusionsvederlaget är betalt.¹³³

Det har även framförts argument om att en omvänd fusion skulle strida mot förvärvslåneförbudet i 12 kap 7 § och vinstutdelningsreglerna i 1 §, vilket synes osannolikt p.g.a. de starka borgenärsskyddsregler som redan finns inbyggda i fusionsbestämmelserna.¹³⁴ Problemet synes ännu mindre då den nya ABL har omformulerat förvärvslåneförbudet till att endast gälla förvärv i bolaget eller inom koncernen annat överordnat bolag, medan dagens regler nämner förvärv i koncernen som helhet. Detta avser ett förvärv av ett underordnat bolag.

Ett annat argument är att transaktionen skulle innebära ett förbjudet förvärv av egna aktier. Motargument härför är att dotterbolaget aldrig innehar några egna aktier av ovan nämnda skäl. Om de ändock skulle anses inneha aktierna är innehavet endast avsett att vara en mycket kort tid och inte i syfte att inneha aktierna utan endast till direkt vidarebefordran till moderbolagets ägare. Även undantagsregeln i 7 kap 4 § p 2 ABL skulle kunna åberopas,

¹²⁶ Magnell/Sandström, Omvända fusioner – när moderbolag går upp i dotterbolag, s 471

¹²⁷ Magnell/Sandström, a.a. s 463

¹²⁸ Ståhl, a.a. s 118

¹²⁹ se exempelvis SKV:s rättsfallsprotokoll 2/04, avgörande 30 december 2003

¹³⁰ Magnell/Sandström, a.a. s 470 f

¹³¹ Ståhl, a.a. s 119

¹³² Magnell/Sandström, a.a. s 472

¹³³ Magnell/Sandström, a.a. s 472

¹³⁴ Magnell/Sandström, a.a. s 472 ff

6 FUSIONEN/FISSIONEN

enligt vilken aktiebolag får förvärva egna aktier som ingår i en affärsrörelse som övertas.¹³⁵ I nya ABL torde det sista argumentet bli svårare att åberopa då motsvarande regel i 19 kap 5 §, p 2 kräver att innehavet i så fall belöper sig på en mindre del av bolagets totala aktiekapital.

Omvända fusioner torde främst bli aktuella då moderbolagets enda tillgång är aktierna i dotterbolaget, vilket är rörelsedrivande. Av organisatoriska skäl vill kanske de styrande istället ombilda koncernen till ett enda bolag. Alternativen till omvänd fusion är att:¹³⁶

1. likvidera moderbolaget,
2. likvidera dotterbolaget,
3. låta dotterbolaget fusioneras med moderbolaget genom s.k. absorption av helägt dotterbolag

En likvidation är dock mer omständlig än en omvänd fusion, förvaltningen av bolaget ges upp till en likvidator samt processen tar längre tid. Fördelarna med en omvänd fusion samt alternativ 3 ovan består också i att bolagets borgenärer varken torde behöva underrättas eller kallas om revisorerna inte anser fusionen vara någon fara för dotterbolagets borgenärer. Det behövs inte heller bytas firma vid en omvänd fusion, vilket förenklar det dagliga arbetet.¹³⁷

6.1.2 FISSION

Det finns i den nuvarande Aktiebolagslagen ingen civilrättslig nationell reglering kring **fissioner**. Reglerna i sjätte bolagsdirektivet är frivilliga att införa, vilket Sverige har valt att avstå ifrån. Detta medfört att de svenska skatterättsliga reglerna om fission tidigare har saknat praktisk betydelse. I och med den nya aktiebolagslagen som träder ikraft 1 januari 2006 införs dock möjligheten till fissioner även i Sverige, genom ett nytt 24:e kapitel, dock endast på nationell nivå eftersom direktivet inte innehåller någon annan möjlighet i dagsläget. Det finns heller inga uttalade planer på att införa regler om gränsöverskridande fissioner inom EU ännu.

Ett alternativ har tidigare utgjorts av de skatterättsliga reglerna om verksamhetsavyttringar och andelsbyten (se ovan under avsnitt 4.4 och 4.5). I dessa fall överlåter bolaget delar av sin verksamhet till ett befintligt eller nybildat bolag i utbyte mot aktier i det mottagande bolaget. Vid fusioner och fissioner upplöses det överlåtande bolaget utan likvidation, vilket kräver bolagsrättsliga regler som inte kan ersättas av ett avtalsförhållande. Vid andelsbyten och verksamhetsavyttringar förekommer dock ingen sådan upplösning, varför dessa händelser civilrättsligt ses som en vanlig avyttring istället för en fission.¹³⁸

En fission innebär delning av bolag. 24 kapitlet innefattar även regler om partiell fission, vilket också anses vara en helt ny omstruktureringsform. 1 § behandlar grundprinciperna för fission och anger att detta innebär att ett företag delas, vilket praktiskt utförs genom att hela eller delar av verksamheten överlåts till ett eller flera andra befintliga eller nybildade bolag. Detta kan gå till på två sätt:

1. Det överlåtande bolagets samtliga tillgångar och skulder övertas av två eller flera andra bolag, varvid det överlåtande bolaget upplöses utan likvidation. Detta innebär en regelrätt fission.
2. En del av det överlåtande bolagets tillgångar och skulder övertas av ett eller flera andra bolag utan att det överlåtande bolaget upplöses. Detta innebär en partiell fission.

Det krävs att samtliga inblandade styrelser är överens om fissionsplanen, då alla bolag är överlåtande bolag, och även i övrigt är reglerna de samma såsom vid en fusion.

¹³⁵ Magnell/Sandström, a.a. s 475 ff

¹³⁶ Magnell/Sandström, a.a. s 468

¹³⁷ Magnell/Sandström, a.a. s 468 f

¹³⁸ Ståhl, a.a. s 36 ff

6.2 SKATTERÄTTEN

6.2.1 FUSION

Fusioner och fissioner behandlas skatterättsligt i 37 kap IL. Till skillnad mot ABL:s två typer redovisar IL tre. Skillnaden däremellan är dock av mer formell art än reell. IL pratar om kombination respektive två fall av absorption.

Det var inte förrän år 1999 som skattereglerna direkt definierade de olika fusionstyperna. Tidigare hänvisades till de civilrättsliga fusionstyper som erkändes för att skatterättsliga fördelar skulle medges. Endast fusioner inom koncernstrukturer godtogs och tekniken gick ut på att övertagande bolag enligt kontinuitetsprincipen fick överta överlåtande bolags skattemässiga situation.¹³⁹

De svenska reglerna i 37 kap IL bygger på det skatterättsliga fusionsdirektivet. Genom Sveriges medlemskap i EU har ett åtagande att följa EG-rätten uppstått.¹⁴⁰ Detta medför att medlemsstaterna också måste följa EG-domstolens domar. Frågan ligger i vilken utsträckning medlemsländerna är skyldiga att tolka sina egna regler i ljuset av EG-rätten, i vilken utsträckning domstolarna bör begära förhandsbesked från EGD i rent nationella frågor som berör direktivets tillämpningsområde, samt i vilken utsträckning EG-rätten kan överrida den nationella rätten när den nationella rätten strider mot ett direktiv.

Som svar på den första frågan kan sägas att den nationella rätten i allmänhet ska utsättas för en EG-konform tolkning. Detta medför att den nationella rätten så långt som möjligt ska tolkas i ljuset av EG-rätten. Dock är det den nationella rätten som läggs till grund för tolkningen, men den ska tolkas i ljuset av hur EG-rätten ser på området och vilka syften EG-rätten avser uppfylla.¹⁴¹ I allmänhet kan inte tolkningen dras så långt att tolkningen kan gå utanför lagtextens ordalydelse. I skattemål synes detta vara än tydligare p.g.a. lagtextens starka ställning på området.¹⁴² Gällande tolkning av förarbeten torde dessa vara mindre problematiska då utfyllnad genom EG-rätten anses gå före tolkning av förarbetena.¹⁴³ Tolkning till den enskildes nackdel, har argumenterats att i likhet med straffregler inte kunna tillämpas. Uttag av skatt, liksom utdömande av straff, är uttryck för statens offentliga maktutövning, vilken anses betungade för individen. Dock får sägas att det inte synes vara ett absolut hinder och att skälen synes tyngre för straffrätten. Slutsatsen har varit att skatterätten borde kunna tolkas EG-konformt, men att en utfyllande tolkning troligen skulle vara att gå för långt.¹⁴⁴ Det skatterättsliga fusionsdirektivet berör ett område som inte är så harmoniserat. Därav har framförts åsikter om att en vid tolkning inte bör utövas på de områden direktivet inte uttryckligen gäller, men ändå skulle kunna utsträckas till.¹⁴⁵ I fallet Leur-Bloem¹⁴⁶ ställdes frågan på sin spets. Fallet behandlade huruvida EGD hade kompetens att tolka fusionsdirektivets bestämmelser gällande nationell rätt. Nederländerna hade, liksom Sverige valt att implementera direktivet inte bara för internationella förhållanden (vilket direktivet egentligen berör) utan också för nationella förhållanden. Eftersom intentionen avsågs vara att tillämpa de EG-rättsliga reglerna även på nationella förhållanden ansåg sig EGD ha rätt att pröva frågan. Det ansågs också ligga ett starkt gemenskapsrättsligt intresse i en enhetlig tolkning, oberoende av under vilka omständigheter de ska tillämpas. Det har senare förts fram

¹³⁹ Lodin, Inkomstskatt, s 452

¹⁴⁰ Art 10 EGF

¹⁴¹ Ståhl, a.a. s 65

¹⁴² Ståhl, a.a. s 73

¹⁴³ Ståhl, a.a. s 75

¹⁴⁴ Ståhl, a.a. s 80 ff

¹⁴⁵ Ståhl, a.a. s 85

¹⁴⁶ C-28/95 (Leur-Bloem)

6 FUSIONEN/FISSIONEN

åsikter som att enligt likformighetsprincipen bör även nationell rätt tolkas i ljuset av EG-rätten.¹⁴⁷ Detta innebär att de även måste följa EGD:s praxis.

Enligt art 234 i EGF måste domstolarna begära förhandsbesked från EGD om rättsläget anses oklart. I rent svenska fall, där direktivet alltså inte uttryckligen gäller, kan frågan ställas om huruvida domstolarna måste ställa sådana. Efter Leur-Bloem synes rättsläget oklart. Det kan i alla fall sägas att de kan begära förhandsbesked, men det är oklart huruvida de måste göra det.¹⁴⁸

I det sista fallet talas om regler som får direkt effekt, vilket inte närmare beskrivs här då det inte synes vara något stort problem i fusionsfrågan och kräver en alltför stor utveckling från ämnet. Det räcker med att säga att EG-rätten ofta kan få direkt effekt om den nationella lagstiftningen strider mot ett EG-rättsligt direktiv, bl.a. beroende på hur tydligt utformade reglerna i direktivet är. I dessa fall sätts den nationella rätten åt sidan.¹⁴⁹ De EG-rättsliga direktiven kan dock inte få direkt effekt gentemot enskilda.¹⁵⁰

Direktivet bygger på att den stat skattekrediten tillhör ska behålla sin beskattningsrätt i framtiden oavsett var företaget väljer att organisera sig. En specialregel kring området finns t.ex. i 37 kap 30 §, vilken rör situationen då ett svenskt företag fusioneras med ett utländskt.

Det skatterättsliga fusionsdirektivet bygger som nämnts på kontinuitetsprincipen, d.v.s. ingen beskattning av kapitalvinster utlöses utan överlåtande bolags skattemässiga värden överförs till övertagande bolag. Tolkningen av fusionsdirektivet verkar vara mest diskuterat inom just detta område. Med kontinuitet avses både karaktärs-, tids- och värdekontinuitet.¹⁵¹

Med tidskontinuitet menas att tillgången måste anses anförskaffad vid samma tidpunkt som överlåtande bolag anskaffat den. Med karaktärskontinuitet menas att tillgången måste ha samma karaktär hos mottagaren som hos avlämnaren, innebärande att en omsättningstillgång ska fortsätta vara en omsättningstillgång även hos mottagaren. Med värdekontinuitet menas att det är det skattemässiga värdet som ska föras över och inte ändras genom överföringen.¹⁵²

I samklang härmed gäller kontinuitetsprincipen för kvalificerade fusioner och fissioner, enligt 37 kap 17-18 §§ IL. Bestämmelsen talar dock uttryckligen bara om värdekontinuiteten. Frågan om karaktärskontinuitet har varit föremål för två avgörande i RÅ 2000 ref. 18 och RÅ 2000 ref. 36. Avgörandena sägs ha utvidgat kontinuitetsregeln, t.o.m. utöver den av lagstiftaren åsyftade.¹⁵³ Det första fallet rörde en fusion av ett normalbeskattat företag till ett investmentföretag (vilka schablonbeskattas). Enligt utgången i målet ansågs att de tillgångar som överfördes även i fortsättningen skulle normalbeskattas. Fallet torde dock stå i överensstämmelse med den grundläggande tanken bakom regeln, nämligen att ett företag inte ska hamna i en bättre skattemässig situation genom en fusion. Enligt det andra målet utsträckte domstolen tillämpningen även på ett område som inte omfattas av lagens språkliga betydelseområde, nämligen särskild löneskatt på pensionskostnader. Fusionskapitlet omfattar egentligen bara inkomstskatten. En analogitolkning är i allmänhet tveksam inom skatteområdet, men området var oreglerat och den aktuella bestämmelsen ansågs vid och omfattande. Analogin drogs enligt grunderna för den inkomstskatterättsliga kontinuiteten.¹⁵⁴

Problematiken kring värdekontinuiteten synes främst ligga i inventariebegreppet, vilket jag utvecklar närmare under kapitel 7.

¹⁴⁷ Alhager, Fusion av helägt dotterbolag, s 160 samt Ståhl, A.a. s 112

¹⁴⁸ Alhager, a.a. s 159 f

¹⁴⁹ Ståhl, a.a. s 64

¹⁵⁰ Ståhl, a.a. s 57

¹⁵¹ Prop. 1998/99:15 s 215 ff samt Alhager s 161

¹⁵² Alhager, a.a. s 163

¹⁵³ Baran, a.a. s 581

¹⁵⁴ Baran, a.a. s 582

6 FUSIONEN/FISSIONEN

En problematik som utvecklats är kontinuiteten som rättsfaktum kontra rättsföljd. Direktivet föreskriver att kontinuiteten ska vara ett rättsfaktum som ger skattegynnade effekter som rättsföljd. De svenska reglerna säger däremot tvärtom att fusionen är ett rättsfaktum som ger kontinuiteten som rättsföljd.¹⁵⁵ Frågan är dock hur stor den reella skillnaden är eftersom de svenska reglerna tar upp att om kontinuitet inte följs medföljer beskattning för mellanskillnaden.

Fusioner är i princip bara aktuellt för svenska aktiebolag och dess utländska motsvarigheter, enligt 9-10 §§. I 3 § hittas den allmänna definitionen på fusioner. Där anges, precis som i de civilrättsliga reglerna, att det överlåtande företaget ska överlåta samtliga tillgångar, skulder och övriga förpliktelser till det övertagande bolaget, samt att det överlåtande bolaget upplöses utan likvidation.

För andra än kvalificerade fusioner hittas bestämmelserna kring uppskovet i, de redan behandlade kapitlen om andelsbyten i 48 a och 49 kap. 49 kap 4 §, liksom 48 a kap 4 §, stadgar att vid tillämpningen av det kapitlet ska övertagande företag i fusion eller fission räknas köpa de andelar de inte redan tidigare ägt i överlåtande företag. 12 § stadgar också att där i angivna röstetalskrav inte är tillämpliga på fusioner och fissioner, vilket i sig känns logiskt då hela företaget då slås ihop med ett annat.

För andelsöverlåtelser och andelsbyten förekommer ingen krock mot fusionslagstiftningen eftersom företagen i föregående fall överlåter just andelarna och vid fusion överlåter själva verksamheten. Det är dock inte ovanligt att en affär börjar med en andelsöverlåtelse/-byte och fortsätter i en fusion. Syftet med detta är att först ge ägarna i det överlåtande företaget del i aktieinnehavet i det övertagande och sedan fusionera bolagen till ett enda. I 23 kap 2 §, 1 st, p 1 sägs att underprisöverlåtelser inte är tillämpliga då en kvalificerad fusion ligger för handen.

I 4 § anges att särskilda regler gäller för kvalificerade fusioner och det hänvisas vidare till 11-15 §§. 11 § stadgar att överlåtaren direkt innan överlåtelserna ska vara skattskyldig för åtminstone delar av verksamheten i Sverige. Enligt 12 § ska även övertagande bolag vara skattskyldig för minst samma del av verksamheten efter fusionen.

13 § anger att fusionsvederlag bara får utgå till andra ägare än övertagande bolag. Fusionsvederlag är alltså bara aktuellt i de fall det görs en fusion mellan fristående företag eller det i koncernfallen fusioneras ett icke helägt dotterbolag. Det sägs dock ingenting om hur det ska betalas ut. Däremot säger ABL 14:1 att vederlaget ska bestå i aktier samt pengar. För ägarna till det överlåtande företaget föreligger i princip en andelsöverlåtelse. Detta skulle i princip utlösa kapitalvinstbeskattning, vilket inte är tanken. Därav är bestämmelserna om uppskov i reglerna om andelsbyten tillämpliga, se 49 kap 4 §.¹⁵⁶ Det finns dock inget som tyder på att det måste bestå i nyemitterade aktier, varför även befintliga torde vara godtagbara.¹⁵⁷

Direktivet ställer krav på att fusionsvederlaget i pengar räknat inte får överstiga 10 % av det nominella, inte marknadsmässiga, värdet på de erhållna andelarna. De svenska reglerna har inte infört någon sådan bestämmelse. Dock hänvisas för beskattningen av andelsägarnas till 49 kap, vilket ställer detta krav. Det har i direktivet inte utvecklats huruvida detta gäller för varje andelsägare i sig eller om det gäller totalt sett. Skulle detta gälla totalt sett möjliggör detta ett utköp av minoritetsägare, vilket dock troligen inte synes vara meningen med direktivet. I svensk rätt har RÅ 2002 ref 27 fastställt att bedömningen ska göras för varje andel.¹⁵⁸

¹⁵⁵ Alhager, a.a. s 164 f

¹⁵⁶ Lodin, a.a. s 454

¹⁵⁷ Ståhl, a.a. s 122

¹⁵⁸ Ståhl, a.a. s 122 ff

6 FUSIONEN/FISSIONEN

Kontantvederlaget ska beskattas i sin helhet enligt 49 kap 14 §, 1 st IL.

Om s.k. exitskatter kan följande tilläggas (ovan kort behandlade under kap 4). Enligt svensk rätt ska en svensk juridisk person (samt näringsidkare ang. tillgångar som hör till verksamheten) som får avtalshemvist utomlands beskattas för tillgångar som därmed inte längre kan beskattas i Sverige enligt 22 kap 5 §. Detta gäller även andelar som erhållits vid andelsbyten enligt 49 kap 20 §. Fysiska personer ska beskattas såsom för kapitalvinst enligt 48a kap 11 §. Frågan är dock om denna exitskatt ska anses förenlig med EG-rätten. Det som bl.a. skulle tala för det inte är att direktivets syften att medlemsstaten permanent ska förlora sin skatterätt. Reglerna kring uttagsbeskattningen är generell och hänvisar inte bara till andelsbytet. Slutsatsen har varit att uttagsbeskattningen i rörelse troligen inte kommer att underkännas med hänvisning till fusionsdirektivet. Vad som är mer tveksamt är hur det förhåller sig till fysiska personer då reglerna här hänför sig till själva andelsbytet som enligt direktivet ska vara uppskovsgrundande. För att lägga till en ytterligare dimension av problemet är det tveksamt ifall alla former av dessa exitskatter kan tillåtas enligt EGF:s bestämmelser om fri rörlighet. De svenska reglerna finns till för att det vid en utflyttning skulle vara mycket svårt att kontrollera huruvida andelarna är avyttrade samt verkligen få in skatten. Detta är dock ett argument som EGD tidigare har visat väldigt liten förståelse för, bl.a. i Lasteyrie-målet (C-9/02) där domstolen varken tillät exitskatt på en orealiserad värdeökning på bolagsandelar eller ens krav på ställande av säkerhet för framtida betalning av denna.¹⁵⁹

Hur uppskavsreglerna rent praktiskt ser ut beskrivs i 16-30 §§, enligt 16 § är det då dessa regler som ska tillämpas och inte några andra. Överlåtande bolag ska varken uppge intäkter eller kostnader för det år fusionen avser enligt 17 § vilket istället övertagande bolag ska göra för hela verksamhetsåret, oavsett när på året fusionen sker, enligt 18§. Det övertagande bolaget träder fullt ut in i det överlåtande bolagets skattemässiga situation. Jämför hur det går till vid verksamhetsöverlåtelser, där denna regel inte finns, utan överlåtelsen sker även bokföringsmässigt när den sker i verkligheten. Följaktligen får tillgångarna inte heller redovisas till högre värden än de redovisats till i det överlåtande bolagets räkenskaper, utan att företaget tar upp mellanskillnaden som intäkt, enligt 18 §.

Underskott behandlas i 21-26 §§. 21 § hänvisar till reglerna i 40 kap 15-17 §§. 40 kap 10 § stadgar att en **beloppsspärr** och en **koncernbidragsspärr** inträder då ett underskottsbolag förvärvas. Detta för att ett företag inte ska kunna köpa underskottsbolag enbart i syfte att utnyttja dess underskott skattemässigt genom att föra över pengar från ägarföretaget genom koncernbidrag eller skattefri utdelning. Dock gäller inte koncernbidragsspärren ifall företagen redan innan ingick i samma koncern. Återigen ser vi utslag av neutralitetsprincipen där verksamheter i koncerner jämföras med verksamheter bedrivna i ett enda bolag.

40 kap 15 § preciserar vad beloppsspärren innebär, vilken endast behandlar förvärv av andelar i ett förlustbolag, inte tvärtom. Reglerna sätter en gräns vid det år då förvärvet av bolaget sker. Förluster hänförda till tiden innan dess är inte avdragsgilla mer än till 200 % av den summa förlustbolaget förvärvades för. Detta är för att ett företag inte ska kunna köpa ett förlustbolag mycket billigt, avveckla verksamheten, och sedan utnyttja dess förluster skattemässigt mot stora egna vinster. Då ett bolag förvärvar flera förlustbolag i samma koncern ska avdragsutrymmet fördelas på bolagen utifrån deras andelar av koncernens totala förlust. 16 § stadgar att beloppsspärren ytterligare ska minskas med kapitaltillskott gjorda till företaget inom en tid av två år innan överlåtelsen skedde.

¹⁵⁹ Ståhl, a.a. s 361 ff

6 FUSIONEN/FISSIONEN

37 kap 21 § stadgar att 40 kap 15-17 §§ skall tillämpas då förlust uppstått i det överlåtande bolaget året före sista beskattningsåret. All förlust som överstiger detta belopp får alltså inte alls dras av. 24§ preciserar vidare att inte heller den förlust som är avdragsgill enligt 40 kap får dras av förrän det sjätte beskattningsåret efter det beskattningsår fusionen skedde. Det säges också att detta även gäller för övertagande bolags förluster om dessa skett året innan det sista beskattningsåret. Dock säger 25 § att detta inte gäller för bolag som kunnat ge koncernbidrag till varandra. Detta gäller dock bara i den utsträckning ingen koncernbidragsspärr enligt 40 kap skulle föreligga.

40 kap 15 § stadgar en koncernbidragsspärr också då ett underskotts företag köper ett bolag, så att detta inte heller då kan dra av förlusten mot det köpta företags vinst genom att föra över vinster från detta. Samma regel gäller om ett förlustbringande bolags moderbolag köper ett annat bolag. Regeln gäller dock inte vid omstruktureringar inom samma koncern. Enligt 40 kap 18 § innebär regeln att underskottsbolaget inte får dra av underskott som belöper sig till tiden innan spärren inträffat, till ett högre belopp än den vinst de själva i framtiden genererar, alltså inga mottagna koncernbidrag inräknade. Enligt 19 § får företaget dock i detta belopp även räkna med koncernbidrag till bolaget genererad från bolag som redan innan denna tidpunkt tillhörde samma koncern. Ifall det bolag som ger bidraget, genom fusion har övertagit ett annat bolag, gäller däremot inte regeln. Den gäller inte heller till den del koncernbidraget innehåller vidarebefordrat koncernbidrag från ett annat bolag som inte tidigare ingick i koncernen. Det sista kan exemplifieras som följer: Bolag Vinst och Förlust ingick tidigare i Koncern Gammal. Båda bolagen ingår nu i koncern Ny. I Koncern Ny ingår också Bolag Ny som har gett koncernbidrag till Bolag Vinst med 100. Ifall Bolag Vinst har genererat en vinst på 100 och ger koncernbidrag till Bolag Förlust på 200 får bara 100 av dessa, alltså den del Bolag Vinst själv genererat, räknas med i detta belopp.

27-28 §§ behandlar vissa specialregler som gäller om det ena företaget är ett fåmansföretag.

Innehar det övertagande bolaget andelar i överlåtande bolag ses fusionen som en skattemässig avyttring av dessa enligt 44 kap 8 § IL. Då tillgångarnas värden överstiger andelens skattemässiga värde ska mellanskillnaden beskattas som en fusionsvinst. Av 37 kap 29 §, 1 st framgår att bestämmelsen inte gäller värdepapper som innehas av det övertagande företaget vid en kvalificerad fusion eller fission. Följaktligen får inte heller någon kapitalförlust dras av enligt 25 kap 8-9 §§. Då tillgången räknas som lagertillgång ska denna istället anses avyttrad till sitt skattemässiga värde. Jämför diskussionen om koncernmässig goodwill i avsnitt 7.2.2, samt se vidare om vad en fusionsdifferens innebär under avsnitt 6.4.3.

Regeln innebär ett definitivt utsläckande av det latent skattekravet på en eventuell framtida vinst och kom till i ljuset av de skattefria utdelningarna, beskrivna ovan under avsnitt 2.2.2. Hade bestämmelsen inte funnits hade intressebolag ändå kunnat föra över motsvarande övervärden genom skattefri utdelning och därefter valt att fusioneras med moderbolaget. I Sverige har lagstiftaren dock valt att införa skattefriheten vid fusioner för alla bolag, även bolag som inte omfattas av de skattefria utdelningarna.¹⁶⁰

Omvända fusioner torde innefattas av det skatterättsliga fusiondirektivets stadganden och således även av IL. Resonemanget är i huvudsak det samma såsom i civilrätten.¹⁶¹

Aktier anses avyttrade om bolaget som gett ut aktierna träder i likvidation eller upplöses genom fusion, vilket normalt medför kapitalvinstbeskattning för aktieägarna. Om all verksamhet bedrivs i dotterbolaget kan det vara fördelaktigt att behålla detta intakt och

¹⁶⁰ Ståhl, a.a. s 278 f

¹⁶¹ Ståhl, a.a. s 118

6 FUSIONEN/FISSIONEN

därigenom undvika skattekonsekvenser som kan uppkomma trots att kontinuitetsprincipen tillämpas vid s.k. kvalificerade fusioner.¹⁶²

6.2.2 FISSION OCH LEX ASEA

Fission är nära besläktat med fusioner och delar 37 kap med dessa. Fission kan tyckas vara fusionens motsats, nämligen delning av företag, men även fissioner är uppbyggt såsom en överlåtelse av verksamheten, där det ursprungliga företaget upplöses.

Fission har nyligen reglerats i skatterättsligt hänseende, vilket beror på de EG-rättsliga direktiven i ämnet. Avsaknaden av skatterättsliga regler har berott på att fissioner inte godkänts inom civilrätten, vilket beskrivits ovan. Genom EG-direktivet blev Sverige tvunget att införa regler kring åtminstone internationella fissioner.¹⁶³ Detta kan tyckas underligt då EG:s bolagsrättsliga direktiv inte innehåller några sådana regler. Anledningen till regleringen är dock att reglerna i 37 kap har en allmän utformning, utan hänvisning till de svenska bolagsrättsliga reglerna. Enda kravet för att de ska bli tillämpliga är att fusionen/fissionen omfattas av kravet i 37 kap 3 och 5 §§ IL, vilka kräver en fullständig överföring av tillgångarna samt att bolaget har upphört utan likvidation (glöm dock inte ändringsdirektivet som snart inför även partiella fusioner). Detta innebär indirekt att transaktionen måste ha blivit godkänd som en fusion/fission någonstans enligt en civilrättslig reglering, men det kan vara en utländsk eller gränsöverskridande transaktion någonstans i världen. Transaktionen omfattas av de svenska reglerna om någon del av verksamheten beskattas i Sverige.¹⁶⁴

I 5 § hittas den allmänna definitionen på fissioner. Definitionen följer samma upplägg som för fusioner och kräver att det överlåtande företaget överlåter alla sina tillgångar, skulder och andra förpliktelser till två eller flera övertagande bolag, samt att det överlåtande företaget ska upplösas utan likvidation.

I 6 § anges särskilda regler för kvalificerade fissioner och hänvisar vidare till 11-15 §§. För andra fissioner, gäller återigen så som för fusioner, att bestämmelserna kring uppskovet hittas i reglerna om andelsbyten i 48 a och 49 kap. För ytterligare bestämmelser hänvisas till avsnittet 4.2.1.3.3 om fusion ovan, då reglerna är desamma.

Något som är speciellt förknippat med fissioner är utdelning av dotterbolagsaktier till moderbolagets ägare, Lex ASEA. Kring detta fenomen har det funnits regler även innan fissionens formella inträde i svensk rätt. Utdelningen kan i dessa fall ses som en slags fission då det i praktiken innebär att företaget knoppar av en del av verksamheten. Formellt betraktas detta dock inte som en fission enligt 37 kap. Lex Asea-reglerna finns istället i 42 kap 16 § IL. Reglerna gäller även om mottagaren av utdelningen inte äger aktierna i det utdelande bolaget, men kräver allmänt sett följande för att man ska slippa ta upp utdelningen:

1. utdelningen lämnas i förhållande till innehavda aktier i moderbolaget,
2. aktier i moderbolaget är marknadsnoterade (observera att detta inte innebär börsnoterade),
3. samtliga moderbolagets andelar i dotterbolaget delas ut,
4. andelar i dotterbolaget efter utdelningen inte innehas av något företag som tillhör samma koncern som moderbolaget,
5. dotterbolaget är ett svenskt aktiebolag eller ett utländskt bolag, och
6. dotterbolagets näringsverksamhet ska till huvudsaklig del bestå av rörelse eller, direkt eller indirekt, innehav av andelar i sådana företag som till huvudsaklig del bedriver rörelse och i vilka dotterbolaget, direkt eller indirekt, innehar andelar med ett sammanlagt röstetal som

¹⁶² Magnell/Sandström, A.a. s 469

¹⁶³ Lodin, a.a. s 454

¹⁶⁴ Ståhl, a.a. s 120

6 FUSIONEN/FISSIONEN

motsvarar mer än hälften av röstetalet för samtliga andelar i företaget.

Även ett utländskt bolag som motsvarar ett svenskt aktiebolag behandlas som ett sådant om det utländska bolaget hör hemma i en stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet eller i en stat med vilken Sverige har ingått ett skatteavtal som innehåller en artikel om informationsutbyte.

Anskaffningsutgiften för de nya aktierna beräknas till nedgången i marknadsvärde för moderbolagsaktierna, vid utdelningstidpunkten. Omkostnadsbeloppet för moderbolagsaktierna minskas i motsvarande mån genom att den genomsnittliga anskaffningsutgiften minskas med denna summa. För dem som fått aktier utan att äga aktier i moderbolaget blir anskaffningsutgiften som huvudregel lika med noll.

Eftersom ingen utdelning beskattas slipper även moderbolaget uttagsbeskattas enligt 22 kap 10 § IL.

I fall moderbolagsaktierna var kvalificerade (vilket är möjligt då aktierna väl är marknadsnoterade, men inte börsnoterade) blir även de utdelade aktierna kvalificerade enligt 57 kap 4 §, vilket är ett måste för att företagen inte ska kunna kringgå reglerna om fåmansbolag. Utan denna bestämmelse hade det varit möjligt att utdela dotterbolagsaktierna skattefritt och därefter plocka ut stora utdelningar med endast kapitalbeskattning som följd.

Genom ändringen i direktivet kommer även partiell fission att bli tillåten uttryckligen. Det kommer att genomföras genom att delar av en befintlig verksamhet överlåtes till ett annat, varmed betalning sker med aktier i det övertagande bolaget direkt till ägarna i det överlåtande bolaget, inte till det överlåtande bolaget i sig. Kravet är att det finns kvar någon verksamhetsgren i det överlåtande bolaget.¹⁶⁵

6.3 REDOVISNINGEN

6.3.1 BAKGRUND OCH METODER

IFRS 3 kan inte bli tillämplig på fusion av helägt dotterbolag då rekommendation behandlar förvärv och en sådan fusion inte kan räknas som ett förvärv, snarare en koncernintern omstrukturering. RR behandlar inte heller frågan om fusioner, istället har BFN gett ut två vägledningar. Detta är dels ”BFNAR 1999:1, ”Fusion av helägt dotterbolag”, samt BFNAR 2003:2, ”Redovisning av fusion” som behandlar övriga fall.

Då fusion av helägt dotterbolag är den i stort sett enda förekommande situationen av fusion ligger fokus på detta i denna framställning. Genom denna byter moderbolaget sitt indirekta ägande mot ett direkt. Detta får vissa effekter i moderbolagets balansräkning, främst på det egna kapitalet, vilket i regel ökar.

Innan 1999, då BFN:s allmänna råd kom och det utvecklades skatteregler, var mycket ännu oklart. Det fanns tidigare ingen etablerad god redovisningssed, det var inte fastlagt hur värden på tillgångar och skulder skulle redovisas i de överlåtna företagen och det var oklart hur det övertagande bolaget skulle redovisa sitt skattemässiga resultat.¹⁶⁶

Innan Bokföringsnämnden antog sitt allmänna råd fanns tre metoder som tillämpades relativt fritt efter eget tycke, även om koncernvärdemetoden nog ansågs vara den metod som bäst speglade god redovisningssed.¹⁶⁷ Nedan skall redogöras för den grundläggande synen kring hur en fusion redovisningsmässigt kan genomföras samt hur dessa tre olika metoder gestaltade sig.

¹⁶⁵ Ståhl, a.a. s 180

¹⁶⁶ Heineham, Fusioner och fissioner – praktisk handbok för aktiebolag, s 144

¹⁶⁷ Alhager, a.a. s 153

6 FUSIONEN/FISSIONEN

Det finns alltså olika metoder ett dotterbolag ska fusioneras, vilka beror på vilket perspektiv man har på redovisningen.¹⁶⁸

Dotterbolagsperspektivet tar sikte på dotterbolagets balans- och resultaträkning. Metoden för överföringen blir bokförda värden, alltså överföring till s.k. synligt substansvärde. Metoden kallas därför *Bokförda-värden-metoden*¹⁶⁹ Detta perspektiv har viss förankring i en dom ang. värdering av utdelning av tillgångar uppåt i en koncern, där domstolen valde att gå på de bokförda värdena.¹⁷⁰

Koncernperspektivet tar istället sikte på koncernens balans- och resultaträkning. Ett annat namn för detta perspektiv är enhetsperspektivet. Metoden för denna överföring blir till koncernmässiga värden, d.v.s. de belopp som fastställts genom någon av förvärvs-, kapitalandels-, eller poolningsmetoden. Metoden kallas *Koncernvärde-metoden*.¹⁷¹ Detta perspektiv är tämligen logiskt då det bäst återger ursprungsvärdena ur moderbolagets och koncernens perspektiv, vilket inte förändras genom fusionen. Som tidigare beskrivits utgår koncernen och moderbolaget ifrån de värden som gällde vid moderbolagets förvärv.

Moderbolagsperspektivet ser å sin sida fusionen som ett nytt förvärv. Moderbolaget äger indirekt dotterbolaget sedan tidigare, men först nu införlivas det i moderbolaget genom ett direkt ägande. Metoden för detta är att det görs en ny marknadsvärdering och förvärvsanalys. Metoden kallas *Marknadsvärde-metoden*.¹⁷²

6.3.2 FUSION ENLIGT BFN:S REGLER

BFNAR 1999:1 om fusion av helägt dotterbolag förordar koncernvärde-metoden, enligt p 5. Värdet på anläggningstillgångar som är föremål för avskrivning justeras därmed till de i koncernredovisningen upptagna planenliga restvärdena. Detta gäller även koncernmässig goodwill som är hänförlig till det överlåtande bolaget. Har koncernen inte behövt upprätta koncernredovisning tidigare får moderbolaget göra en förvärvsanalys i efterhand för att kunna fastställa de koncernmässiga värdena, enligt p 6. Resonemanget står i samklang med BFN:s syn på fusionen som en koncernintern omstrukturering. Den står också i samklang med den skatterättsliga neutralitetsprincipen. Kritiker hävdar dock att metoden står i strid med grunderna i ÅRL p.g.a. att det skulle innebära en otillåten uppskrivning av värdena.¹⁷³

Själv hävdar jag dock att detta är en sanning med modifikation då det enligt koncernens, och moderbolagets, synvinkel inte är någon uppskrivning, och det är moderbolaget som är indirekt innehavare av tillgångarna och skulderna redan innan. Koncernmässigt innebär det ingen uppskrivning och för dotterbolaget innebär det ingen uppskrivning då detta upplöses i samband med fusionen. Detta är helt i samklang med den syn Sverige har på koncerner.

Det är logiskt ur ett redovisnings- och intressentperspektiv att redovisa enligt koncernvärde-metoden då genom fusionen då varken tillgångar, skulder, avsättningar, eller eget kapital påverkas jämfört med när verksamheten bedrevs i koncernstruktur. Verksamheten är fortfarande densamma, genom fusionen har bara en strukturell förändring inträffat.¹⁷⁴

Däremot står detta resonemang inte i samklang med skatterätten som påvisar bokförda-värden-metoden, varför skattemässiga värden kommer att skilja sig från de i redovisningen avgivna.

¹⁶⁸ Heineham, a.a. s 144

¹⁶⁹ Heineham, a.a. s 145

¹⁷⁰ DT 232, 28/12 1995

¹⁷¹ Heineham, a.a. s 145

¹⁷² Heineham, a.a. s 145

¹⁷³ Heineham, a.a. s 145

¹⁷⁴ Heineham, a.a. s 146

6 FUSIONEN/FISSIONEN

Ett undantag från koncernvärdeprincipen föreligger då övertagande bolag redovisar enligt annan värderingsprincip än koncernen, varpå de berörda tillgångarna värderas om enligt tillämpade principer i det övertagande bolaget, enligt p 8.

Den löpande bokföringen ska överlåtande bolag föra fram till fusionsdagen, d.v.s. den dag fusionen registreras hos PRV, till skillnad från skatterättens bestämmelser om beskattningen som upphör för hela det år fusionen sker. Däremot ska resultatet för fusionsåret som huvudregel räknas med i övertagande bolags räkenskaper, enligt p 14. Årsbokslut och årsredovisning behöver bolaget inte upprätta. Dock ska balansräkningen per fusionsdagen redovisas i övertagande bolags årsredovisning enligt p 23 e.

Rent praktiskt utförs själva fusionen genom att alla saldon överförs konto för konto till övertagande bolags konton. Har företaget varit helägt hela året behövs inte så mycket mer än så göra. Har det inte varit helägt hela året ska balanserat resultat föras upp för den tid som företaget ägts under året, enligt p 15.¹⁷⁵

Följande är värt att nämnas extra:¹⁷⁶

- Anläggningstillgångar justeras till koncernmässiga restvärden, enligt p 5. Detta inkluderar koncernmässig goodwill hänförligt till det överlåtande bolaget!
- Koncerninterna fordringar och skulder ska elimineras såväl som koncerninterna resultatpåverkande transaktioner, enligt p 11-12. Detta är i sig inget konstigt eftersom det är något som görs i alla koncerner. Detta blir koncernens sista transaktion.

BFNAR 2003:2 och vägledningen behandlar hur andra fusioner i ABL än fusion av helägt AB ska redovisas. Bestämmelserna är mycket likartade reglerna i BFNAR 1999:1. Avvikelserna är få och existerar främst pga. skillnader i fusionens art.

P 6 hänvisar till RR 1:00 till den del fusionen innefattar en reell anskaffning. P 7 säger att i den mån ingen reell anskaffning eller endast delvis sådan skett, ska koncernvärdemetoden, såsom den utvecklats i BFNAR 1999:1, användas. P 8 säger dock att p 6 och 7 inte behöver tillämpas om de ger en redovisning som endast i oväsentlig omfattning skiljer sig från bokförda-värden-metoden. Enligt p 9 skall tillgångar och skulder överföras till bokförda värden vid fusioner inom oäkta koncerner.

Ett exempel på avvikelse är p 5 om vinstredovisning som säger att det förvärvade resultatet skall redovisas i det övertagande bolagets resultaträkning bara till den del det motsvarar övertagande bolags ägarandel, och bara till den tid det övertagande bolaget ägt det. Vid en reell anskaffning som skall redovisas som ett samgående skall dock alltid båda bolagens resultat ingå för hela det år som avslutas med fusionen.

Enligt p 14 kan tillämpning av rådet innebära byte av redovisningsprincip. Någon omräkning av tidigare fusionerna behöver inte ske, om det övertagande bolaget tidigare redovisat sådana enligt andra principer.

BFN ifrågasätter om **nedströms fusioner** är förenliga med gällande aktiebolagslag och har därför valt att inte ge några anvisningar inför detta. Det har dock funnits flera förespråkare för att dessa förvärv skulle vara fullt genomförbara. Det hänvisas bl.a. till avsaknaden av rättspraxis som talar emot detta faktum samt till att PRV faktiskt registrerar dessa fusioner när de händer i praktiken. Problemet kärna ligger i att det inte är ett reellt förvärv och transaktionen borde därför enligt huvudregeln redovisas enligt ovan nämnda regler. Haken ligger dock i användandet av de koncernmässiga värdena, som i det här fallet är hänförliga till

¹⁷⁵ Heineham, a.a. s 149 f

¹⁷⁶ Heineham, a.a. s 149 f

6 FUSIONEN/FISSIONEN

det överförande bolaget, inte de övertagande vilket ovanstående resonemang bygger på. Dotterbolaget har aldrig förvärvat moderbolaget och därför innebär en koncernmässig beräkning att dotterbolaget redovisar egen upparbetad goodwill, vilket inte är tillåtet. En sådan redovisning skulle räknas som en uppskrivning av värden på tillgångar i dotterbolaget. Inte heller en beräkning enligt bokförda värden är lyckat. Det medför inte några uppskrivningsproblem och det går från ett indirekt ägande till ett direkt för ägarna av moderbolaget, det går på sätt och vis att jämföra med en omstrukturering i en oäkta koncern. Dock medför metoden stora problem vid beräkningen av det egna kapitalet, vilket i värsta fall kan resultera i negativt eget kapital. I slutändan argumenteras för att BFNAR 1999:1 analogt ska bli tillämpligt på dessa fusioner. Anledningen till att koncernperspektivet skulle vara bättre är att slutprodukten är den samma oavsett i vilken riktning fusionen går och att dessa transaktioner därför borde räknas på samma sätt. Ett problem vid den praktiska lösningen blir att dotterbolagsaktierna inte är värda något då de utgör fusionsvederlaget, vilket löses genom en eliminering av detta.¹⁷⁷

Det har ansetts att Bokföringsnämndens råd borde tillämpas för fusion inom helägda koncerner oavsett om det sker genom vanlig absorption, nedströms- eller sidledes fusioner, eller kombination. Anledningen till detta resonemang är att det inte heller i övriga fall finns något reellt intresse av att erhålla ett vederlag vid fusionen, såsom är fallet då man fusionerar fristående bolag. Vid alla fall av fusion som föregåtts av ett förvärv stannar värdena inom koncernen och man borde se till den ekonomiska innebörden av fusionen och tillämpa BFNAR 1999:1 analogt.¹⁷⁸

Det har varit vanligt att bolag har kringgått problematiken då ett icke noterat bolag vill komma ut på börsen. Formellt förvärvar då det börsnoterade bolaget det icke noterade bolaget. Det noterade bolaget betalar genom en riktad nyemission där emissionen är så stor att det bestämmande inflytandet över det börsnoterade bolaget övergår till de gamla ägarna av det icke noterade bolaget. Tidigare skulle ett sådant förvärv redovisas till sin form, innebärande en redovisning såsom om det verkligen var det noterade bolaget som var förvärvaren.¹⁷⁹

Genom att IASB:s regelverk införs har delar av reglerna kring **omvända förvärv** (dock endast i vid bemärkelse) tydliggjorts genom IFRS 3. Vissa förvärv ska redovisas efter substans, d.v.s. till sin ekonomiska innebörd.¹⁸⁰ IFRS 3 p 21 stadgar att vid omvända förvärv som sker genom byte av andelar (jämför andelsbyten ovan under avsnitt 4.4), måste det ses till vem som egentligen erhållit det bestämmande inflytandet. Detta inflytande benämns som ”rätt att utforma de finansiella och operativa strategierna”, vilket innebär att även ett avtalsmässigt inflytande räkas som ett omvänt förvärv i denna mening. Juridiskt sett är det fortfarande det börsnoterade bolaget som räknas som moderbolag och det onoterade som blir dotterföretag, men i ekonomiskt hänseende blir förhållandet det motsatta. Vidare information ges i IFRS 3, Bilaga B p 1-15. Det är fortfarande det formella moderbolaget som ska upprätta koncernredovisning, men denna ska återges i not i det formella dotterbolagets redovisning enligt p B7. Enligt p B5 ska det i motsats till vanliga förvärv fastställas det koncernmässiga värdet på den legala modern, stället för detta värde på dottern. Detta ska ske genom att det verkliga värdet på den legala dotterns aktie fastställs. Utöver detta ska det också fastställas hur många aktier som den legala dottern skulle behövt utfärda för att nå samma ägarandel, om istället den legala dottern direkt förvärvat den legala modern och därmed blivit legal moder istället för legal dotter. Enligt p B9 ska förvärvet därmed räknas efter verkligt värde på den legala moderns identifierbara nettotillgångar. Eventuell goodwill bestäms därmed som

¹⁷⁷ Heineham, a.a. s 195 f

¹⁷⁸ Alhager, a.a. s 155

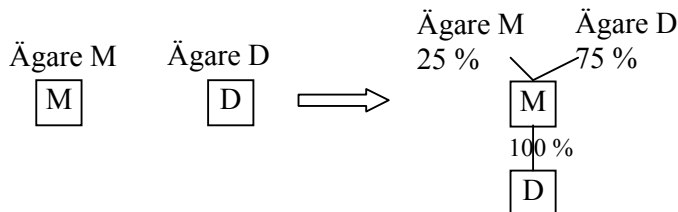
¹⁷⁹ Landström, Substans före form vid omvända företagsförvärv, s 17

¹⁸⁰ Landström, a.a. s 17

6 FUSIONEN/FISSIONEN

skillnaden mellan den legala moderns koncernmässiga värde och identifierbara nettotillgångar hos denna. Exempel:

Bolag M köper Bolag D genom ett omvänt förvärv så att ägarna i Bolag D blir huvudägare i Bolag M. M är börsnoterat till skillnad från D. Båda bolag har 100 st aktier. Bolag M börskurs ligger på 1 tkr, medan varje aktie i Bolag D är värd 3 tkr, vilket gör att Bolag D är värd tre gånger så mycket som Bolag M. Ägarna i Bolag D överlåter 100 % av aktierna till Bolag M i utbyte mot aktier i Bolag M med förhållandet 3:1, alltså tre nya aktier i Bolag M för varje aktie i Bolag D. Bolag M har nu gjort en nyemission på 300 aktier och har nu totalt 400 aktier, varav Ägare D äger 75 %. Ägare D har nu kontrollen över bolag M. För att fastställa koncernmässigt värde jämförs situationen med hur det skulle ha sett ut om det istället var Bolag D som gjort emissionen. För att fastställa det ses till andelstalen av ägandet. För att Ägare D då skulle äga 75 % av Bolag D skulle de behöva göra en nyemission på $100/0,75-100=25$ aktier. Värdet på detta skulle bli $25 \times 3kr=75$ tkr, vilket utgör det koncernmässiga värdet eftersom det motsvaras av vederlaget för Bolag M. Det koncernmässiga värdet ska jämföras med nettotillgångarnas värde i Bolag M, vilket efter omräkning till verkligt värde uppgår till 50 tkr. Koncernmässig goodwill blir i detta fall $75-50=25$ tkr och koncernredovisningen skapas med grund i dessa värden, ej de reella.

IFRS 3 behandlar dock inte fallet av regelrätt fusion varför det sammanfattningsvis kan konstateras att rättsläget fortfarande synes mycket oklart i dessa fall.

6.3.3 SÄRSKILT OM FUSIONSDIFFERENS

Fusionsdifferensen består av skillnaden mellan å ena sidan det överlåtande bolagets koncernmässiga nettovärden, och å andra sidan det bokförda värdet på aktierna i det överlåtande bolaget i det övertagande bolagets redovisning. Utgångspunkten blir värdet såsom det såg ut vid ingången av det verksamhetsår som fusionen genomförs, resterande differenser förs mot resultaträkningen. Har dotterbolaget inte varit helägt hela året ska istället värdena från förvärvsanalysen användas, eventuella differenser redovisas över resultaträkningen.¹⁸¹

BD Tillgångar – DB Skulder + Koncernmässig goodwill \longleftrightarrow Aktier i D + Fusionsdifferens eller annorlunda uttryckt

Nettotillgångar i D + Koncernmässig goodwill – MB:s aktier i DB = Fusionsdifferens

När moderbolaget köper dotterföretaget är posten Aktier i dotterföretag lika med dotterföretagets koncernmässiga nettovärde, vilket jag har gått igenom ovan under kapitel 3. Detta är dock en ögonblicksbild och mycket kan hända bara under en kort tid om dotterföretaget är rörelsedrivande. Som beskrivits i kapitel 5 ökar det egna kapitalet i dotterbolaget vid vinster i bolaget, vilket är främsta anledningen till att differenser kan uppstå. En differens kan också bestå i koncernmässiga av- och nedskrivningar, vilket minskar differensen.¹⁸²

¹⁸¹ Heineham, a.a. s 153

¹⁸² Heineham, a.a. s 167

6 FUSIONEN/FISSIONEN

En fusionsdifferens kan också vara negativ, vilket BFNAR 1999:1 inte alls behandlar. En negativ fusionsdifferens uppstår genom att det koncernmässiga värdet på nettotillgångarna understiger bokfört värde på aktierna i överlåtande bolag, anskaffningsvärdet på aktierna är alltså högre än bokfört värde på tillgångarna. Som huvudregel har argumenterats att också en negativ differens borde belasta det egna kapitalet, vilket dock kan vålla problem ifall det inte finns utrymme för en sådan minskning i mottagande bolag. I dessa fall skulle kunna tänkas en balansering av den negativa differensen, särskilt om det går att påvisa ett befintligt goodwillkande övervärde som skulle ge upphov till framtida ekonomiska fördelar. Detta innebär värdeminskingsavdrag som belastar resultatet i framtiden. Det är ofta så i praktiken att företagen inte vill redovisa mot eget kapital utan istället väljer denna metod. Dock är dessa avskrivningar inte skattemässigt avdragsgilla enligt 25 kap 8-9 §§. Samma resonemang gäller för koncernmässig goodwill, som är nära besläktat med detta område.¹⁸³

I praktiken avslutas alla dotterbolagets specifika konton mot moderbolagets fusionskonto. Fusionsdifferensen skall därefter föras direkt till eget kapital i det övertagande företaget, där den som huvudregel skall tillföras balanserade vinstmedel, enligt BFNAR 1999:1 p 18. Eftersom företagen använder värdena såsom de såg ut i början av året, skall därefter uppkommande differenser samt resultat i rörelsen redovisas över resultaträkningen.¹⁸⁴ Till den del differensen inte förts till bundet eget kapital ska den vid avsättning till reservfond behandlas som en nettovinst eller -förlust för året, enligt p 22.

Finns det en uppskrivningsfond i överlåtande bolag ska denna föras över till en uppskrivningsfond i övertagande bolag, men bara om uppskrivningen gjorts efter att moderbolaget förvärvat dotterbolaget och värdet har påverkat det egna kapitalet, enligt p 19.

Internvinst genom försäljning från överlåtande till övertagande företag, ska i den utsträckning den annars skulle ha eliminerats i en koncernredovisning, föras till det övertagande företagets uppskrivningsfond, på det övertagande företagets nästkommande balansdag minskad med uppskjuten skatt. Allt enligt p 20.

6.3.4 METODERNAS TILLÄMPNING OCH KORT OM FISSIONER

Nu ska det göras en sammanfattning kring hur de olika metoderna numera ska användas för de olika fusionstyperna. Det har sedan gammalt gjorts följande uppdelning av de 3 olika typer av fusioner som finns:¹⁸⁵

- En reell anskaffning - fusion av två helt fristående bolag
Delvis reell anskaffning – övertagande bolag äger några andelar redan innan fusionen
- Ej någon reell anskaffning – fusion av dotterbolag
- Oäkta koncerner, d.v.s. flera företag med samma fysiska person/-er som ägare.

Här delas de olika metoderna upp utifrån vilka fusionstyper de är tillämpliga på:

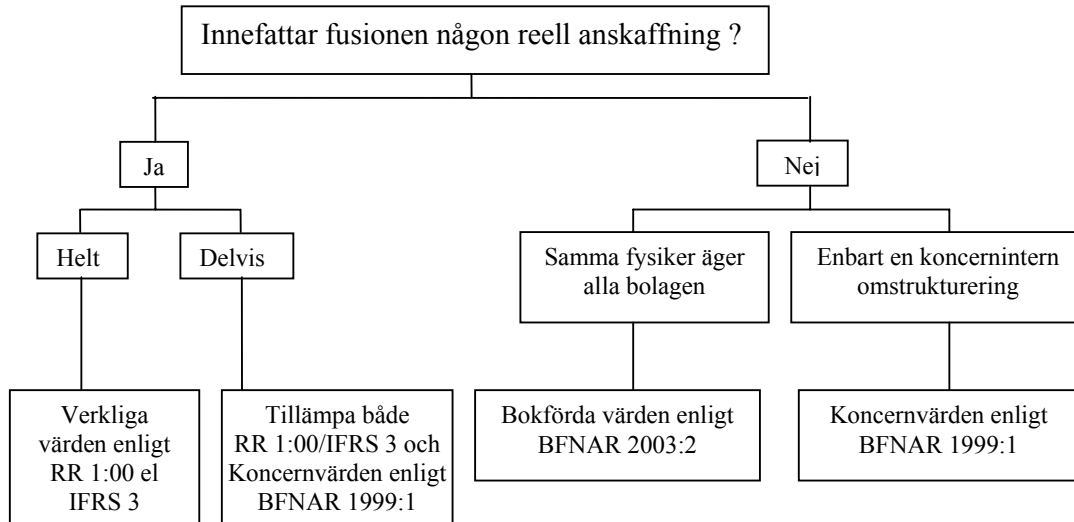
- Bokförda värden (enligt BFNAR 2003:2) – oäkta koncerner
- Koncernvärden (enligt BFNAR 1999:1) – helägda dotterbolag
- Verkliga värden (enligt RR 1:00/IFRS 3) – reell fusion, d.v.s. mellan fristående bolag

¹⁸³ Alhager, a.a. s 158 + s 165 ff

¹⁸⁴ Heineham, a.a. s 153

¹⁸⁵ Heineham, a.a. s 147 f

6 FUSIONEN/FISSIONEN

Vid tillämpningen av RR 1:00 eller IFRS 3 ses fusionen som vilket förvärv som helst. Det ska upprättas en förvärvsanalys och onoterade bolag väljer att konsolidera enligt förvärvs- eller poolningsmetoden, beroende på hur fusionen ser ut, medan noterade bolag måste välja förvärvsmetoden enligt IFRS 3. Förfarandet blir därefter för helt reella förvärv något enklare än då det talas om helägt dotterbolag eftersom det inte har inträffat några händelser i koncernen, jämför nedan 4.4.2, men följer i övrigt samma regler.¹⁸⁶

Vid delvis reell anskaffning blir det mer komplicerat, då det blandas in olika metoder för olika delar av ägandet. Förvärven görs stegvis och de olika metoderna används för de olika stegen.¹⁸⁷ För oäkta koncerner gäller såsom tidigare att dessa redovisas enligt bokförda värden.¹⁸⁸

För **fissioner** finns ingen etablerad god redovisningssed och rättsläget verkar vara än mer oklart än i fallet med nedströms fusioner. En föreslagen metod är att använda i stort samma typ av lösning som för fusioner, vilket kan tyckas logiskt då fissioner t.ex. i skatterätten i stort likställs med dessa. Metoden innebär att företaget ska börja med att titta på om förvärvet är reellt eller ej och sedan gå vidare på i stort sett samma sätt som beskrivet ovan.¹⁸⁹

¹⁸⁶ Heineham, a.a. s 183

¹⁸⁷ Heineham, a.a. s 183

¹⁸⁸ Heineham, a.a. s 147 f

¹⁸⁹ Heineham, a.a. s 199 ff

7 SÄRSKILT OM GOODWILL VID FUSIONER

Det har tidigare under kapitel 5 redogjorts för hur en goodwill uppstår, men i detta kapitel ska begreppen kring goodwill redas ut lite närmare för att framställningen senare kunna gå in på den vidare problematiken kring området. Det har som bekant kommit ett intressant rättsfall, vilket ska undersökas, liksom hur diskussionen såg ut innan avgörandet kom.

7.1 GOODWILL SOM BEGREPP

7.1.1 INKRÄMSGOODWILL

Inkrämssgoodwill hänför sig till förvärv av en rörelse i sig, ej andelar i denna, och redovisas därför direkt i den juridiska personens balansräkning. Detta innebär att ett företag köper tillgångarna i en annan verksamhet eller verksamhetsgren istället för aktierna. Denna typ av goodwill specificeras i 4 kap 2 § ÅRL, som stadgar att med goodwill avser skillnaden mellan värdet på tillgångar och skulder vid förvärv av rörelse.

Goodwill vidareutvecklas i RR 15 om immateriella tillgångar. Grunden finns i p 2 som talar om att en immateriell tillgång ska vara identifierbar. Enligt p 10 ska en immateriell tillgång vara identifierbar för att kunna åtskiljas från goodwill. Då goodwill ofta härrör sig till förväntade framtida ekonomiska fördelar representerar dessa ett värde som inte kan knytas till en specifik tillgång, utan hör till tillgångarna som helhet.¹⁹⁰ Enligt p 10 hänför sig dessa till "framtida ekonomiska fördelar vid samordning av de identifierbara tillgångar som förvärvats eller motsvaras av tillgångar som var för sig inte uppfyller kriterierna för att redovisas i balansräkningen, men som förvärvaren betalat för vid förvärvet". En tillgång är enligt p 11 avskiljbar om det går att "hyra ut, sälja, byta ut eller dela ut de särskilda inkomster eller andra framtida ekonomiska fördelar som är förknippade med tillgången, utan att därmed göra sig av med de framtida ekonomiska fördelarna av andra tillgångar som används inom samma intäktskapande verksamhet". Av definitionen förtydligas att goodwill representerar något större, något som inte går att knyta till en specifik tillgång utan härrör sig till verksamheten som helhet. En immateriell tillgång behöver dock inte heller nödvändigtvis vara helt avskiljbar för att vara identifierbar. Det kan hända att tillgången endast ihop med andra tillgångar kan generera vinst, men det krävs enligt p 12 att vinsten går att härleda till den specifika tillgången. Vanligast är att det i så fall rör sig om en legal rättighet, eller uppbyggnaden av en sådan rättighet. Vidare krävs att företaget har kontroll över tillgången, som också ska generera framtida ekonomiska fördelar, se p 2 samt 13-17. Kontrollen innebär i huvudsak att företaget kan säkerställa att de framtida ekonomiska fördelarna kommer just dem till del och har normalt sin grund i legala rättigheter såsom patent och copyrights. Normalt sett har dock företaget ingen kontroll över t.ex. anställdas kunskaper och utbildning, då de anställda kan byta arbete relativt fritt varmed kunskapen och därmed den ekonomiska fördelen försvinner. Detta torde istället kunna ha sin grund i eventuell goodwill. Den immateriella tillgången tas upp till anskaffningsvärde enligt p 22.

En internt upparbetad goodwill skall inte tas upp enligt p 36, av vilken följer att endast förvärvad goodwill är tillåten. En uppskrivning av goodwill blir därför inte tillåten då en sådan skulle innebära en ökning med internt upparbetad goodwill.¹⁹¹

Avskrivningen på inkramssgoodwill är till skillnad från avskrivningen av koncernmässig goodwill skattemässigt avdragsgill enligt 18 kap 1 §, 2 st p 1 IL som likställer goodwill med inventarier, vilket innebär att den som i regel ska skrivas av på samma sätt som övriga

¹⁹⁰ Wiman, Koncernbeskattning, s 104

¹⁹¹ Smith, Redovisningens språk, s 195

7 SÄRSKILT OM GOODWILL VID FUSIONER

anläggningstillgångar. Både huvudregeln och kompletteringsregeln är användbara.¹⁹² Det finns ett rättsfall som tillåtit att rättigheter av goodwillkaraktär i skatterätten har fått föras över till en verksamhet separat, skiljt från övrig verksamhet. Ett sådant är RÅ 1975 ref. 9 där en trafikeringsrättighet ansågs vara rättighet av goodwillens natur och avskrivning medgavs.

I redovisningen ska goodwill avskrivas via resultaträkningen över högst 5 år, om inte annan längre tid med rimlig grad av säkerhet kan fastställas, enligt 4 kap 4 §. RR 14 säger att denna tid kan utsträckas till 20 år som maximalt enligt p 63. Ovan under avsnitt 5.2.2.1 och 5.2.3 har jag tagit upp att även förvärv av själva rörelsen dock omfattas av IFRS 3 i koncernredovisningen, vilket innebär att avskrivningen i koncernredovisning i noterade bolag inte är tidsbegränsad utan sker enligt nedskrivningsprövning.

Eftersom ÅRL 4 kap är tillämpligt på goodwill gäller även reglerna om nedskrivning i 5 § om värdenedgången anses bestående. Vidare information om nedskrivning finns i RR 17. Argument har höjts för att inte heller en nedskrivning i allmänhet borde kunna återföras, av samma skäl som en avskriven tillgång inte får återuppskrivas.¹⁹³ Nedskrivningar behandlas närmare under avsnitt 7.1.2.

7.1.2 KONCERNMÄSSIG GOODWILL

Koncernmässig goodwill uppstår då anskaffningsvärdet för aktier i dotterbolag överstiger värdet på bolagets nettotillgångar enligt upprättad förvärvsanalys. Som nämnts ovan kan det även förekomma negativ goodwill, vilken behandlas i RR 1:00 p 68-72. Den aktiveras i den utsträckning den inte hänför sig till förväntade förluster eller kostnader som kan beräknas på ett tillförlitligt sätt, enligt p 71, och redovisas som en vinst i takt med att de ekonomiska fördelarna kommer företaget till godo enligt p 72. Den grundläggande metoden för framräkande av goodwill är i huvudsak beskriven ovan under avsnitt 5.2.2.1

Enligt svenska regler fastställs avskrivningstiden för koncernmässig goodwill individuellt, men ska enligt RR 1:00 p 54 uppgå till max 20 år såvida inte särskilda skäl härför finnes. Används längre tid ska värdet enligt p 66 särskilt omprövas varje år enligt liknande synsätt som IFRS 3 ger uttryck för. Det ges i p 58 vissa riktlinjer till vilka faktorer som spelar in vid bedömningen av livslängden. RR:s ståndpunkt är att goodwill alltid har en begränsad nyttjandeperiod enligt p 61. Förändringar i avskrivningsperiod ska göras om det finns skäl att anta att förbrukningstiden har förändrats enligt p 64, vilket ska omprövas varje år. Det är viktigt att återigen påpeka att koncernen inte är ett skattesubjekt, varför dessa avskrivningar endast påverkar koncernens ekonomiska resultat såsom presenterat i årsredovisningen, medan avskrivningen inte alls påverkar den skatt företagen ska betala. Övriga grunder kring avskrivning och förbud till uppskrivning är de samma som ovan under 7.1.1.

Enligt IFRS 3 får koncernmässig goodwill inte längre skrivas av i noterade koncerner. Företagen ska, tvärt emot tidigare regler, göra ständiga omvärderingar av sin goodwill. Goodwill redovisas till anskaffningsvärdet minus ackumulerade nedskrivningar.

Negativ goodwill ska enligt IFRS 3 omedelbart redovisas som en intäkt i resultaträkningen. Även detta står i strid med RR:s regler, vilka går ut på att företagen intäktsför/upplöser goodwillen när förlusterna hänförliga till denna inträder, enligt p 70-72.

IFRS 3 innebär också att koncernmässig goodwill begränsas som begrepp. Det är inte längre tillåtet att räkna med de immateriella tillgångar som kan hänföras till t.ex. kundstock och orderregister. Kravet på vad som ska anses vara immateriella tillgångar sätter gränsen. Karaktäristiskt för en immateriell tillgång enligt RR 15 är att denna ska vara avskiljbar eller ha sin grund i avtal eller andra formella rättigheter, samt att det ska kunna fastställas ett

¹⁹² Lodin, Inkomstskatt, s 293

¹⁹³ Smith, a.a. s 195

7 SÄRSKILT OM GOODWILL VID FUSIONER

tillförlitligt värde för tillgången, se, p 10-12. IAS 38 har ungefär samma definition enligt p 10, som kräver identifierbarhet, kontroll samt framtida ekonomiska fördelar. Goodwill är alltså ett uttryck för värdet på de samlade tillgångar inom koncernen som inte uppfyller kriterierna för att redovisas separat.

Nedskrivning ska företas om goodwillen har minskat i värde. Principerna kring nedskrivning finns i RR 17 samt IAS 36. Enligt RR 17 p 3 och 5 liksom IAS 36 p 8 och 18, ska en tillgång skrivas ner om värdet understiger det högsta av nettoförsäljningsvärdet, vilket avser marknadsvärdet, och nyttjandevärdet, vilket avser nuvärdet av framtida kassaflöden som tillgången kan generera. En nedskrivning ska belasta resultaträkningen enligt RR 17 p 57 och IAS 36 p 60. Enligt skatterättsliga regler krävs det att det skattemässiga värdet överstiger det verkliga värdet för att ytterligare avdrag ska medges enligt 18 kap 18 §.

Nyttjandevärdet kan fastställas efter två principer. Den traditionella metoden används av båda rekommendationerna och går ut på att en prognos av kassaflödena utarbetas efter det mest sannolika utflödet diskonterat med en ränta innehållande riskpremie. IASB har dock varit skeptiska mot denna metod p.g.a. problemen med att räkna fram riskpremien och har lagt fram en ny, alternativ metod som kallas ECF-metoden (expected cash flow approach). Metoden går ut på en vägd sannolikhetsbedömning där det tas hänsyn till flera olika faktorer. Det sammanvägda utfallet ska därefter beräknas på en riskfri ränta. Problemen med denna metod ligger istället i möjligheterna att väga de olika sannolika utfallen rätt samt att sätta korrekt sannolikhetsgrad på dessa olika utfall. Det är också en brist att risken inte tydligt beaktas.¹⁹⁴

IAS 36 tydliggör mer än tidigare att vid fastställande av nyttjandevärdet, hänsyn inte får tas till faktorer som normalt spelar in vid en värdering till verkligt värde. IAS 36 bygger på konceptet ”value in use for the asset in its current condition”, vilket innebär att det inte får tas hänsyn till effekter som kräver en ytterligare investering. Hänsyn får inte heller tas till förbättringsåtgärder som företaget ännu inte har utfört.¹⁹⁵

IAS 36 säger också att det stundtals inte är möjligt att fastställa nettoförsäljningsvärdet för en tillgång. Detta blir speciellt då det tidigare har sagt att en nedskrivning aldrig får ske förrän det är konstaterat att nyttjandevärdet understiger nettoförsäljningsvärdet.¹⁹⁶

Är det inte möjligt att fastställa återvinningsvärdet för enskilda tillgångar ska detta istället fastställas för den minsta möjliga kassagenererande enheten, t.ex. en tillverkningsavdelning, vilket är den minsta grupp av tillgångar som ger upphov till löpande inbetalningsöverskott oberoende av andra tillgångar eller grupper av tillgångar enligt RR 17 p 64-65 samt IAS 36 p 68.

Vid nedskrivningsbehov ska hänsyn tas till goodwill och gemensamma tillgångar, exempelvis huvudkontor, som kan hänföras till den kassagenererande enheten enligt RR 17 p 74-78 samt IAS 36 p 80. Goodwill ska enligt IASB:s regelverk fördelas på de enheter som förväntas ha nytta av posten, vilket innebär att även posten som fanns innan förvärvet kan innefattas i detta underlag. Detta är en förändring mot RR:s regler som visserligen beskriver en uppdelning, men inte tillåter redan befintliga enheter. Även förvärv som skett innan IASB:s inträde måste omfördelas efter dessa principer.¹⁹⁷ Gemensamt för systemen är att goodwill ska fördelas på så små enheter som möjligt. Goodwillen skrivs ner först och därefter nedskrivs övriga tillgångar proportionellt enligt RR 17 p 87 samt IAS p 90 och 104. Kan goodwillen inte fördelas på enheten skrivs goodwill istället ned på den minsta

¹⁹⁴ Jansson/Nilsson/Rynell, Redovisning av företagsförvärv enligt IFRS innebär omfattande och väsentliga förändringar, s 32

¹⁹⁵ Jansson/Nilsson/Rynell, a.a. s 32

¹⁹⁶ Jansson/Nilsson/Rynell, a.a. s 32

¹⁹⁷ Jansson/Nilsson/Rynell, a.a. s 31

7 SÄRSKILT OM GOODWILL VID FUSIONER

kassagenererande enhet denna kan fördelas på, utifrån det nedskrivningsbehov som har bedömts nödvändigt utifrån den, mindre, förlustbringande enheten. Därefter skrivs, vid behov, tillgångarna av som belöper på den mindre kassagenererande enheten, allt enligt RR 17 p 80 samt IAS 36 p 88 och 104.

Ytterligare en förändring med IAS 36 innebär att vid bedömningen av nedskrivningsbehovet ska hänsyn tas till 100 % av tillgångens värde i det förvärvade företaget, inklusive goodwill och minoritetsintresse. Tidigare svenska regler kan ha medfört en viss buffert vid nedskrivningsprövningen beroende på att goodwill och minoritetens andel inte räknats med.¹⁹⁸

En återföring av goodwill får endast genomföras om nedskrivningen föranletts av en särskild extern omständighet av ovanligt slag som inte kommer att upprepas, samt att senare händelser inträffat som upphäver verkningarna av den omständigheten, enligt RR 17 p 11.

Den stora skillnaden mellan svensk redovisning och internationell redovisning enligt IASB:s normer, ligger i att IASB kräver en årlig nedskrivningsprövning oavsett om indikationer på nedskrivningsbehov föreligger eller inte. Utöver detta ska, liksom i RR 17, sådan prövning göras om det finns indikationer på att behovet finns. Det finns fler regler kring nedskrivningsbehovet och IAS 36 uttalar tydligt att nedskriven goodwill aldrig får återföras i p 124.

Det har höjts röster för att denna redovisning synes vara mer rättvisande än den svenska avskrivningsmetoden. Det främst argumentet för detta synes vara att goodwillposten består av olika komponenter, där inte alla hänför sig till ett tydligt avskrivbart värde. Ett exempel är icke aktiverade forsknings- och utvecklingskostnader, vilka kan hänföra sig till ett stort framtida, mer bestående värde. Det framförs också att andra avskrivningsmetoder än en strikt linjär metod kan vara lämpliga, vilka nedskrivningsprövningen indirekt tar hänsyn till.¹⁹⁹

Anledningen till att koncernmässig goodwill inte redovisas i moderbolagets balansräkning är att det totala värdet av köpet redovisas i form av dotterbolagsandelarna, vilka redovisas till anskaffningsvärdet enligt 4 kap 3 § ÅRL. Någon redovisning av goodwill är i detta fall därför inte nödvändig. 18 kap 1 § tillämpas inte i detta fall eftersom koncernen inte är ett skattesubjekt och endast inkråmsgoodwill tillämpas i juridisk person.

7.2 KONCERNMÄSSIG GOODWILL VID FUSION AV HELÄGT DOTTERBOLAG

7.2.1 BAKGRUND

För **redovisningens** del anger BFN:s vägledning om fusion av helägt dotterbolag vitsordar, som vi ovan sett, ett användande av koncernvärdemetoden, vilket innebär att moderbolaget tar över tillgångarna till koncernmässiga värden, alltså planenliga restvärden utifrån ett koncernperspektiv, vilket redovisningsmässigt även innefattar koncernmässig goodwill.

För noterade koncerner bedömer jag att synsättet inte bör bli annorlunda. Det är enbart metoderna nedskrivning/avskrivning på den koncernmässiga goodwillen som skiljer sig sinsemellan. IASB har inte utarbetat någon metod för redovisningen av denna typ av fusion ännu, varför BFN:s vägledning torde gälla.

Inkråmsgoodwill, alltså goodwill hänförlig till förvärv av rörelse, är avdragsgill enligt 4 kap 2 § ÅRL, i det enskilda företagens redovisning, vilket innebär skattelättnader. Avskrivningen behandlas i 4 § och ev nedskrivning i 5 §. Koncernmässig goodwill, övervärden hänförliga till förvärv av aktier och andelar, är däremot bara avdragsgill i koncernredovisningen, vilken alltså inte ligger till grund för beskattningen.

¹⁹⁸ Jansson/Nilsson/Rynell, a.a. s 33

¹⁹⁹ Johansson, Goodwill skall kanske uppskrivas och inte avskrivs, s 29 ff

7 SÄRSKILT OM GOODWILL VID FUSIONER

Kärnan i de **skatterättsliga reglerna** finns i 37 kap 18 och 20 §§ IL. 18 § stadgar kontinuitetsprincipen, vilket innebär att övertagande bolag träder in i det överlåtande bolagets skattemässiga situation och anses skattemässigt ta över verksamheten vid ingången av fusionsåret.

20 § stadgar hur företagen måste göra om det övertagande bolaget tar upp ett högre värde än det överlåtande bolaget redovisat. Enligt skatterätten tas mellanskillnaden upp såsom intäkt antingen samma beskattningsår eller fördelat på beskattningsåret och de två påföljande åren. Redovisningsmässigt möts detta resultatmässigt av en upplösning av övertagen uppskjuten, latent, skatt.²⁰⁰ Ett problem med detta synsätt är att koncernmässig goodwill överhuvudtaget inte redovisas i det överlåtande bolagets balansräkning. Frågan blir därför huruvida värdet på goodwill ska tas upp till beskattning i sin helhet eftersom det nu tillförs övertagande bolags balansräkning. Ämnet blir extra problematiskt just eftersom redovisningen anvisar koncernvärdeметoden.

En precisering med vad som avses med inventarier i 20 § ges i 18 kap 1 § IL, där bl.a. goodwill nämns i 2 st, p 2. I fallet med inkråmsgoodwill synes detta oproblematiskt då denna redovisas i det överlåtande bolaget som juridisk person, givetvis är det endast förvärvat goodwill som avses. Denna typ av goodwill får alltså överföras enligt samma regler som för övriga inventarier, förutom att goodwill givetvis inte får uppskrivas mer än till dess förvärvade värde.²⁰¹ En uppskrivning torde kunna bli aktuellt om koncernen har andra redovisningsprinciper än dotterbolaget och därmed redovisar ett högre värde på denna. Det riktigt problematiska uppstår först när den koncernmässiga goodwill ska överföras, meningarna har i debatten gått isär kring hur denna post ska behandlas.

Redovisningen bygger på kontinuitet mellan koncernredovisningen och övertagande bolags redovisning, medan skatterätten bygger på kontinuitet mellan överlåtande och övertagande bolags redovisningar. Det föreligger alltså en klar diskrepans mellan synsätten, vilket är olyckligt då beskattningen i huvudsak bygger på redovisningen.²⁰²

Det har förts en del **principdiskussioner** kring problematiken med koncernmässig goodwill innan RÅ 2003 ref 47 kom. FAR påpekade redan 1999 i sitt remissyttrande till BFN att de såg en problematik kring ämnet då BFN införde koncernvärdeметoden vid redovisningen av fusioner. FAR ställde sig bl.a. frågade kring huruvida en avskattning skulle ske, men ställde sig ändå i huvudsak bakom förslaget om införandet av BFNAR 1999:1.²⁰³

1999 skrev Margit Knutsson och Gunnar Johansson artikeln ”*Något om den nya skatterättsliga regleringen av fusioner, fissioner och verksamhetsöverlåtelser*”, där de fann området lika problematiskt som FAR. De fann minst två olika lösningar på problemet.

Den första lösningen skulle vara att moderbolaget inte alls skulle kunna ta upp den koncernmässiga goodwill såsom en tillgång då denna inte motsvaras av någon tillgång i dotterbolaget,²⁰⁴ inte ens om den också skulle tas upp såsom intäkt med påföljande skatteavdrag senare år.²⁰⁵

Den andra lösningen gick ut på att ifall man skulle få ta upp tillgången i moderbolaget skulle detta också medföra en inkomstbeskattning enligt 37 kap 20§ IL.²⁰⁶

²⁰⁰ FAR:s remissvar, 1999

²⁰¹ Nihlén/Nilsson, Redovisning av fusioner, obeskattade reserver och skatteregler, s 24

²⁰² Alhager, Fusion av helägt aktiebolag, s 167 f

²⁰³ FAR:s remissvar, 1999

²⁰⁴ Knutsson/Johansson, Något om den nya skatterättsliga regleringen av fusioner, fissioner och verksamhetsöverlåtelser, s 21

²⁰⁵ Nihlén/Nilsson, a.a. s 24

²⁰⁶ Knutsson/Johansson, a.a., s 21

7 SÄRSKILT OM GOODWILL VID FUSIONER

Författarna påkallade ett behov av förtydligande lagstiftning och hänvisade till att båda dessa metoder vitsordades av olika skattekonstuler vid tillfället för artikeln. Någon lagstiftning skulle dock inte komma.²⁰⁷

Jan-Hugo Nihlén och Sven-Arne Nilsson skrev senare under 1999 artikeln ”Redovisning av fusioner, obeskattade reserver och skatteregler”. De ansåg inte att upptagandet av den koncernmässiga goodwillen borde kunna bli föremål för beskattning. Anledningen till detta ställningstagande var att posten inte ingår i dotterbolagets beskattningsunderlag, enligt 37 kap 18 § IL (dåvarande 11§), samt att någon räkenskapsenlig avskrivning inte har skett i dotterbolaget. Författarna ansåg därmed att någon avdragsgill avskrivning inte heller skulle kunna tillåtas för posten om den fördes över till moderbolagets räkenskaper.²⁰⁸

2002 kom Magnus Alhagers artikel ”Fusion av helägt aktiebolag - särskilt rörande skattemässig hantering av koncernmässig goodwill och negativa fusionsdifferenser”. Han påpekar att fusion av helägt dotterbolag bör ses som en transformering av ett andelsförvärv till ett inkråmsförvärv och att frågan om negativ fusionsdifferens och överföring av koncernmässig goodwill hänger ihop. Han ser knäckfrågan som en bedömning kring om goodwillen kan anses förvärvad eller ej och argumenterar för att goodwillen ska betecknas såsom överlåtelse av överlåtande bolag till det övertagande bolaget p.g.a. att en fusion per karaktär avser en överlåtelse. Som ytterligare argument tar han upp att BFNAR 1999:1 bygger på synsättet att en fusion ska behandlas på samma sätt som ett direkt inkråmsförvärv. Vid inkråmsförvärv uppstår en avdragsgill förvärvsgoodwill, som motsvaras av den koncernmässiga goodwillen vid andelsförvärv. Här knyter han också an till den negativa fusionsdifferensen som är ett resultat av samma övervärde. Av dessa skäl anser han goodwillen förvärvad av överlåtande bolag.²⁰⁹

Detta får effekten att Alhager anser att upptagandet av goodwillen ska medföra beskattning enligt 37 kap 20 § IL om räkenskapsenlig avskrivning ska användas i framtiden. Detta för honom vidare på ett antal fler frågeställningar. Dels ifall beskattning undviks då restvärdemetoden används, vilken 20 § inte säger något om. Han kommer där fram till att detta inte torde vara avsikten med bestämmelsen eftersom det inte skulle leda till intäktsföring, men väl avdragsrätt, och att detta inte är önskvärt. Vad gäller den räkenskapsenliga avskrivningen ser han ytterligare ett problem, nämligen anskaffningstidpunkten. Ska anskaffningstidpunkten avse tiden för upparbetandet av goodwillen i det överlåtande företaget, eller till tidpunkten när bolaget anskaffade andelarna i det överlåtande företaget? Alhager fastnar för det sistnämnda av praktiska skäl och ser då ett problem i 20 procentsreglen. Han tar exemplet med att bolag A anskaffar bolag B år 1 och att fusion sker år 6. Övervärdet på aktierna i bolag B skrivs av på 20 år och bolag A väljer i samband med fusionen att intäktsföra fusionsgoodwillen fördelat över tre år för att kunna utnyttja räkenskapsenlig avskrivning. Eftersom goodwillposten anses anskaffad år 1 medför en tillämpning av 20-procentsregeln år 6 en avskrivning till 0 kronor, d.v.s. en avskrivning med hela värdet direkt. Då bolag A inte behöver intäktsföra hela ”uppskrivningen” innebär detta ett avdrag med 3/3, samtidigt som en intäktsföring sker med 1/3 samma år och de två påföljande åren. Detta medför att bolaget erhållit en skattecredit som knappast kan anses varit avsedd.²¹⁰

²⁰⁷ Knutsson/Johansson, a.a., s 21

²⁰⁸ Nihlén/Nilsson, a.a. s 24

²⁰⁹ Alhager, a.a. s 165 ff

²¹⁰ Alhager, a.a. s 165 ff

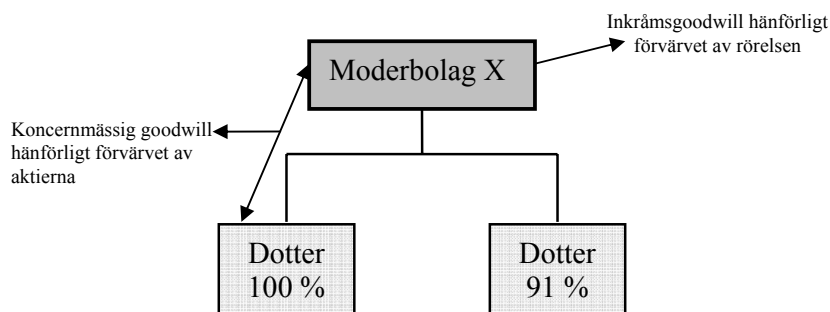
7 SÄRSKILT OM GOODWILL VID FUSIONER

Som framkommit har uppfattningarna varit delade och olika lösningar har lagts fram såsom svar på problemet. Det hade tydligt efterfrågats förtydligande lagstiftning och klagörande rättsfall. Redan året efter Alhagers artikel kom så ett avgörande rättsfall på området, vilket ska behandlas närmare under nästa avsnitt.

7.2.2 RÅ 2003 REF 47

I rättsfallet hade Moderbolag X två dotterbolag, varav det ena var helägt och det andra ägdes till 91 %. Det fanns nu planer på att fusionera det helägda dotterbolaget med moderbolaget.

MB X hade i sin balansräkning redovisat en inkrångsgoodwill hänförlig till förvärvet av moderbolagets rörelse, enligt 4 kap 2 § ÅRL. Denna är avdragsgill enligt vanliga regler för inventarier enligt 18 kap 1 §, 2 st. p. 1 IL. Vid förvärvet av DB 100 % hade ett övervärde uppstått vid förvärvsanalysen och man redovisade i koncernens redovisning en koncernmässig goodwill, hänförlig till dotterbolagsaktierna i DB 100 %.

Moderbolaget ville veta hur domstolen skatterettsligt såg på den koncernmässiga goodwillen, enligt resonemanget i 5.1.2.1, när företaget nu ville redovisa denna i moderbolagets egen balansräkning. De började med att tala om att deras avsikt inte var att göra skattemässiga avskrivningar på den koncernmässiga goodwillen, då sådana inte är tillåtna. De ställde sedan två frågor utifrån dessa förutsättningar:

1) Om X AB redovisar inkrångsgoodwillen och den koncernmässiga goodwillen i en post i balansräkningen efter fusionen, kommer bolaget att beskattas enligt 37 kap. 20 § IL för den del av goodwillposten som avser koncernmässig goodwill även om bolaget endast gör skattemässiga avskrivningar enligt räkenskapsenlig metod på den del som avser inkrångsgoodwill?

2) Om X AB redovisar inkrångsgoodwillen och den koncernmässiga goodwillen i två separata poster i balansräkningen, kommer bolaget att beskattas enligt 37 kap. 20 § IL för den del av goodwillposten som avser koncernmässig goodwill även om bolaget endast gör skattemässiga avskrivningar enligt räkenskapsenlig metod på inkrångsgoodwillen?

Förenklat innebär frågorna att de undrade om de skulle bli beskattade för upptagningen av den koncernmässiga goodwillen i moderbolagets balansräkning. De undrade också ifall det gör någon skillnad i svaret beroende på om de väljer att redovisa de två olika goodwillposterna som en post eller om de skiljer på dem så att de redovisas separat efter fusionen.

7 SÄRSKILT OM GOODWILL VID FUSIONER

Regeringsrätten gjorde uttryckligen samma bedömning som Skatterättsnämnden gjort i de överklagade domarna²¹¹, genom att helt och hållet hänvisa till dennas utlåtande. Skatterättsnämnden börjar med att konstatera att redovisningen använder sig av koncernvärdeметоден, enligt BFN:s vägledning, som därför blir god redovisningssed. Det övertagande bolaget ska därför redovisa poster hänförliga till dotterbolaget som inte funnits med i dotterbolagets egen redovisning, men väl i koncernens, såsom koncernmässig goodwill.

Diskussionerna före domen har främst bestått i huruvida goodwillposten anses förvärvad eller inte, vilket som nämnts är ett krav för att denna alls ska få redovisas skattemässigt enligt 18 kap 1 § IL. Bestämmelserna i 18 kap IL gäller enbart immateriella rättigheter som förvärvats ”från någon annan”. Anses posten förvärvad torde ett upptagande av posten utlösa beskattning enligt 37 kap 20 § IL eftersom beloppet inte alls funnits i dotterbolagets bokföring och det är dess bokförda värden som ska överföras enligt principerna i 37 kap 18 § IL.

Nämnden kommer fram till att en koncernmässig goodwillpost som ett moderbolag, i enlighet med god redovisningssed, tar upp i samband med fusion av ett helägt dotterbolag inte kan anses som förvärvad från dotterbolaget, då den inte finns med i uppräknningen av dotterbolagets tillgångar. Alltså ska inte heller någon beskattning enligt 37 kap 20 § utlösas.

För att tydliggöra detta avgörande kan även RÅ 2003 not. 183 noteras. Där förvärvade ett aktiebolag andelarna i ett handelsbolag, som året därpå upplöstes via likvidation varpå tillgångar och skulder överfördes till aktiebolaget. Eftersom handelsbolagets hade ett negativt värde på sina nettotillgångar ansågs en goodwill förvärvad, vilken blev avdragsgill såsom inkråmsgoodwill i aktiebolaget. Handelsbolaget har således inte fusionerats med aktiebolaget, vilket istället förvärvat inkråmet i bolaget, varpå en inkråmsgoodwill anses förvärvad. Detta tydliggör till viss del skillnaden mellan inkråmsgoodwill och koncernmässig goodwill.

Resonemanget i RÅ 2003 ref 47 är enligt min mening logiskt då den hänför sig till att koncernen redan tidigare innehar goodwillen vilket moderbolaget redan indirekt äger. Det ligger också i linje med att denna typ av övervärden endast får redovisas på koncernnivå och situationen bör inte ändras endast för att bolagen fusioneras.

Det går att sluta sig till att redovisningens och beskattningens syn på balansräkningen skiljer sig åt efter en fusion. Redovisningen talar om koncernmässigt värde och skatterätten om kontinuitetsprincipen. För att kunna sammanföra dessa principer finns regler i 37 kap 20 § IL om att mellanskillnaden får tas upp till beskattning för att senare möjliggöra större avdrag enligt redovisningens princip om koncernmässigt värde.

I konsekvens med rättsfallet torde inte heller någon avdragsgill avskrivning få ske, då goodwillen i beskattningen inte alls ska ses som ett inventarium, och i konsekvens härmed inte heller får följa avskrivningsreglerna för dessa tillgångar.²¹² En slutsats blir att bolagen aldrig får dra av koncernmässig goodwill skattemässigt, oavsett om denna i redovisningen tas upp i koncernens eller moderbolagets redovisning.

I litteraturen har fallet uppmärksamats²¹³, men debatten har uteblivit, vilket kan tyda på att reglerna synes klara efter avgörandet. Det enkla konstaterandet har varit att det skattemässiga inventariebegreppet inte alls omfattar koncernmässig goodwill, utan endast goodwill som förvärvats av annan.²¹⁴

²¹¹ Skatterättsnämndens förhandsbesked mål nr 5657-2002 och 5658-2002

²¹² http://www.skatteverket.se/rattsinfo/handledning/redovisning_o_beskattning/05/kap19.pdf

²¹³ Wiman, Rättsfallskommentar, s 362, samt Pålsson, Rättsfallskommentar, s 334

²¹⁴ Pålsson, a.a. s 362

8 SAMMANFATTANDE ANALYS

8.1 SAMBANDET VID KONCERNBILDNING OCH KONSOLIDERING

Civilrätten är mer intresserad av skyddet för det egna kapitalet än av att klassificera olika omstruktureringsstyper. Aktiebolagslagen klassificerar endast fusioner uttryckligen. Resterande omstruktureringar ses som rena avyttringar, i form av tillgångar/skulder alternativt hela bolaget i form av avyttring av aktierna/andelarna i detta.

Skatterätten delar upp omstruktureringarna i olika typer beroende på vad som händer. Synen på överlåtelseerna är inte fullt ut enhetlig, både kontinuitetsprincipen och uppskovsteknik används. Reglerna är svåröverskådliga pga. att de går in i varandra och man ofta ställs inför avgränsningsproblematiken dem emellan.

En underprisöverlåtelse är en överlåtelse av tillgångar, kan så vara aktier, under markandspris. Omstruktureringen kan leda till koncernbildning främst när företaget vill överföra en del av sin verksamhet till ett nybildat dotterbolag. Överföring utanför koncern torde vara relativt ovanligt, då det borde föreligga litet faktiskt intresse att gynna utomstående.

Andelsöverlåtelser torde vara mycket vanliga och innebär något så enkelt som att ett bolag (/privatperson) säljer sina aktier i ett dotterbolag/intressebolag till ett annat företag. Vid andelsbyten överlåtes andelarna i ett företag till ett annat i utbyte mot aktier i övertagande bolag, vilket har visst samband med fusioner, varpå ägandet i det köpande (och indirekt även det sålda) bolaget delas mellan de gamla ägarna. Både en andelsöverlåtelse och ett andelsbyte leder i många fall till en koncernstruktur.

Verksamhetsavyttringar behandlar istället fall då ett företag säljer tillgångar i utbyte mot andelar i köpande företag, men till marknadspris till skillnad mot underprisöverlåtelserna. Till skillnad mot fusioner upphör ej det överlåtande bolaget. Avyttring av verksamheter som inte faller under verksamhetsavyttringar beskattas till fullo hos säljaren. Koncernbildning uppstår om det köpande företaget väljer att flytta den köpta verksamheten in i ett nybildat bolag.

Värt att tillägga är att koncerner kan flytta kapital friare än andra bolag, genom bl.a. koncernbidrag och skattefria utdelningar. Detta utsträcks även till att gälla tillgångar i form av underprisöverlåtelser, där såväl enskilda tillgångar som hela näringsgrenar kan flyttas fritt utan beskattning. De har även möjlighet att sälja näringsbetingade andelar utanför koncernenheten utan skattekonsekvenser.

Inom **redovisningen** redovisas olika typer av omstruktureringar på olika sätt. Det skiljs på förvärv och samgåenden, samt görs en åtskillnad beroende på om det rör sig om koncerner i snäv bemärkelse eller rena intresseföretag. Fusionen redovisas särskilt.

Förvärvsmetoden är den metod som är mest intressant vid omstruktureringar, då dessa tenderar att handla om omstruktureringar främst inom rena koncernstrukturer. Poolningsmetoden behandlar inte goodwill, utan för över värdena till redovisade värden. Metoden används bara i sällsynta fall och har troligen mist mycket av sin funktion i och med IASB:s intåg.

IASB:s och RR:s normer skiljer sig ännu lite grann från varandra, trots att Redovisningsrådet avsett följa IASB:s normgivning. IASB anvisar förvärvsmetoden då företaget köper nettotillgångarna, såsom en verksamhet eller en hel verksamhetsgren. Detta är inte möjligt enligt svenska regler, vilka inte ser detta som en konsolidering, utan följer reglerna i juridisk person. Skillnaderna här emellan torde dock vara relativt små då man i den juridiska personen redovisar goodwill likaväl. IASB tillåter i övrigt inte poolningsmetoden och har en annan syn på goodwill's restvärde. IASB:s normer påverkar redovisningen i koncernen för noterade bolag. Däremot påverkas inte redovisningen i juridisk person.

8 SAMMANFATTANDE ANALYS

I **förhållandet mellan redovisningen och beskattningen** kan sägas att beskattningen talar om olika typer av försäljningar av verksamheter eller tillgångar, medan en konsolidering i redovisningen riktar in sig på ett andelsinnehav där metoden avgörs beroende på hur stort ägandet i dotterbolaget är. Därav följer att en försäljning enligt en metod i beskattningen kan redovisas på olika sätt i koncernredovisningen beroende på hur stort ägandet i bolaget är. Intressebolag redovisas enligt kapitalandels- eller klyvningsmetoden medan koncerner redovisar enligt i huvudsak förvärvsmetoden.

Sammanfattningsvis kan sägas att en underprisöverlåtelse och verksamhetsöverlåtelse redovisas enligt vanliga redovisningsregler i juridisk person. En annan sak är att dessa kan utgöra en del i bildande av ett dotterbolag som i så fall i sig ingår i koncernredovisningen. En andelsöverlåtelse redovisas enligt förvärvsmetoden. Medan ett andelsbyte enligt svenska regler redovisas enligt poolningsmetoden om företagen anses jämbördiga. Är det ett mindre aktieinnehav som byts kan det också bli aktuellt att tillämpa reglerna för intressebolag.

De metoder som har störst betydelse vid bildandet av en koncern är framförallt andelsöverlåtelser och andelsbyten, men även andra metoder kan bli aktuella. Gällande redovisningen är valet av metod mer självklart och den konsolideringsmetod som har överlägset störst betydelse för fusionen är förvärvsmetoden, vilket är den enda metoden som behandlar förvärv av rena dotterbolag. Samgående behandlas delvis av poolningsmetoden, men denna metod synes vara på väg att försvinna mer och mer. Förvärvsmetoden är den av de båda metoderna som redovisar goodwill och talar om koncernmässiga värden i egentlig mening, vilket får betydelse vid fusionen. En fusion av bolag som redovisar enligt poolningsmetoden torde därför bli mindre problematisk.

8.4 SAMBANDET VID FUSIONEN OCH TILLHÖRANDE GOODWILL

Bolagsrätten sätter gränsen för när och hur fusioner kan ske eftersom fusioner kräver upplösning av bolaget utan likvidation, genom vilken bolaget överlåter alla sina tillgångar till ett annat bolag. Indirekt kan fusioner ske utan bolagsrättens hjälp, t.ex. genom andelsöverlåtelser då istället koncernbildning har skett, eller genom verksamhetsöverlåtelser och underprisöverlåtelser till ett annat bolag. Genom sådana överföringar har bolaget kunnat föra över hela verksamheten och därefter upplösts via likvidation. Nu utvidgas dock som sagt reglerna om fusion och den direkta fissionen uppstår i Sverige vid årsskiftet genom nya ABL. Även fissionen har indirekt kunnat uppstå redan tidigare på samma sätt som en fusion har kunnat genomföras indirekt.

I redovisningen av en fusion av helägt dotterbolag överförs tillgångar och skulder från det överlåtande företaget enligt koncernvärdemetoden, vilket baserar sig på förvärvsanalysen gjord vid konsolideringen. Beskattningen har kontinuitetsprincipen som ledstjärna och beskattar därför inte transaktionen, utan låter mottagaren ta över överlåtarens skattemässiga värden. Detta medför att beskattningen istället tar upp de bokförda värdena. Anledningen till detta är att företagen inte ska kunna göra ytterligare värdeminskningsskattavdrag på en redan avskriven anläggningstillgång. Diskrepansen mellan ämnesområdena löses rent praktiskt genom att skatterätten tillåter en uppskrivning, om denna tas upp till beskattning som intäkt. Intäkten får spridas över högst tre år. Eftersom företagen redovisningsmässigt måste följa koncernvärdemetoden innebär detta att en uppskrivning skattemässigt bara kan bli aktuell till de koncernmässiga värdena, innebärande att en uppskrivning utöver de i koncernen redovisade värdena inte är möjlig.²¹⁵

²¹⁵ Alhager, Fusion av helägt dotterbolag, avsnitt 2.3

8 SAMMANFATTANDE ANALYS

Omvänd fusion har varit ett debatterat begrepp, vilket mer och mer verkar vinna genomslagskraft och erkännande inom alla tre ämnesområdena. Problematiken har främst legat inom civilrätten och bestått i att det övertagande bolaget ska anses överta alla tillgångar i det överlåtande bolaget i och med fusionen. Genom att det överlåtande bolaget i dessa fall innehar aktier i det övertagande bolaget blir det problem då det inte är tillåtet för bolag att inneha egna aktier. Vid en omvänd fusion är det dock inte meningen att bolaget ska inneha dessa aktier då dessa ska ges ut till dotterbolagets nya ägare, d.v.s. de gamla ägarna till moderbolaget. Kärnan i diskussionen har därför kretsat kring huruvida alla tillgångar kan anses övergå samtidigt som delar av tillgångarna omedelbart ska delas ut som ett fusionsvederlag.

Redovisningen blir mer komplicerad genom införandet av IASB:s regelverk. Detta godkänner visserligen uttryckligen en typ av omvänd fusion, men är inte detsamma som en regelrätt fusion. Formen på transaktionen är ett andelsbyte, och man inför ett relativt komplicerat system där substans ska gå före form. Logiken bakom synes dock klar.

Den skatterättsliga diskussionen har kretsat kring samma problem som civilrätten, men till syvende och sist verkar ändock skatterätten kunna godkänna fusionen då det i huvudsak är ett bolagsrättsligt problem.

Fissionen liknar fusionen i mångt och mycket, och kan utgöra ett alternativ till denna. Skillnaden ligger i att det upphörande bolaget ska föra över verksamheten till flera bolag. Skattemässigt har denna typ varit reglerad sedan fusionsdirektivet krävde så och godkänner även fissioner utförda utomlands, men vilka på något sätt träffas av svensk beskattning. Bolagsrättsligt har fissionen inte godkänts förrän den nya ABL träder ikraft vid årsskiftet. Internationella fissioner är ännu inte genomförbara, då reglering ännu uteblivit från EU:s håll och dessa transaktioner, liksom fusionen, inte är genomförbar utan förankring i bolagsrättsliga stadganden. Redovisningen har ännu inte uppdaterats för denna typ av transaktion och meningarna går isär hur man ska behandla händelsen. Den mest framträdande åsikten har varit att behandla fissionen på samma sätt som fusionen, vilket synes logiskt då de i stort behandlar samma sak. Goodwill torde kunna delas upp och övriga tillgångar överföres fysiskt varför en fördelning på de olika bolagen torde kunna genomföras utan alltför stora svårigheter.

Det är vid andelsöverlåtelser och andelsavyttringar som koncernmässig goodwill uppstår, men det är i fusioner som problematiken ställs på sin spets. Det har diskuterats huruvida denna alls kan föras in i moderbolagets redovisning vid fusion, med tanke på att den inte redovisas i dotterbolaget och därmed kanske inte ska anses förvärvad. Ett förvärv medför beskattning eftersom goodwillen tas upp till högre värde än i det överlåtande bolagets redovisning, där den inte redovisas alls. Problematiken har fått sin lösning genom RÅ 2003 ref. 47, där man stadgar att posten inte tas upp till beskattning enligt 37 kap 20 § IL. Goodwill anses inte som förvärvad och tas därmed överhuvudtaget inte upp skatterättsligt, bara i redovisningen, vilket ligger i linje med att koncernmässig goodwill aldrig får avskrivas skattemässigt.

IASB:s nedskrivning av goodwill synes mer lämplig än den svenska avskrivningen eftersom en goodwill kan hänföra sig till ett mera bestående värde än de svenska reglerna tillåter. Eftersom IASB:s regler kräver nedskrivning om värdet skulle gå ner, finns ingen uppenbar fara i denna redovisning. IASB bygger på ett investerarperspektiv i mycket högre utsträckning än svenska regler, varför verkliga värden blir mer synbara i årsredovisningen, som därför bättre speglar värdet ur ett investerarperspektiv snarare än ett försiktighetsperspektiv.

Inkråmgoodwill behandlas i redovisningen i juridisk person såväl som i koncernen, samt tillåts som avdragsgill vid beskattningen, vilken alltid sker i juridisk person. Koncernmässig goodwill är däremot i huvudsak en redovisningsmässig fråga, vilken får betydelse för skatterätten först vid fusioner.

9 AVSLUTANDE ORD

Som har framkommit ovan är omstruktureringar ett lapptäcke med förankringar i såväl redovisning som civil- och skatterätt, vilka inte uteslutande harmoniserar med varandra, trots att de i allra högsta grad samverkar med varandra. Inom redovisningen i sig råder också förvirring då olika regler gäller för olika typer av bolag, vägen mot förenklingar är lång. I harmoniseringen av skatte- och civilrätten har syftet att förenkla internationella transaktioner varit mer lyckat och reglerna blir mer och mer välutvecklade.

Grunden till en fusion inom en koncernstruktur läggs i en trolig ursprunglig omstrukturering. Denna sätter därefter ramarna för hur en konsolidering ska göras. Vid tänkt fusion kan företagen senare ta till andra handlingsalternativ än ren fusion, där omstruktureringensalternativen återigen får betydelse. Vid själva fusionen spelar de övervägande företaget har gjort vid förvärvsanalysen och den efterföljande konsolideringen en stor roll för hur värdena överförs. Redovisningen vill föra över till koncernmässiga värden, medan beskattningen kräver skattemässiga/bokföringsmässiga värden. Problemet löses i och med att beskattningen tillåter redovisningen värden om mellanskillnaden tas upp till beskattning. Här kommer också goodwillfrågan in, vilket är en post som inte härrör sig i dotterbolagets räkenskaper såsom beskattningen kräver. Problemet har lösts genom att goodwill inte anses förvärvat vid fusionen, enligt de skatterättsliga kraven på förvärv från dotterbolaget. Beskattningen tillåter därför inte heller någon avdragsrätt vid påföljande avskrivningar. Redovisningen och beskattningen utgår härmed från olika värden i denna situation, vilket inte går att komma runt.

Fusioner och fissioner har fått ökat genomslag i rättsreglerna genom åren. Det är ett område av stor internationell vikt, varför regleringen från EU har utökats mer och mer. Inom kort kommer vi att se möjligheter till en internationell fusion, dels genom Europabolagen och dels genom nyligen antagna regler om internationella fusioner.

I framställningen har tydligt framkommit i vilken stor mån redovisning och beskattning samverkar med varandra. Redovisningen lägger den ekonomiska grunden för den goda redovisningsseden, vilken skatterätten intimt bygger på. På vissa håll har framkommit att skatterätten måste sätta egna gränser för ekonomiska handlingsalternativ för att inte grunden för beskattningen ska undergrävas och skatteflykt tas till. Det är i dessa fall de större problemen kan uppstå. För fusioners del har problemet i huvudsak lösts genom att uppskrivning av tillgångar anses tillåtna skattemässigt om dessa uppskrivningar tas upp till beskattning. På detta sätt kan redovisning och beskattning utgå från samma värden.

Det har också framkommit att bolagsrätten i vissa fall lägger grunden för vilka transaktioner som är genomförbara samt på vilket sätt.

KÄLLFÖRTECKNING

LITTERATUR

- Eriksson, Lennart. "Koncernredovisning". 10 uppl 2002, Studentlitteratur, Lund
- Fagerström, Arne och Lundh, Simon (red). "Internationella Redovisningsregler (IAS) med ett svenskt perspektiv". Ekonomiska institutionen, Linköpings universitet, 581 83 Linköping, 2005.
I denna bok behandlas, förutom inledningen, följande artiklar:
Holm, Carolina och Persson, Annica. "IASC's ramverk".
Karlsson, Henric och Wahlberg, Mattias. "Finansiella Rapporter – en jämförelse mellan IAS och svenska redovisningsregler"
Dahlberg, Ulf och Pérez Pérez, Maria. "Koncernredovisning I"
Svensson, Susanna och Wahlberg, Karolina. "Koncernredovisning II"
- Heinestam, Bengt. "Fusioner och fissioner – praktiskt handbok för aktiebolag", 5 uppl 2004, Björn Lundén information AB
- Kedner, Gösta och Svenberg, Sven-Åke. "Koncernredovisning". 11 uppl 2000, Studentlitteratur, Lund.
- Lodin, Sven-Olof, Lindcrona, Gustaf, Melz, Peter, Silfverberg, Christer. "Inkomstskatt – en läro- och handbok i skatterätt". 10 uppl 2005, Studentlitteratur, Lund
- Pålsson, Robert. "Inledning till skatterätten". 2 uppl 2001, Iustus förlag AB, Uppsala
- Rohde, Knut, "Aktiebolagsrätt", 20 uppl 2002, Nordstedts juridik AB
- Sevenius, Robert. "Företagsförvärv – en introduktion". Studentlitteratur 2003, Lund
- Ståhl, Kristina. "Fusionsdirektivet". Iustus förlag 2005, Uppsala
- Smith, Dag. "Redovisningens språk". 2 uppl 2000, Studentlitteratur, Lund
- Wiman, Bertil. "Koncernbeskattning". Iustus förlag 1995, Uppsala

TIDSKRIFTER MM

- Alhager, Magnus. "Fusion av helägt aktiebolag - särskilt rörande skattemässig hantering av koncernmässig goodwill och negativa fusionsdifferenser". Skattenytt nr 4 2002
- Bengtsson, Anders. "Framtidens redovisningsregler för onoterade företag". Balans nr 6-7 2004.
- Baran, Mahmut. "Något om den skatterättsliga kontinuiteten vid fusioner", Skattenytt nr 10 2002.
- Ernst & Young, "IFRS 3 Företagsförvärv"
- FAR:s remissvar till Bokföringsnämnden. Balans nr 5 1999
- Jansson, Thomas, Nilsson, Jörgen och Rynell Thomas. "Redovisning av företagsförvärv enligt IFRS innebär omfattande och väsentliga förändringar". Balans nr 8-9 2004
- Johansson, Sven-Erik. "Goodwill skall kanske uppskrivas och inte avskrivs". Balans nr 6-7 2004
- Knutsson, Margit, och Johansson, Gunnar. "Något om den nya skatterättsliga regleringen av fusioner, fissioner och verksamhetsöverlåtelser". Svensk Skattetidning, 66, 1999, s. 5-21.
- Landström, Joachim. "Substans framför form vid omvända företagsförvärv". Balans nr 8-9 2004

- Magnell, Viktor och Sandström, Karl. ”Omvända fusioner – när moderbolag går upp i dotterbolag”. Svensk Skattetidning 2003 s 463-482
- Nihlén, Jan-Hugo och Nilsson, Sven-Arne. ”Redovisning av fusioner, obeskattade reserver och skatteregler”. Balans nr 8-9 1999
- Olsson, Stefan. ”EG-domstolens användning av civilrätten i skatterättsliga avgöranden”. Skattenytt nr 4 2005.
- Pahlsson, Robert. Rättsfallskommentarshäfte i Skattenytt nr 6 2004
- Skatteverkets ”Handledning för sambandet mellan redovisning och beskattning”. Utgiven 2005 av Skatteverket, SKV 305 utgåva 2
- Wiman, Bertil. Rättsfallskommentarshäfte i Skattenytt nr 6 2004
- EU-nytt, oktober 2005

WEBBSIDOR

- www.bfn.se – Bokföringsnämndens hemsida
- www.regeringen.se – Regeringens hemsida
- www.riksdagen.se – Riksdagens hemsida
- www.europa.eu.int/index_sv.htm - EU:s hemsida
- www.eu-upplysningen.se – Informationssida om EU
- www.europarl.eu.int – Europaparlamentets hemsida
- www.iasb.org/about/history.asp - IASB:s hemsida
- www.skv.se – Skatteverkets hemsida

SVENSK LAGTEXT OCH REKOMMENDATIONER

- Inkomstskattelagen – IL
- Aktieföretagslagen – ABL
- Årsredovisningslagen – ÅRL
- Bokföringslagen – BFL
- Redovisningsrådets rekommendationer (RR) och akutgruppens uttalanden (URA)
RR 1:00, RR 13, RR 14, RR 15, RR 17, URA 11, URA 12, URA 18, URA 21
- Bokföringsnämndens vägledning, Fusion av helägt aktieföretag – BFNAR 1999:1
- Bokföringsnämndens vägledning, Fusioner – BFNAR 2003:2

OFFENTLIGT TRYCK

- Prop. 1998/99:15
- SOU 2005:19

SVENSKA RÄTTSFALL

- RÅ 1940 Fi 471. Se s. 6
- RÅ 1958 Fi 474. Se s. 6
- RÅ 1968 Fi 2036. Se s. 6
- RÅ 1975 ref. 9. Se s. 48
- RÅ 1980 1:50. Se s. 6
- RÅ 1989 ref 62. Se s. 13
- RÅ 1992 ref 56. Se s. 16
- HD:s dom meddelad 28 december 1995 nr DT 232. Se s. 41
- RÅ 2000 ref. 18. Se s. 35
- RÅ 2000 ref. 36. Se s. 35
- RÅ 2001 not 24. Se s. 6, 15

- RÅ 2002 ref 27. Se s. 36
- RÅ 2003 ref 47. Se s. 51, samt 53 ff
- RÅ 2003 not 58. Se s. 6
- RÅ 2003 not 132. Se s. 15
- RÅ 2003 not 183. Se s. 54
- RÅ 2004 ref 1. Se s. 16
- RÅ 2004 ref 42. Se s. 15
- RÅ 2004 ref 87. Se s. 15
- RÅ 2004 ref 140. Se s. 16
- RÅ 2004 ref 197. Se s. 15
- SRN:s förhandsbesked den 30 december 2003, SKV:s rättsfallsprotokoll 2/04. Se s. 32
- SRN:s förhandsbesked mål nr 5657-2002. Se s. 54
- SRN:s förhandsbesked mål nr 5658-2002. Se s. 54

GEMENSAMMA AKTER INOM EUROPEISKA UNIONEN

- Fusionsdirektivet för civilrätt, tredje bolagsdirektivet, 78/855/EEG
- Sjätte bolagsdirektivet 82/891/EEG om fissioner
- Rådet direktiv 90/434/EEG – Skatterättsligt fusionsdirektiv
- Moder/dotterbolagsdirektivet 90/435/EEG
- Konventionen om skiljedom i internprissättning – 90/436/EEG
- Rådets direktiv 2005/19/EG av den 17 februari 2005 om ändring av direktiv 90/434/EEG – skatterättsligt fusionsdirektiv
- Rådets förordning 2001/2157/EG av den 8 oktober 2001 om stadga för europabolag
- Europaparlamentets och rådets förordning 2002/1606/EG av den 19 juli 2002 om tillämpning av internationella redovisningsstandarder
- Europeisk konstitution, undertecknad av samtliga statschefer och statsministrar den 29 oktober 2004
- IASB:s standarder (IAS/IFRS):
IFRS 3, IAS 27, IAS 28, IAS 31, IAS 39

GEMENSKAPSRÄTTSLIGA PRESSRELEASER, FÖRSLAG MM

- Pressmeddelande från 2624:e mötet i rådet angående Konkurrenskraft (inre marknaden, industri och forskning), Bryssel den 25-26 november 2004, sid 17-18. Publicerad på Rådets hemsida www.europa.eu.int.
- Kommissionens direktivförslag, KOM(2003) 703 slutlig
- Parlamentets resolution P6_TA(2005)0166 publicerad på: www.europarl.eu.int
- Pressmeddelande 12482/05 (Presse 238) 20 september 2005 (Finns även i handlingarna kring Rådet beslut vid 2677:e mötet i Rådet angående Jordbruk och fiske, Bryssel den 19–20 september 2005, s 25). Publicerad på: http://ue.eu.int/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/misc/86281.pdf

EG-DOMSTOLENS RÄTTSFALL

- EG-domstolens avgörande 9/3-99 C212/97 (Centrosdomen). Se s. 4
- EG-domstolens avgörande 5/11 2002, C208/00 (Überseering). Se s. 4
- EG-domstolens avgörande C-436/00 (X- och Y-målet). Se s. 15
- EG-domstolens avgörande C-28/95 (Leur-Bloem). Se s. 34
- EG-domstolens avgörande (C-9/02) (Lasteyrie-målet). Se s. 37